

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO FAKULTETAS

Edvinas Ivanauskas

INVESTICINIO SPRENDIMO VERTINIMAS
MOTOROLERIŲ DALIŲ RINKOJE

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovė: Doc. Jūratė Pridotkienė

KAUNAS 2016

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO FAKULTETAS

INVESTICINIO SPRENDIMO VERTINIMAS
MOTOROLERIŲ DALIŲ RINKOJE

Verslo ekonomika 621L17001

MAGISTRO DARBAS

Studentas,

Edvinas Ivanauskas VMVE-4

2016 m. sausio 4 d.

Vadovė,

Doc. Jūratė Pridotkienė

2016 m. sausio 4 d.

Recenzentė,

Doc. dr. Alina Stundžienė

2016 m. sausio 4d.

KAUNAS 2016

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
Ekonomikos ir verslo fakultetas

Edvinas Ivanauskas

Verslo ekonomika, 621L17001

Baigiamojo magistro darbo „**INVESTICINIO SPRENDIMO VERTINIMAS MOTORLERIŲ DALIŲ RINKOJE**“

AKADEMINIO SAŽININGUMO DEKLARACIJA

2016 m. Sausio 4 d.

Kaunas

Patvirtinu, kad mano **Edvino Ivanausko** baigiamasis magistro darbas tema „**INVESTICINIO SPRENDIMO VERTINIMAS MOTORLERIŲ DALIŲ RINKOJE**“ yra parašytas visiškai savarankiškai, o visi pateikti duomenys ar tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti sąžiningai. Šiame darbe nei viena dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar internetinių šaltinių, visos kitų šaltinių tiesioginės ir netiesioginės citatos nurodytos literatūros nuorodose. Įstatymų nenumatytų piniginių sumų už šį darbą niekam nesu mokėjęs.

Aš suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo faktui, man bus taikomos nuobaudos, remiantis Kauno technologijos universitete galiojančia tvarka.

Ivanauskas, E. (2015). Evaluation of investment decision in scooter's details market. Master's Final Thesis in Business economics. Study Programme 621L17001. Supervisor Assoc. J. Pridotkienė Kaunas: School of Economics and Business, Kaunas University of Technology.

SUMMARY

The relevance of the subject. Market economy every business associated with a higher or lower risk . Neither firm is not a guarantee that its activities will be carried on, that the services will always demand. Wants to survive and successfully survive in the market , each company faces and depends on effective decision making . Only after evaluation of investment performance and risk can be assessed whether the results are offset by the potential risks and help to make the right decisions. Investment efficiency directly affect the company's results.

Object - Lithuania's scooter market.

The aim - After a theoretical investment valuation analysis to determine whether the purposeful investment in scooter parts sales business.

Objectives:

1. Examine the scooter business and the importance of demand in Europe and Lithuania;
2. To analyze the investment decisions and the importance of their performance evaluation methods;
3. Discuss the investment attractiveness, profitability and risks.
4. To assess the individual performance of the investment attractiveness of the decision?

The main results of the work. A survey conducted that specific activities foreseen development - investment decisions (investment in business development) net profit operator would bring in 1,5 years. Total investment funds associated with the rental of premises can be considered unstable investment. It is therefore assumed that the investment decision is not attractive to the individual operator, whose individual activity is already showing net profits, and compared the activities during the period of growing. In view of the services offered by competitors, the individual operator is advised not to individual activities, but only an additional investment in electronic commerce.

Work volume 72 pages. The paper contains 19 tables, 16 figures.

Keywords: investment decision , scooter parts , market, project evaluation

TURINYS

ĮVADAS	9
1. MOTOROLERIŲ RINKOS PLĖTROS ES IR LIETUVOJE ANALIZĖ	11
1.1. Motorolerių transporto priemonių paklausos analizė	11
1.2. Motorolerių svarba sprendžiant ekologines miestų problemas	15
2. INVESTICIJŲ VALDYMO TEORINIAI ASPEKTAI	18
2.1. Investicijų ekonominė esmė ir klasifikavimas	18
2.1.1. Investicijų samprata	20
2.1.2. Investicijų klasifikacija	21
2.1.3. Investicijų finansavimas	21
2.2. Investicinių sprendimai ir jų efektyvumo vertinimas	23
2.2.1. Investiciniai sprendimai	23
2.2.2. Investicijų vertinimo metodai.....	26
2.2.3. Investicijų efektyvumo vertinimo metodai	26
2.2.4. Įmonės veiklos finansinis vertinimas	30
2.3. Investicijų patrauklumas, pelningumas ir rizika	31
2.3.1. Investicinis patrauklumas ir pelningumas	31
2.3.2. Investicijų rizika	33
2.3.4. Projekto rizikos įvertinimo metodai	35
3. TYRIMO METODOLOGIJA	40
3.1. Tyrimo tikslas, objektas ir uždaviniai	40
3.2. Tyrimo metodologija ir organizavimas	40
4. TYRIMO REZULTATAI IR DISKUSIJA	42
4.1. Esamos veiklos ir investicijų poreikio analizė	42
4.1.1. Dabartinis individualios veiklos apibūdinimas bei planuojama plėtra.....	42
4.1.2. Pagrindinių veiklos rodiklių analizė.....	43
4.1.3. Konkurencinės padėties analizė	46
4.1.4. Išorės veiksnių analizė	52
4.1.5. SSGG analizė bei veiklos TOWS matrica.....	53
4.2. Investicinio sprendimo vertinimas	55
4.2.1. Investicinio projekto idėja.....	57
4.2.2. Investicijų poreikis ir jų panaudojimas	57
4.2.3. Investicinio sprendimo rizikos vertinimas.....	57
IŠVADOS IR REMOKENDACIJOS	62

LITERATŪRA	63
PRIEDAI	69

Paveikslų sąrašas

- 1 pav. Variklinių dviejų ratų varomų transporto priemonių (motociklai, motoroleriai, triračiai motoroleriai) registracija Europoje ir Europos laisvosios prekybos asociacijos.....
- 2 pav. Registruotos variklinės dviem ratais varomos transporto priemonės registracijų pagal šalis 2014 m.
- 3 pav. Motorolerių registravimo tendencija Lietuvoje 2009-2014 metais
- 4 pav. Investicijų vaidmuo užtikrinantis efektyvų įmonės funkcionavimą
- 5 pav. Pagrindiniai investicinių projektų finansavimų būdai
- 6 pav. Pagrindinės priimamų sprendimų sritys
- 7 pav. Įmonės gyvavimo ciklo stadijos
- 8 pav. Investicijų sudedamosios dalys
- 9 pav. Tyrimo procesas ir etapai
- 10 pav. Pelno (nuostolio) ataskaita 2014-2015 metais
- 11 pav. Pajamų sezoniškumas 2014 - 2015 m.
- 12 pav. Kintamos ir pastovios veiklos sąnaudos, Eur
- 13 pav. Konkurentų išsidėstymas kauno mieste
- 14 pav. Konkurentų pasiskirstymas Lietuvoje
- 15 pav. Gyventojai pirkę ar užsisakę prekes ir paslaugas internetu (proc.)
- 16 pav. Elektroninės prekybos naudojimas įmonėse (proc.)

Lentelių sąrašas

- 1 lentelė. Dviračių ir triračių motorolerių gamybos našumai 2001-2013 metais.....
- 2 lentelė. Užterštumo kietosiomis dalelėmis vidurkiai Lietuvos didžiuosiuose miestuose 2012 m.
- 3 lentelė. Užterštumo kietosiomis dalelėmis vidurkiai Lietuvos didžiuosiuose miestuose 2013 m.
- 4 lentelė. Investicijų rūšys
- 5 lentelė. Pelningumo rodiklių orientacinis vertinimo lygis
- 6 lentelė. Individualios veiklos sutartys su tiekėjais
- 7 lentelė. Esamos reklamos sąnaudos, eur
- 8 lentelė. Pelningumo rodiklių analizė
- 9 lentelė. Kintamos ir pastovios veiklos sąnaudos, Eur
- 10 lentelė. Stiprių konkurentų apžvalga
- 11 lentelė. Silpnų konkurentų apžvalga
- 12 lentelė. Susisteminta konkurentų apžvalga
- 13 lentelė. Makroaplinkos aspektų analizė
- 14 lentelė. Individualios veiklos SSGG analizė
- 15 lentelė. TOWS matrica
- 16 lentelė. Pajamų prognozė, Eur
- 17 lentelė. pardavimo savikaina, Eur
- 18 lentelė. Pelningumo rodiklių analizė
- 19 lentelė. Atsipirkimo trukmė

IVADAS

Temos aktualumas. Per pastaruosius du dešimtmečius Lietuvoje esančioms įmonėms teko daug patirti įvykių, padariusių įtakos jų veikloms ir finansinėms būklėms. Šalies ekonominiai ir politiniai pokyčiai, išorės aplinkos pasikeitimas, tarptautinės prekybos liberalizavimas, didėjantis konkurencingumas ir spartėjantis visuotinis tempas – tai vis naujos galimybės ir grėsmės kiekvienos bendrovės veiklai. Sėkmingas minėtų problemų sprendimas daugiausia priklauso nuo to, kaip efektyviai panaudojamas esamas įmonės potencialas ir vykdoma investicinė veikla jos tolesnei plėtrai.

Rinkos ekonomikos sąlygomis kiekvienas verslas susijęs su didesne ar mažesne rizika. Nei viena įmonė nėra garantuota, kad jos veikla bus tęstina, kad jos paslaugos nuolatos turės paklausą. Norinti išlikti ir sėkmingai gyvuoti rinkoje kiekviena įmonė susiduria ir priklauso nuo efektyvių sprendimų priėmimo. Daugelis investuotojų patiria nesėkmes ir negauna norimo rezultato. To priežastimi gali būti neteisingas investicinės veiklos efektyvumo įvertinimas arba visiškai jo ignoravimas. Tik įvertinus investicijų efektyvumą ir riziką galima įvertinti ar rezultatai kompensuos galimą riziką ir padės priimti teisingus sprendimus. Investicijų efektyvumas tiesiogiai įtakoja įmonės veiklos rezultatą. Bet kuri investicija reikalauja kapitalinių įdėjimų, būtinų investicinių projektų įgyvendinimui. Dėl to įmonėse yra atliekama investicijų efektyvumo analizė. Kartais pasitaiko, kad finansiniu požiūriu projektas yra visiškai nenaudingas ir nuostolingas, tačiau tokiais atvejais tiriama ir kita investicinio projekto pusė – ekonominis projekto įvertinimas. Investicinio projekto ekonominis įvertinimas taip pat yra labai svarbus, nes toks vertinimas leidžia pagrįsti parengto projekto priimtinumą nacionalinei, regioninei ar miesto ekonomikai.

Lietuvoje investicinių projektų rengimą, valdymą ir vertinimą plačiai nagrinėjo Juozaitienė (2007), Bivainis, Griškevičius, Jakštas (1998) ir kt., investicinių projektų vertinimo metodikas Cibulskienė, Butkus (2007); Ališauskas, Kazlauskienė (2005) ir kt., projekto rizikos įvertinimo metodus Norvaišienė, Bagdzevičienė, 2000; Neverauskas ir kt., (2004) ir kt.

Darbo problema. Įmonių vadovams dažnai iškyla abejonių, ar verta investuoti, ar investicija atsipirks, ar įmonė nepatirs nuostolių investuodama į vieną ar į kitą projektą. Dabartinė rinka ypač konkurencinga, Lietuvos bankroto departamento duomenimis kasmet bankrutuoja apie 50 proc. naujai susikūrusių įmonių. Investicinio sprendimo „X“ motorolerių dalių rinkoje įvertinimas įmonės plėtrai svarbus, siekiant įvertinti planuojamų investicijų efektyvumą bei riziką įtakančius veiksnius.

Todėl šiame darbe keliamas probleminis klausimas: Ar tikslingas investavimas į motorolerių dalių pardavimo verslą?

Tyrimo objektas. Lietuvos motorolerių rinka.

Tyrimo tikslas. Atlikus teorinę investicijų vertinimo analizę, nustatyti ar tikslingas planuojamas investavimas į motorolerių dalių pardavimo verslą.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išnagrinėti motorolerių verslo svarbą bei paklausą Europoje bei Lietuvoje;
2. Išanalizuoti investicinių sprendimų svarbą bei jų efektyvumo vertinimo metodus;
3. Aptarti investicijų patrauklumo, pelningumo ir rizikos aspektus.
4. Įvertinti individualios veiklos investicinio sprendimo patrauklumą?

Tyrimo metodika:

- Mokslinės literatūros analizė - analizuojama investicijų ekonominė esmė bei klasifikacija, investicinių sprendimų svarba bei jų efektyvumo vertinimo metodai; investicijų patrauklumo, pelningumo ir rizikos aspektai.
- Statistinių duomenų analizė – pateikiami ir analizuojami ES bei Lietuvos motorolerių rinkos staitstiniai duomenys;
- Duomenų analizė - analizuojama individuali veikla, įmonės finansiniai duomenys bei vertinamas investicinis sprendimas.

Darbo struktūra. Darbą sudaro darbo santrauka anglų kalba įvadas, keturios dalys, išvados ir rekomendacijos, literatūros sąrašas, ir priedai. Pirmoje dalyje analizuojama motorolerių rinka, svarba bei problematika. Antroje dalyje remiantis mokslinės literatūros šaltiniais nagrinėjama investavimo veikla bei jos vertinimas: investicijų ekonominė esmė bei klasifikacija, investicinių sprendimų svarba bei jų efektyvumo vertinimo metodai; investicijų patrauklumo, pelningumo ir rizikos aspektai. Trečioje dalyje pagrindžiama tyrimo problema, pateikiamas instrumentarijus, aptariama atliekamo tyrimo eiga. Ketvirtoje dalyje analizuojama individuali veikla bei vertinamas investicinis sprendimas.

Darbo apimtis 75 puslapiai. Darbe pateikta 19 lentelių, 16 paveikslų, kuriais iliustruojami analizės duomenys. Priede pateikiamos - pelno (nuostolio) ataskaitos; planuojamos teikti paslaugos ir produktai, bei jų kainos. Panaudoti 105 literatūros šaltiniai.

Praktiniai rezultatai - investicinio sprendimo vertinimas - reikšmingas darbo autoriui, vystančiam motorolerių dalių prekybą. Tyrimo duomenys gali būti aktualūs ir kitoms Lietuvos įmonėms ar asmenims planuojantiems investuoti į verslo plėtrą.

1. MOTOROLERIŲ RINKOS PLĖTROS ES IR LIETUVOJE ANALIZĖ

1.1. Motorolerių transporto priemonių paklausos analizė

Motorolerių istorija ir atsiradimas glaustai siejasi su ekonominėmis sąlygomis. Nuo pat pirmųjų modelių motoroleris tenkino nebrangaus transporto poreikius. Žvelgiant atgal į 1800 metų istoriją, tuometė buvusi populiari transporto priemonė – arkliai - kėlė nemažai problemų Europos ir Amerikos miestuose.

Postūmis dviračių transporto priemonių atsiradimui ir tolimesniam jų vystymui buvo 1813 metais išrastas dviratis. Visų šiuolaikinių transporto priemonių kūrimo ištakos - 1860 metais sukurtas vidaus degimo variklis, ko pasėkoje 1885 metais buvo sukurtas motociklas, o 1913 metais pradėta Ford T modelių automobilių gamyba. Tai labai dideli inovaciniai atradimai praėjusių laikų pramonėje.

Šalia visų šių transporto inovacijų motorolerio išradimas buvo labai praktiškas ir visiškai neišvengiamas sprendimas. Pirmasis motoroleris buvo išrastas 1915 metais, kuris buvo vadintas motopedas. Kai motoroleris tapo populiariesni, dauguma gamintojų stengėsi tobulinti jo pradinę koncepciją. Dauguma gamintojų gamino motorolerius, stovimus ir sėdimus, bet to nepakako, kad motoroliai išsilaikytų rinkoje. Pirminis motorolerių populiarumas užgeso, kai atsiskleidė jų įrangos netobulumas: nepatikimi ir prastai veikiantys prietaisai, skurdi, pigi technika. 1935 metais anglų laikraštis „The Motor Cycle“ „apverkė“ motorolerių mirtį (Motorolerių puslapio duomenys, 2015).

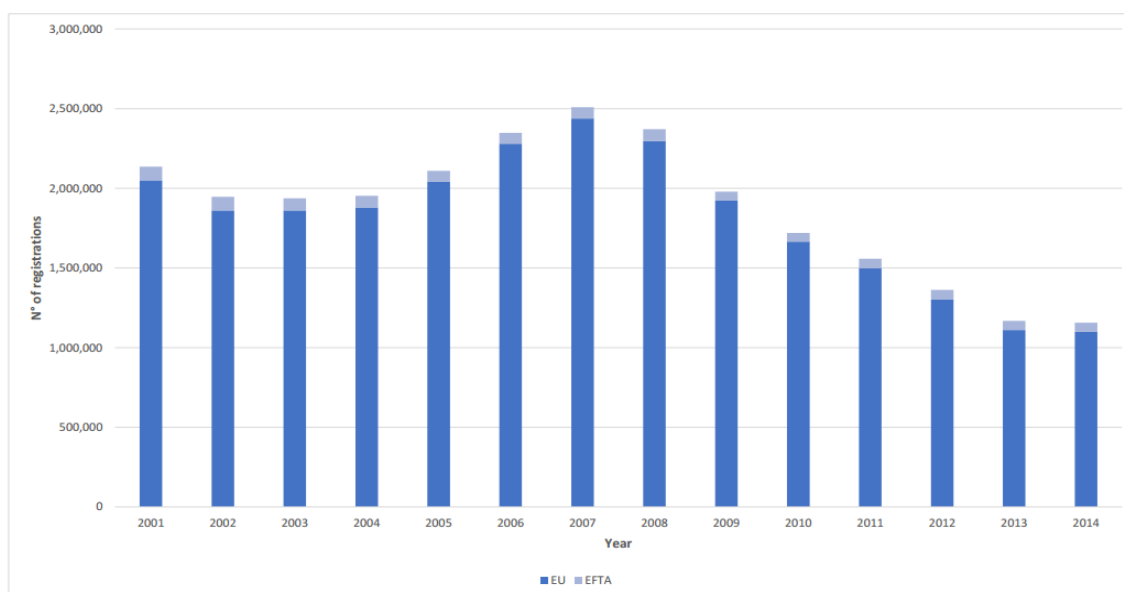
Galima teigti, kad motoroliai visada buvo glaustai susiję su ekonominėmis sąlygomis ir jų atsiradimą lėmė ekonominės būtinybės. Ir štai po motorolerių populiarumo sumažėjimo atėjo antroji motorolerių populiarumo banga, kilusi JAV. Kadangi ekonomikos lygis 1929-1933 metais nebuvo didelis Valstijose, ekonominis sunkmetis paskatino motorolerių populiarumą, kuris buvo susijęs su tuometine Didžiąja depresija. Reklamose skatino juos naudoti vietoje automobilių arba kaip antrą transporto priemonę sunkiai dirbančioms šeimoms. Nuo antrosios populiarumo bangos motoroleris, kaip dviratė transporto priemonė, įsitvirtino savo poziciją rinkose visame pasaulyje, ir įgavo didelį vartotojų ratą (Motorolerių puslapio duomenys, 2015).

Žvalgantys po motorolerių rinką Europoje, galima drąsiai teigti, kad lyderės šalys motorolerių gamyboje yra Italija, Vokietija, Ispanija ir Prancūzija. Italija gamina garsiuosius motorolerius pavadinimu Vespa, Piaggio, Gilera, o prancūzai - visiems žinomus Peugeot ir MBK motorolerius. Šiose šalyse dviratė transporto priemonė labai populiari, paplitusi visose amžiaus grupėse nuo 15 metų jaunimo iki vyresnių žmonių. (Eksporto puslapio duomenys, 2015) (Amerikos eksporto puslapio duomenys, 2015).

1 lentelė. Dviračių ir triračių motorolerių gamybos našumai 2001-2013 metais (Eksporto puslapio duomenys, 2015)

PRODUCTION															
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Austria	40.088	52.911	55.957	56.651	59.986	69.045	78.269	79.176	51.366	39.909	48.710	76.575	81.167	NA	NA
Czech Republic	5.308	7.880	2.185	1.785	1.607	1.015	2.140	1.551	749	782	1.155	2.297	1.328	NA	NA
Germany	120.790	121.704	109.120	102.836	100.952	106.340	105.522	105.672	82.438	99.244	110.084	101.690	105.015	NA	NA
Spain	253.420	223.733	209.020	230.854	249.472	253.710	245.403	115.734	115.602	123.123	95.399	27.050	5.010	NA	NA
France	358.115	158.562	154.764	255.738	259.200	232.427	215.453	172.526	109.705	92900	74.359	23.931	38.885	NA	NA
Italy	749.000	736.500	697.000	685.500	695.000	708.550	692.500	641.000	485.493	455.176	414.000	249.680	240.635	NA	NA
Portugal	129	123	44	31	61	65	44	33		0	0	0	0	NA	NA
Sweden	177	290	0	312	447	533	550	0	0	0	0	0	0	NA	NA
UK	29.809	15.000	31.500	26.215	34.582	42.078	32.371	33.923	22.658	23.455	23.886	20.590	15.531	NA	NA
TOTAL	1.556.836	1.316.703	1.259.590	1.359.922	1.401.307	1.413.763	1.372.252	1.149.615	868.011	834.589	767.593	501.813	487.571	NA	NA

Analizuojant variklinių dviejų ratų varomų transporto priemonių (motociklai, motoroleriai, triračiai motoroleriai) registraciją Europoje ir Europos laisvosios prekybos asociacijos (ELPA) šalyse 2001-2014 metais, pastebimi dideli registracijų skaičiai. Remiantis naujausiais turimais duomenimis 2014 metais variklinių dviejais ratais varomų priemonių iš viso užregistruota 1,099,000 Europoje ir 57,550 variklinių dviejais ratais varomų priemonių užregistruota Europos laisvosios prekybos asociacijos (ELPA) šalyse.

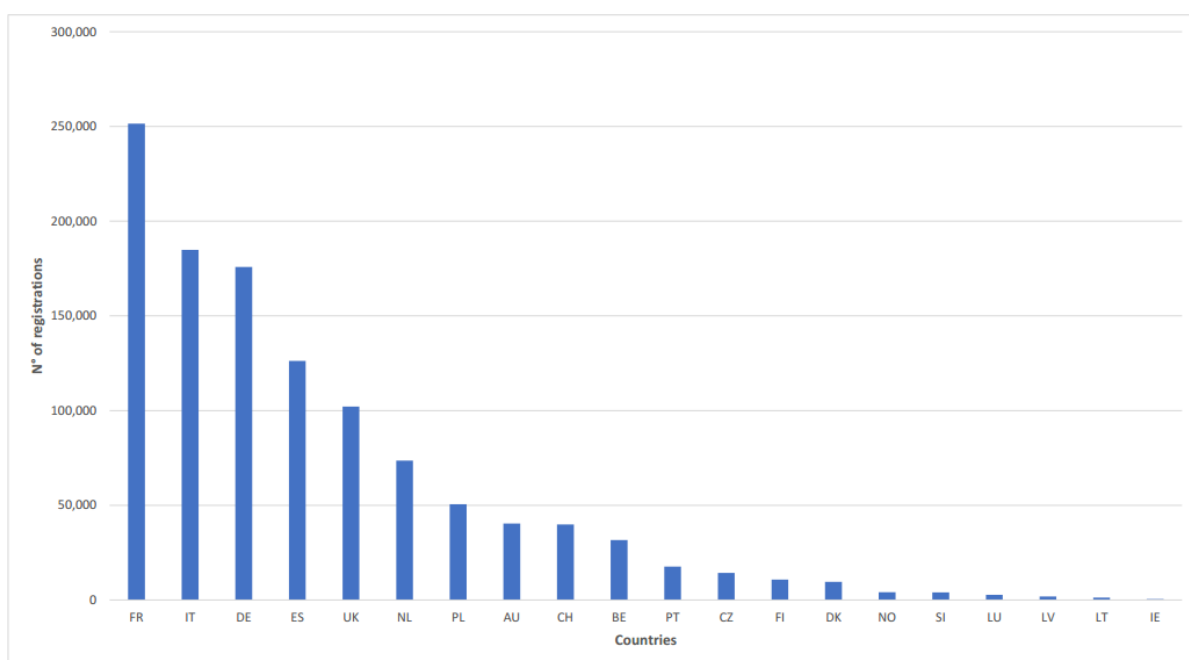
1 pav. Variklinių dviejų ratų varomų transporto priemonių (motociklai, motoroleriai, triračiai motoroleriai) registracija Europoje ir Europos laisvosios prekybos asociacijos (ELPA) šalyse 2001-2014 metais (The Motorcycle Industry in Europe, 2015)

Nuo 2007 metų variklinių dviejų ratų varomų transporto priemonių registravimų skaičiai tik mažėjo Europoje ir Europos laisvosios prekybos asociacijos (ELPA) šalyse. Žiurint į statistinius

duomenis matyti, kad 2014 metai yra pirmieji metai, skaičiuojant nuo 2007 metų, kai registracijų skaičius išliko ganėtinai panašus į 2013 metų.

Lyginant tarp 2014 ir 2013 metų registracijų skaičius yra mažesnis nei 1,1 % ES ir mažiau negu 0,5% Europos laisvosios prekybos asociacijos (ELPA) šalyse. Be to, atsižvelgiant, kad pilni duomenys iš kai kurių šalių dar negauti apie registracijų rodiklius, faktiškai spėjama, kad registracijų skaičius didesnis 2014 metais, nei 2013 metais.

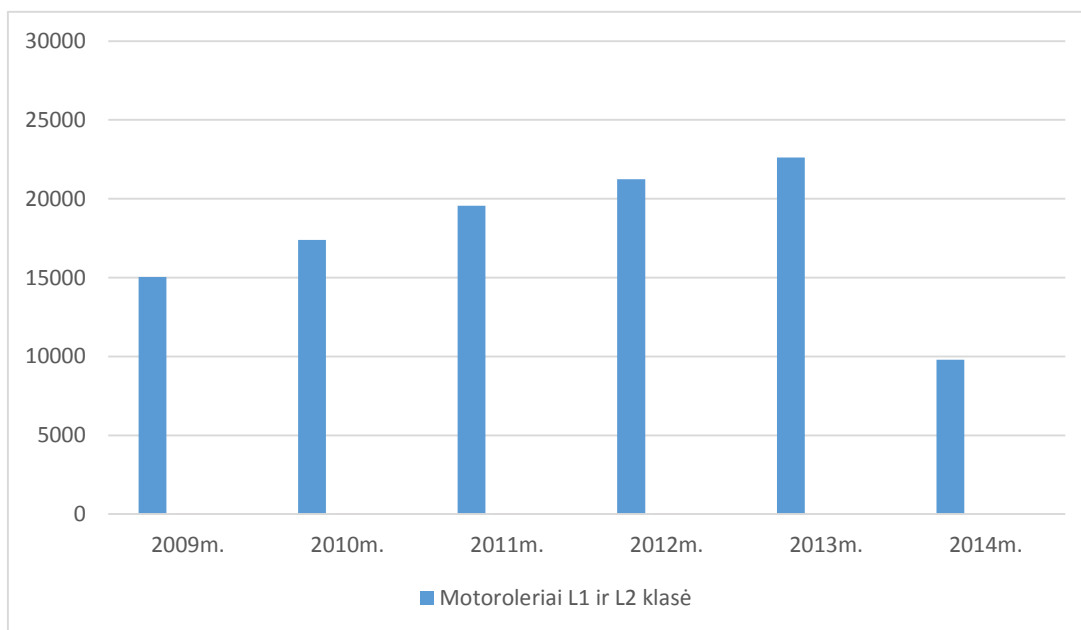
Didžiausi variklinių dviejų ratų varomų transporto priemonių registracijų skaičiai užfiksuojami Prancūzijoje (251 500 vnt.), toliau seka Italija su 184 400 vnt. registracija, nuo kurios neatsilieka Vokietija su 175 800vnt. registracija, Ispanija (126 200 vnt.) ir Jungtinė Karalystė su 102 100 vnt. registracija 2014 metais.

2 pav. Registruotos variklinės dviem ratais varomos transporto priemonės registracijų pagal šalis 2014 m. (The Motorcycle Industry in Europe, 2015)

Analizuojant motorolerių rinką, pastebima, kad per 2014 metus registracijų skaičius siekė 340,400 vienetų, palyginti 380,700 registracijos vienetų per 2013 metus. Daugiausia motorolerių registruota Prancūzijoje 98,170 vienetai, Olandijoje 62,940 vienetai, Lenkijoje 40,700 vienetai, Vokietijoje 34,200 vienetai, ir Italijoje 28,300 vienetai (The Motorcycle Industry in Europe, 2015).

Šalies gyventojai pagerėjus lietuvių ekonomikai, pradėjo vis labiau domėtis dviratėmis transporto priemonėmis-motoroleriais. Remiantis valstybinės įstaigos regitra.lt statistiniais duomenimis, šalies gyventojai pradėjo registruoti motorolerių daugiau. Per 2009-2014 metų laikotarpį, daugiausiai priregistruota motorolerių 2013 metais.

3 pav. Motorolerių registravimo tendencija Lietuvoje 2009-2014 metais (Regitra duomenys, 2015)

Lietuva nėra didelė šalis, dėlto motorolerių rinką nėra didelė. Kalbant apie šią rinką Lietuvoje sunku patikėti, kad ši transporto priemonė populiarėja, bet taip yra. Lietuvoje įregistruotu motorolerių skaičius 2015 metų sausio 1d. siekė – **9,785+12**; 2014 metų sausio 1d. siekė – **22 590+21**; 2013 metų sausio 1d. siekė – **21 227+23**; 2012 metų sausio 1d. siekė – **19 530+22**; 2011 metų sausio 1d. siekė – **17 364+21**; 2010 metų sausio 1d. siekė - **15 032+18**. (Regitra duomenys, 2015)

Remiantis regitra.lt duomenimis, šalyje motorolerių priregistruotą per metus viršijant 15 tūkstančių ribą, nors iš registravimo duomenų, pateiktų 2015 metų sausio 1d. matosi mažėjimas, nebuvo pasiekta 10 000 motorolerių registracijų. Šalyje dabar vyksta tų pačių motorolerių pardavimas, pirkimas naujo motorolerio, kuris jau yra registruotas Lietuvoje. Kitaip galima pavadinti, vyksta vidinis mainymasis šia transporto priemone.

Taigi, Lietuva dviračių transporto priemonių rinką turi, nors ši rinka maža, bet ji yra ir vis plečiasi. Lietuvoje šiltuoju metų laiku, motorolerių gatvėse tikrai netrūksta. Šią transporto priemonę vis dažniau naudoja ne tik jaunimas, bet ir jų tėvai. Pirkėjai akcentuoja tai, kad motoroleris jiems naudingas vaziuojant į darbą, nes taupo jų pinigus, sudegina ženkliai mažiau kuro, laisvalaikio praleidimo priemonė. Taip pat dalių pirkėjai akcentuoja dar tai, kad nėra brangi transporto priemonės eksploatacija. Ir svarbiausia dalykas vaziuojant piku metu mieste ar užmiestyje, tai kad motoroleriu galima žymiai greičiau parvykti į namus, nes nereikia stovėti už mašinų laukiant prie šviesoforų.

Motorolerių registracijų mažėjimą gali nulemti ir eksportas iš šalies. Šiuo atveju į Lietuvą atkeliavusios transporto priemonės tik laikinai šalyje užsibūna. Lietuvoje transporto priemonės

motoroleriai dažniausia būna sutvarkomi arba juos sandėliuojama kažkurį laiką, kol suorganizuojamas eksportas į Rusiją. Šioje šalyje už motorolierius didelis uždarbis garantuotas, tai lietuvių mokančių rusų kalbą verslas.

Be to, motorolierių neregistravimą šalyje gali lemti ir tai, kad motoroleriai yra ardomi ir perparduodami dalims - motoroleriai arkeliavę į Lietuvą yra tik ardomi dalimis, nepardavinėjami eksportavimui ir registracijai Lietuvoje. Iš dalies kalbant apie motorolierių registracijų mažėjimus šalyje, šiuo atveju galima drąsiai teigti, kad į šalį vyksta tik jų importas, išardymas ir detalių pardavimas. Galima paminėti, kad dalys parduodamos netik šalies ribose, bet ir Europos Sąjungos šalyse.

1.2. Motorolierių svarba sprendžiant ekologines miestų problemas

Oro tarša yra visos Europos problema. Kietosios dalelės, azoto dioksidas ir pažemio ozonas dabar laikomi trim didžiausią poveikį žmonių sveikatai darančių teršalų. Labiausiai akcentuojama problema susijusi su automobilių išmetamų dujų kiekiais. Ilgalaikio ir maksimalaus šių teršalų poveikių padariniai įvairuoja: nuo kvėpavimo takų pažeidimo iki ankstyvosios mirties. Remiantis Europos aplinkos agentūros duomenimis, netgi apie 90proc. miesto gyventojų Europoje yra veikiami tokių teršalų koncentracijų, kurios viršija sveikatai kenksmingus oro kokybės rodiklius. Pavyzdžiui, ore esančios kenksmingos smulkosios kietosios dalelės (KD 2,5) tikėtina trukmę gyventi ES sumažina daugiau nei aštuoniais mėnesiais (European Environment Agency / Europos Aplinkos Agentūra duomenys, 2015)

Taršai mažinti Europos šalyse, populiarinama dviratės transporto priemonės. Kai kuriuose pasaulio ir Europos miestuose važinėjantiems motorolieriais parkavimas miestų centruose nieko nekainuoja. Tai viena iš priemonių motyvuojanti naudotis šia transporto priemone. Deja, Lietuvoje ši praktika nėra taikoma.

Dar viena labai opi problema Europos miestuose yra transporto spūstys. Dabartiniiais Europos komisijos duomenimis, net 78 proc. automobiliuose važiuoja po vieną žmogų, apkraudami ir taip apkrautas Europos miestų gatves. Žinoma Europos Sąjunga rengia visokius projektus, vykdo juos pavydžiui: diena be automobilio, per, kurią į miesto centrus galima patekti tik pėsčiomis.

Žvelgiant į daugumą šalių miestų, spūsčių problemos miestuose tikrai aktualios. Pasaulio šalių spūsčių dešimtuose: Turkija miestas Stambulas (Istanbul), Meksika miestas Meksika, Rio De Ženeiras, Maskva, Brazilija miestas Salvadoras, Brazilija miestas Recife, St. Peterburgas, Rumunija miestas Bukareštas, Varšuva, Los Angelas (The Washington Post duomenys).

Visoje Europoje pastebimos užterštumo ir spūsčių problemos. Europoje labiausiai nuo susidarančių spūsčių kenčia Londonas, Briuselis ir Kelanas. (itv.com duomenys).

Ši problema egzistuoja ir Lietuvoje. Automobilis yra neatskiriamas mūsų pagalbininkas visais keliavimo klausimais, bet remiantis būtent tais pačiais Europos komisijos duomenimis beveik 80 proc. keliaujame automobiliu vieni, o tai labai apkrauna eismą Lietuvos miestuose. Lietuvos internetiniai informacijos šaltiniai, nuolat teigia, kad didmiesčiai kaip Vilnius, Kaunas kenčia nuo transporto spūsčių, kurio pasekoje kenkiama verslui ir miesto gyventojams.

Lietuvos didžiųjų miestų gatvėse dažnai susidaro didžiulės transporto spūstys. Spūstyse, deginamas kuras ir taip kenkiama aplinkai, nes kietųjų dalelių išmetimas į aplinką padidėja. Nors jau yra sukurta automobilių, kurie stovint išjungia variklį, o pradedant važiuoti įjungia jį, šią taršos problemą sprendžia tik iš dalies, bet šiuos automobilius įsigyti gali dar tik nedaugelis Lietuvos gyventojų.

Remiantis metiniais oro užterštumo rodikliais Lietuvos didžiuosiuose miestuose 2012-2013 metais, galima drąsiai teigti, kad kietųjų dalelių kiekis didžiuosiuose miestuose viršija visas ribas (2 ir 3 lentelė).

2 lentelė. Užterštumo kietosiomis dalelėmis vidurkiai Lietuvos didžiuosiuose miestuose 2012 m. (Vilniaus aplinka duomenys, 2015)

2012 metai	Stotis	Kietosios dalelės (KD10)			Kietosios dalelės KD 2,5
		Vidutinė meninė koncentracija $\mu\text{g}/\text{m}^3$	Didžiausia paros koncentracija	Parų skaičius, kai buvo viršyta paros ribinė vertė ($50 \mu\text{g}/\text{m}^3$)	Vidutinė meninė koncentracija $\mu\text{g}/\text{m}^3$
		Ribinė vertė - 40 $\mu\text{g}/\text{m}^3$	50 $\mu\text{g}/\text{m}^3$	35 dienos	Ribinė vertė - 25 $\mu\text{g}/\text{m}^3$
Vilnius	Senamiestis	23	114	16	
	Lazdynai	16*	106	9	
	Žirmūnų	32	110	31	19*
	Savanorių pr.	20	103	10	
Kaunas	Pertašiūnai	29	170	30	19*
	Noreikiškės	17	60	3	10
	Dainava	26	113	21	
Klaipėda	Centras	24	140	28	
	Šilutės pl.	25	80	17	16

**3 lentelė. Užterštumo kietosiomis dalelėmis vidurkiai Lietuvos didžiuosiuose miestuose
2013 m. (Vilniaus aplinka duomenys, 2015)**

2013 metai	Stotis	Kietosios dalelės (KD10)			Kietosios dalelės KD 2,5
		Vidutinė meninė koncentracija µg/m ³	Didžiausia paros koncentracija	Parų skaičius, kai buvo viršyta paros ribinė vertė (50 µg/m ³)	Vidutinė meninė koncentracija µg/m ³
		Ribinė vertė - 40 µg/m³	50 µg/m³	35 dienos	Ribinė vertė - 25 µg/m³
Vilnius	Senamiestis	29	118	22	
	Lazdynai	16	56	3	
	Žirmūnų	38	111	43	23
	Savanorių pr.	23	88	13	
Kaunas	Pertašiūnai	35	141	44	25*
	Noreikiškės	19	88	4	10
	Dainava	27	147	26	
Klaipėda	Centras	33	141	35	
	Šilutės pl.	31	100	26	20

Taigi taršos problemos tiek Lietuvoje, tiek Europoje yra vienodai yra svarbios. Analizuojant 2012-2013 m. duomenis, galima daryti prielaidą, kad Lietuvos didžiuosiuose miestuose (Kaune bei Vilniuje) tarša yra didelė.

Išanalizavus taršos rodiklius ir spūstis miestuose pastebėta, kad Lietuvos didžiųjų miestų gyventojai kenčia nuo spūščių problemos.

Tad, dvi aktualios problemos išlieka Lietuvoje. Viena iš jų ekologija-tarša, sekanti problema transporto spūstys miestuose - esant tokiai ekologinei situacijai ir Lietuvos bei ES politikai link „žalios“ ekonomikos, tikėtina, kad bus skatinamas mažesnių transporto priemonių naudojimas, todėl tikėtina, kad jų paklausa rinkoje augs. Taip pat ir paklausa jų dalims.

Išanalizavus šias problemas, tikėtina, kad reikalingas tyrimas siekiant atsakyti į klausimą, kiek tikslingas investavimas į motorolerių dalių pardavimo verslą, kuris taip pat prisideda prie ekologinių problemų sprendimo miestuose.

Be to, Lietuvos banko duomenimis (2015) pastebimas didelis investicijų augimas ne tik į nekilnojamą turtą, bet ir investicijos į transporto priemones. „Palyginti su laikotarpiu prieš ekonomikos krizę, jos pakilo daugiau nei visos kitos“, tai galimai sąlygoja „intensyviai įgyvendinami infrastruktūros projektai“.

2. INVESTICIJŲ VALDYMO TEORINIAI ASPEKTAI

2.1. Investicijų ekonominė esmė ir formos

2.1.1. Investicijų samprata

Šiuolaikinėje literatūroje investicijų apibrėžimo spektras platus. Pats terminas investicijos - invest - įdėti - kilęs iš lotynų kalbos. Šis žodis dar reiškia kapitalo, lėšų įdėjimą į tam tikrą veiklą siekiant ateityje sulaukti jo padidėjimo (Ginevičius, Rakauskaitė, 2005). Padidėjimas turi būti toks, kad investitorius atgautų ne tik tai ką įdėjo, bet taip pat kad jam būtų kompensuota už tai, kad tam tikru periodu jis nenaudojo savo investuotų lėšų, kad atsipirktų rizika ir infliacijos nuostoliai (Cibulskienė, Butkus, 2007). Tačiau anot Cibulskienės bei Butkaus (2007) „vertėtų atkreipti dėmesį į tai, kad bet koks lėšų įdėjimas, kuris gali nedidinti nei kapitalo prieaugio, nei pelno, o tik skirtas ilgalaikiam vartojimui, neturi būti suprantamas kaip investicijos“, - taigi anot autorių negalima tapatinti termino investicijos su kapitaliniu idėjimu, kadangi kiekvienos investicijos motyvas turi būti pelnas (Blanke, 2008).

Lietuvos Respublikos įstatyme nurodoma, kad „investicijos – piniginės lėšos, materialusis, nematerialusis ir finansinis turtas, kuris investuojamas siekiant iš investavimo objekto gauti pelno (pajamų) ar socialinį rezultatą“. Taigi investicijos apima investavimo objektą bei kapitalo įdėjimą, kuomet siekiama gauti pelną (Buškevičiūtė, Kanapickienė, Patašius, 2010; Rutkauskas, Stankevičius, 2006), apsidrausti nuo perteklinių rinkų poveikio (Rutkauskas, Sūdžius, Mackevičius, 2009). Autoriams antrina ir Juozaitienė (2007) teigdama, kad investicijos tai priemonė padedanti maksimalizuoti verslo vertę bei pelną (Treiginė, 2010).

Investicijos tai lėšų įdėjimas, jas galime panaudoti ir apyvartinėms lėšoms ir finansinėms reikmėms, akcijų įsigijimui bei obligacijoms. Dar investicijas galima naudoti nematerialiniams aktyvams - patentams, licenzijoms, o kapitaliniai įdėjimai yra viena iš investicijų formų (Cibulskienė, Butkus, 2007)

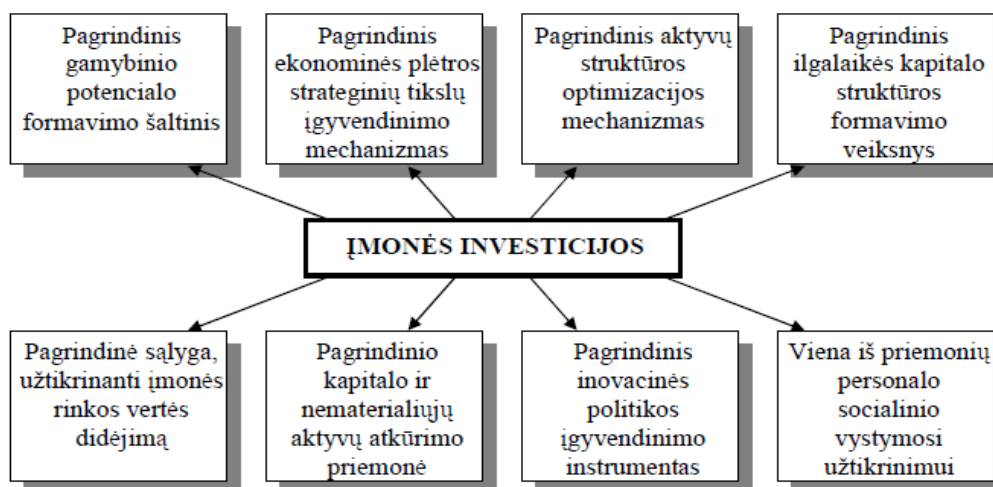
Norvaišienės (2006) teigimu investicijas galima laikyti pagrindiniu ekonominės plėtros strateginių tikslų bei turto struktūros optimizavimo/įgyvendinimo mechanizmu, o investavimas – tai kapitalo panaudojimo būdas, kuris privalo užtikrinti kapitalo saugumą ir vertės augimą. Tai:

- 1) akcijų ar obligacijų pirkimas, tikintis tam tikrų finansinių rezultatų;
- 2) realių aktyvų pvz., mašinų, kurios reikalingos tam tikroms prekėms gaminti, įsigijimas.

O investavimas – tai investuotojo atliekami veiksmai, kuriais jis įgyja nuosavybės teisę arba kreditoriaus reikalavimo teisę į investavimo objektą, arba teisę šį objektą valdyti ir naudoti (Cibulskienė, Butkus, 2007)

Anot Blank (2002) įmonės investicijomis galime laikyti pagrindinį:

- gamybinio potencialo formavimo šaltinį;
- ekonominės plėtros strateginių tikslų įgyvendinimo mechanizmą;
- aktyvų struktūros optimizacijos mechanizmą;
- ilgalaikės kapitalo struktūros formavimo veiksnį;
- sąlygas, kurios užtikrina įmonės rinkos vertės didėjimą;
- kapitalo ir nematerialiųjų aktyvų atkūrimo priemonę;
- inovacinės politikos įgyvendinimo instrumentą;
- viena iš priemonių personalo socialinio vystymosi užtikrinimą.

4 pav. Investicijų vaidmuo užtikrinantis efektyvų įmonės funkcionavimą (sudaryta pagal Blank, 2002)

Taigi investavimo pagalba gali būti įgyvendinami strateginiai įmonės tikslai, uždaviniai ir taip padidinamas įmonės veiklos efektyvumas (Blank, 2002), o atlygis, arba pelnas iš investicijų, gaunamas dviem pagrindinėmis formomis: dabartinėmis įplaukomis (pajamomis) arba padidėjusia verte (Valentinavičius, 2010).

Sėkminga įmonės veikla, tolygus vystymasis ir augimas, sugebėjimas būti konkurencingomis priklauso nuo investicijų aktyvumo bei apimčių. Norint kad investicinė veikla būtų efektyvi, būtina išspręsti daugybę klausimų, kurie susiję su įmonės praktine veikla ir veiklos analize. Tik tuomet galima pasiekti investicijų ekonominį efektyvumą. Apie tam tikrų atliktų įmonių veiklą mes sprendžiame iš investicijų apimties įmonėse (Gežutienė, Sūdžius 2010).

Firmos tikslai, veiksmai, gyvavimas priklauso nuo investicijų. Jų dėka didėja įmonės turtas, didėja konkurcingumas, patrauklumas, pelnas, pritraukiami nauji klientai. Tačiau investicijos yra sudėtingas procesas. Investitoriai savo lėšas dažniausiai investuoja ilgesniam laikui, todėl reikia būti

gerai susipažinusiame su numatyto investuoti objekto padėtimi ir veikla, numatyti įvairius galimus variantus verslo ciklą: pakilimą ar nusomukį. Sėkminga investicija pagerina pardavimus ir

2.1.2. Investicijų klasifikacija

Investuojama tiek į verslo, tiek į socialines veiklos sritis įvairiomis formomis. Norint investicijas reguliuoti, planuoti, kontroliuoti, jos skirstomos pagal atskirus požymius (Tomaševič, Mickevičius, 2010).

Investicijos Lietuvos investicijų įstatyme klasifikuojamos pagal investuotojo įtaką ūkio subjektui, pagal investuotojo statusą, pagal investuotojo nuolatinę buveinę bei pagal investavimo objektą. Tačiau kiti autoriai pateikia daugiau investicijų rūšių (4 lentelė).

4 lentelė. Investicijų rūšys (LR investicijų įstatymas; Pekarskienė I., Laskienė, D., 2012; Tomaševič, Mickevičius, 2010; Cibulskienė, Butkus, 2007; Norvaišienė, 2006)

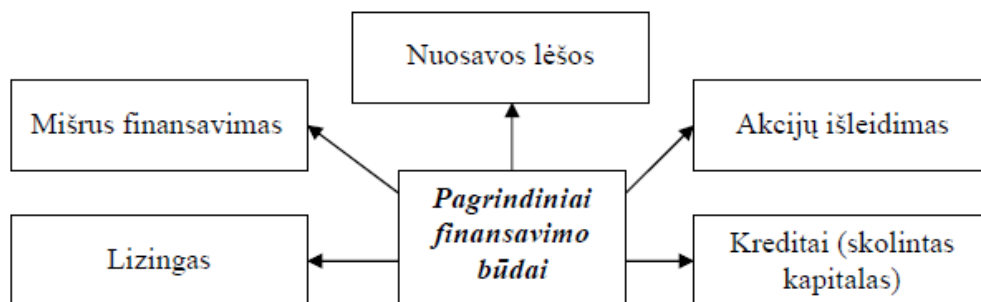
Rūšys/šaltinis	Samprata
<i>Pagal investicijų objektus investicijos</i> (Tomaševič, Mickevičius, 2010).	<i>Daiktinės</i> - kuomet lėšos investuojamos įrengimams, žaliavoms, prekių atsargoms.
	<i>Nematerialios</i> (inovacinės) - tai pasiekimų investicijos, žmogiškas kapitalas, reklama.
	<i>Finansinės investicijos</i> - kuomet investuojama į finansinius sandorius. Paprastai didžiausią procentą sudaro investicijos į vertybinius popierius.
<i>Pagal dalyvavimą investavimo procese</i> (LR investicijų įstatymas; Pekarskienė I., Laskienė D. 2012)	<i>Tiesioginės investicijos</i> - kuomet investuotojas pats pasirenka investavimo objektą ir tiesiogiai dalyvauja investuojant lėšas. Paprastai šie investuotojai būna labai gerai susipažinę su objektu į kurį investuoja, žino jo finansinę būklę, ekonominius rodiklius bei finansinę padėtį.
	<i>Netiesioginės investicijos</i> - kuomet investuotojas neturėdamas kvalifikacijos ir žinių, samdo įgaliotą asmenį arba finansines institucijas, kurios atlieka sandorius. Vėliau jie tuos sandorius ir prižiūri, gautos investicines lėšas paskirsto į pasirinktus objektus. Šie specialistai pasirenka geriausiai investavimui tinkamus objektus, o gautos pajamos yra paskirstomos saviems investitoriams.
<i>Pagal investavimo laikotarpį</i> (Cibulskienė, Butkus, 2007).	<i>Trumpalaikės investicijos</i> - kuomet lėšos paskiriamos į pasirinktą objektą ne ilgesniam kaip vieni metai
	<i>Ilgalaikės investicijos</i> - kai lėšos investuojamos ilgesniam nei vieni metai. Bet šis laikotarpis turi būti sukonkretintas ir suskirstytas į detalesnius tarpsnius: 1) iki 2 metų; 2) nuo 2 iki 3 metų; 3) nuo 3 iki 5 metų; 4) virš 5 metų. Detalizuojama dėl investicijų atsipirkimo paskaičiavimo.
<i>Pagal teritoriją</i> (LR investicijų įstatymas)	<i>Investicijos šalies viduje</i> - kuomet investuojama į savo šalies objektus
	<i>Investicijos užsienyje</i> - kuomet investuojama į užsienio šalyse esančius objektus.

Pagal investicinių lėšų priklausomybę/investuotojo statusą (LR investicijų įstatymas)	Privačios investicijos - kuomet lėšas į įmones ar organizacijas investuojami privatūs fiziniai ar juridiniai asmenys neturintys valstybinio kapitalo įstatyminiame kapitale	
	Valstybinės investicijos - kuomet lėšas į objektus investuoja valstybė, gali būti ir savivaldybės. Šis investavimas vykdomas iš biudžetinių ar skolintų lėšų. Šiuo atveju investuoti gali ir valstybinės įmonės.	
	Užsienio investicijos - kuomet investicijas vykdo užsienio valstybės, ten gyvenantys asmenys, tarptautinės organizacijos	
	Bendros investicijos - kai lėšas investuoja, įdeda tiek savo, tiek kitos šalies subjektai.	
Pagal strategijos pobūdį (Tomaševič, Mickevičius, 2010).	Inovacinės - šios investicijos išsaugo ir didina įmonės galimybes, suteikia konkurencingumo garantą. Didžiausia svarba skiriama investicijom naujų produktų bei technologijų kūrimui.	
	Diversifikuotos - jų dėka praplatėja esamų veiklų sritys. Šiomis investicijomis siekiama suaktyvinti senų ir naujų sričių veiklą, integruojant jas viena į kitą, gauti naujas technologijas iki minimumo sumažinti riziką	
Pagal organizacines formas (Tomaševič, Mickevičius, 2010; Norvaišienė, 2006; Cibulskienė, Butkus, 2007).	Investicinis projektas - kuomet realizuojama viena investicijų forma tik tam tikram veiklos objektui	
	Investicinis portfelis - tai vieno investuotojo visų investavimo formų visuma	
Pagal rizikingumo lygį (Tomaševič, Mickevičius, 2010; Norvaišienė, 2006; Cibulskienė, Butkus, 2007).	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Nerizikingos,</i> - <i>mažos rizikos,</i> - <i>vidutinės rizikos,</i> - <i>didelės rizikos,</i> - <i>spekulytyvinės.</i> 	investicijos su minimalia rizika gali atnešti stabilų bet mažą grąžą. Augant pelningumui, auga ir rizikos laipsnis.
Pagal pelningumą (Cibulskienė, Butkus, 2007; Tomaševič, Mickevičius, 2010).	Aukšto pelningumo - kuomet investuojama į objektus, kurių pelningumas didesnis už vidutinę pelno normą rinkoje.	
	Vidutinio pelningumo - kuomet investuojama ten, kur pelningumas atitinka vidutinę pelno normą.	
	Žemo pelningumo - investicijos į projektus, kur laukiamas pelningumas mažesnis nei vidutinė pelno norma.	
	Nepelningos investicijos - jos pasirenkamos ne pelno siekimo tikslu.	

Kaip matome, kiti autoriai išskiria daugiau investicijų rūšių, tačiau tai dar nėra galutinė investicijų klasifikacija.

2.1.3. Investicijų finansavimas

Nė viena įmonė finansų per daug neturi, todėl investiciniams projektams gali skirti tik tam tikrą ribotą finansų dalį. Nusprendusi investuoti įmonė turi tinkamai paruošti finansavimo struktūrą, kuri priklausomai nuo įmonės tikslų ir galimybių gali būti labai įvairi. Pagal Juozaitienę (2007) pagrindiniai finansavimo būdai yra: nuosavų lėšų įdėjimas, mišrus finansavimas, akcijų išleidimas ir skolintas kapitalas - kreditai.

5 pav. Pagrindiniai investicinių projektų finansavimų būdai (Juozaitienė, 2007)

Priklausomai nuo įmonės, galima išskirti du finansavimo būdus:

- nuosavo finansavimo šaltinis. Jam priklauso nepanaudotas pelnas, turto pardavimo pajamos, pajamos iš akcijų;
- skolinto finansavimo šaltinis, gaunamos paėmus paskolas.

Ilgalaikėms investicijoms paprastai yra naudojami pigiausi finansavimo šaltiniai. Bet jei įmonė dirba pelningai, tai pirmas finansavimas yra gautas, bet nepaskirstytas pelnas. Jei trūksta lėšų, naudojamos paskolos. Būna atvejų kuomet skolintų lėšų nepakanka. Tada įmonė priversta leisti naujas emisijos akcijas. Šio šaltinio stengiamasi išvengti, nes jis yra labai brangus (Lydeka, 2001).

Darbo praktinėje dalyje bus nagrinėjimas nuosavomis lėšomis finansuojamas investicinis sprendimas.

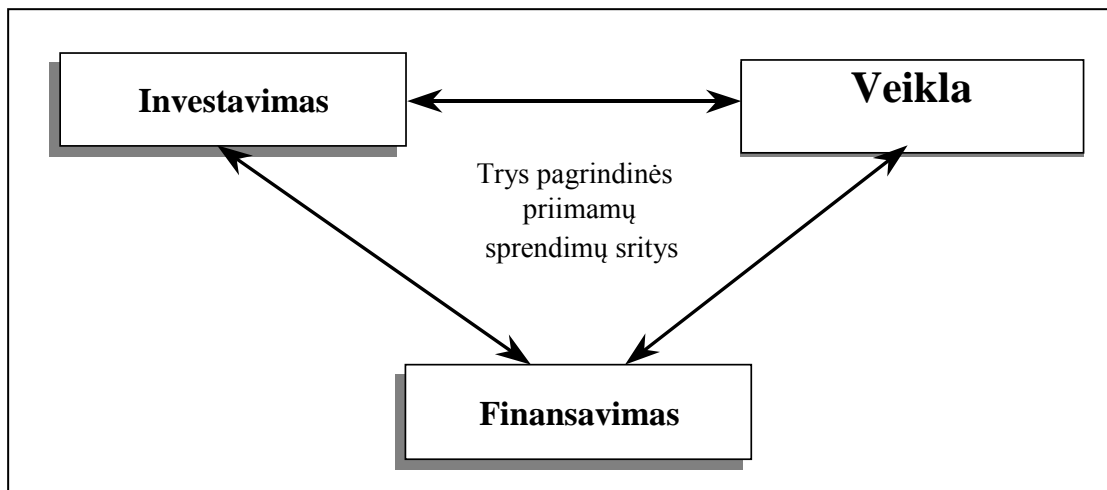
Apibendrinant galime teigti, kad investicijos tai lėšų įdėjimas į tam tikrą veiklą siekiant ateityje sulaukti jo padidėjimo. Investavimo pagalba gali būti įgyvendinami strateginiai įmonės tikslai, uždaviniai ir taip padidinamas įmonės veiklos efektyvumas. Investicijos klasifikuojamos pagal investicijų objektus, dalyvavimą investavimo procese, investavimo laikotarpį, teritoriją, investicinių lėšų priklausomybę/investuotojo statusą, strategijos pobūdį, organizacines formas, rizikingumo lygį bei pelningumą. Investuojant gali būti naudojamas nuosavo finansavimo šaltinis arba/ir skolinto finansavimo šaltinis.

2.2. Investiciniai sprendimai ir jų efektyvumo vertinimas

2.2.1. Investiciniai sprendimai

Sparčiai kintant ekonominėms, technologinėms, socialinėms ir kitoms gyvenimo sritims, vis didesnis dėmesys skiriamas pasirinkimui investuoti lėšas į vieną ar kitą projektą. Be to, kadangi dabartinės rinkos ekonomikos sąlygomis, vystytis ir klestėti gali tik įmonės, kurios nuolatos investuoja į inovacijas, bei tobulina savo gaminamą produkciją atsižvelgdama į besikeičiančius vartotojų poreikius, todėl ir įmonių vadovai siekdami savo vykdomos veiklos tęstinumo bei ekonominių interesų realizavimo, turėtų didžiąją savo laiko dalį turėtų skirti investicinių sprendimų priėmimui - numatyti ilgalaikių investicijų kryptys ir jų finansavimo šaltinius (Ginevičius et al., 2009; Suhobokov 2008; Rutkauskas, Stankevičius 2006).

Todėl galime daryti prielaidą, kad pagrindiniai priimami sprendimai turi apimti investavimą, veiklą bei finansavimą, kurie įtakoja vienas kitą ir be jų analizės būtų netikslinka priimti investicinių sprendimą (6 pav.).

6 pav. Pagrindinės priimamų sprendimų sritys

Priimdamas investicinius sprendimus investuotojas susiduria su verslo rizika, projekto įvertinimo sudėtingumu, geriausio varianto pasirinkimo problema ir t.t. Investicinis sprendimo priėmimo procesas apima ekonominės veiklos organizavimą bei jos valdymą. Investiciniai sprendimai, įmonių pagrindu, yra ilgalaikio pobūdžio, jų įgyvendinimui reikalingi materialūs ištekliai ir jie veikia organizacijos ateitį (Rutkauskas, Stasytytė 2007).

Neteisingi sprendimai gali sužlugdyti net ir geriausiai dirbančias įmones (Xu, Wan 2009), o sėkmingi investiciniai sprendimai teigiamai veikia imonės plėtrą, jos vertę rinkoje bei konkurencingumo lygį (Ginevičius et al.2013; Ginevičius et al.2012; Valentinavičius 2010; Norvaišienė 2006).

Anot Rutkausko (2006) investicinių sprendimų priėmimas gali būti įvardijamas, kaip strateginis ir svarbiausias įmonės valdymo uždavinys. Strateginis planavimas, kaip sprendimų visuma, remiasi sisteminės valdymo teorijos pagrindais, todėl kalbant apie strateginius bei investicinius sprendimus, reikia analizuoti juos organizacijos siekiamų tikslų kontekste (Tunčikienė, Skačkauskienė 2012). Strateginių sprendimų procesas pasižymi šiais pagrindiniais bruožais, kurie (Tunčikienė 2009):

- susiję su visomis organizacijos veiklos rūšimis ir iš to seka, kad apibrėžia jos ribas,
- susieja organizacijos veiklą su išorinės ir vidinės aplinkos, kurioje organizacija egzistuoja, sąlygomis,
- susieja organizacijos veiklą su jos ištekliais,
- savo realizacijai reikalauja didelių išteklių,
- juos apsprendžia organizacijos strategiją rengiančių asmenų požiūriai ir siekiai,
- apsprendžia organizacijos veiksmų ilgalaikę kryptį,
- jų prigimtis labai sudėtinga.

Norvaišienė (2006) taip pat teigia, kad strateginių sprendimų charakteristikos gali būti analogiškai naudojamos investicinių sprendimų kontekste.

Mokslininkai, svarstydami apie investicinę veiklą, vis dažniau pradeda kalbėti apie „strateginius investicinius sprendimus“. Strateginiai investiciniai procesai apima projektų detalizavimo, atrankos, įvertinimo procesus, kurie gali nulemti įmonės esamų konkurencinių pranašumų išsaugojimą arba naujų sukūrimą bei įmonės gyvybingumo palaikymą (Norvaišienė 2006).

Strateginis investicinis sprendimas gali lemti kelis svarbius aspektus: ką daro įmonė (gaminamos produkcijos arba teikiamų paslaugų asortimentas); kur daro (operacijų struktūrinės ir geografinės charakteristikos); kaip daro (kaip įgyvendina gamybą –technologinius procesus ir operacijas) (Norvaišienė 2006).

Valentinavičius (2010) nurodo, kad kaip taisyklė nėra vienareikšmių kriterijų apibūdinančių ar konkreti investicija yra strateginio pobūdžio ar ne. Pagrindiniais kriterijais charakterizuojančiais strategines investicijas galima įvardinti:

- pradinių investicijų dydį,
- investicinio projekto gyvavimo laiką,
- investicijų reikšmę: egzistuojantis poreikis ar nauja galimybė,
- poveikį įmonės strateginiams tikslams,
- poveikį įmonės ateities veiksams,
- galimybę atsisakyti priimto sprendimo ir sugrįžti prie pradinės veiklos plano.

Kiekviena veikla rizikinga, Ir kuo ji didesnė, tuo didesnis gali būti ir pelnas. Investuojant visas procesas turi būti apmastytas, nuosekliai išanalizuotas, įvertintos visos galimos rizikos. Tą pasiekti galima paruošus investicinį projektą (Neverauskas, ir kt., 2004). Anot Ališausko ir Kazlauskienės (2005) projektas yra darbas, kuris turi tikslą, yra koordinuojamas tarpusavyje susijusių veiklų, nustatytas pradžios ir pabaigos datas, sritis bei biudžetą. Investicinis projektas gali padėti įvykdyti šiuos tikslus:

- planavimo, modeliavimo, kontrolės gerinimui;
- naujų investicijų pritraukimas veiklos tobulinimui ir plėtojimui
- tam tikrų veiklos sričių panaikinimui
- reorganizacijos ir restruktūrizacijos vykdymui
- rizikos priežasčių atsiradimo vertinimui, jų dydžio nustatymui
- veiksmų rizikos sumažinimui.

Žvinklio ir Vabalo (2006) teigimu, analizuojant projektus svarbu atsižvelgti į projekto riziką; pinigų vertės kitimo veiksnį bei projektų patrauklumą.

Planavimo procesas apima sprendimų paruošimą dėl vienos ar kelių investicijų, apimant investicinių projektų tipo nustatymą, reikalingą norint pasiekti užsibrėžtus įmonės tikslus. Šie projektai turėtų būti glaudžiai susiję su įmonės strategija. Alternatyvių projektų ir su tuo susijusios informacijos paieška, kuri yra reikalinga norint apibrėžti ir įvertinti juos, sudaro svarbią planavimo proceso dalį, kuris užbaigiamas investicinio sprendimo priėmimu ir projekto pasirinkimu. Įgyvendimo etape atliekamas detalus projekto planavimas susijęs su projekto paruošimu ir reikalingo turto įsigijimu. Įvykdžius šį etapą projektas pradeda uždirbti pajamas (Norvaišienė 2000).

Visų pirma nustatomi įmonės tikslai, kurie gali būti įvairūs. Bendri tikslai (pvz. akcininkų vertės didėjimas, pelnas) nustato reikalingus kriterijus investicijoms vertinti. Savarankiški projektų tikslai yra susiję su bendrų tikslų įgyvendinimu. Problemos nustatymas ir analizė sudaro kitą investicijų planavimo proceso dalį, kur siekiama įvertinti esamą situaciją, numatyti prognozuojamą ateities vystymą ir identifikuoti nuokrypį tarp jų, kad potencialios investicijos nauda galėtų būti gauta (Norvaišienė 2000).

Alternatyvų paieška numato galimas investavimo alternatyvas, kurios gali būti tinkamos norint nukreipti problemas ir būsimus poreikius. Prognozavimas, įvertinimas ir sprendimo priėmimas sudaro galutinius planavimo proceso etapus (Norvaišienė 2000).

Kaip ir kiti strateginiai sprendimai, investiciniai sprendimai turi atspindėti tokius veiksnius, kaip technologija, įmonės siekiami tikslai ir įmonės vidinė aplinka (Valentinavičius, 2008). Taigi, parengta investicinė strategija sudaro galimybę priimti efektyvius sprendimus susijusius su įmonės

veikos plėtra, keičiantis tiek vidiniams tiek išoriniams veiksniams, kurie turi įtakos ir lemia jos perspektyvas, pelną ir galimą riziką (Torben, Schroder 2010).

2.2.2. Investicijų vertinimo metodai

Anot Žydžiūnaitės (2010) vertinimas tai procesas, kuris apima tyrimą ir galimybę atsakomybei ir kontrolei. Tačiau Segalovičienės (2011) teigimu, vertinimas yra vertės nustatymas. Vertinama atsižvelgiant į tam tikras prielaidas, kurių dėka galima pilnai įvertinti investicinį projektą arba tik tam tikrą jo dalių rezultatus. Vertinimo pradžioje turime turėti atitinkamus vertinimo kriterijus, kurie būtų aiškūs, tikslūs bei pagrįsti. Šalia to reikia nusistatyti ir vertinimo tikslai bei priemonės jiems pasiekti (Žydžiūnaitė, 2010).

Tačiau numatydami tikslus bei priemones, reikalingos jiems pasiekti, atliekame tik labia nedidelę vertinimo dalį. Labai svarbu laikytis didelio tikslumo atliekant tolimesnius darbus, turime tiksliai laikytis investicinio plano projekto, numatyti ir įvertinti visus veiksmus galinčius ką tai pakeisti ar pakreipti kita linkme. Kad būtų galima tai atlikti lengviau, turime rodiklius ir veiksmus suskaidyti į atskirus elementus. Pasirinkus tinkamiausią alternatyvą atliekamas finansinio investicinio projekto vertinimas - ekonominis, socialinis, teisinis, aplinkosauginis (Kalvaitis, 2007).

Finansinio investicinio projekto analizė, atsižvelgiant į pinigų srautus, nustato investicinio projekto efektyvumą. Tai teikalinga norint žinoti tikslines pajamas ir būsimos veiklos išlaidas. Norint kad vertinimo rodikliai būtų tikslesni, turime kuo tiksliau numatyti veiksmus, kuriais bus veikiamas projektas.

Ekonominė investicinio projekto analizė. Šioje analizėje vertiname mikro ir makro ekonominius rodiklius - jais siekiama nustatyti "ekonominę vidinę gražos normą ir grynąją dabartinę vertę" (Baranauskienė, 2013). Vienos ekonominio investicinio projekto analizės nėra. Yra daugybė rodiklių pagal kuriuos galime įvertinti finansinį investicinį projektą. Tik būtina pasirinkti pačius teisingiausius, pagal kuriuos vertinimas būtų optimaliausias kurie turėtų saugumo koeficientą. Pagal Bivainį, Griškevičių (1998) reikia naudotis ekonominio efektyvumo rodiklių sistema kai atskiras ekonominis rodiklis pagrįstu santykiu veikia bendruosius. Šis būdas sudaro galimybes daugybės kanalų informaciją susisteminti ar tai visam projektui ar atskirai jo daliai (Kalvaitis, 2007). Šis vertinimas taikomas dideliems projektams, teikiantiems didelę socialinę ir ekonominę naudą, nes yra ganėtinai brangus ir sunku jį atlikti.

Socialinės investicijos projekto analizė. Socialinį faktą ir jo vertinimą atlieka būtent ši analizė. Socialinis faktas - reikšmingas įvykis tam tikrai socialinei grupei. Jis turi būti gerai išanalizuotas, aprašytas remiantis teisinga informacija, turėti tvirtą ryšį su finansiniu investiciniu projektu (Tidikis, 2003).

Bivainis, Griškevičius bei Jakštas (1998) pataria pasitelkti kompleksinę analizę, susidedančią iš ekonominės, socialinės bei finansinės analizės ir tik tuomet atlikti ekonominio projekto vertinimą ir priimti sprendimus.

2.2.3. Investicijų efektyvumo vertinimo metodai

Prieš investuodamos įmonės turi atlikti didelį darbą rinkdamos įvairią informaciją, kuri padėtų ekonomiškai įvertinti investicinį sprendimą ar projektą (Grigas, 2006). Investiciniane projekte turi būti nurodoma, kodėl būtina investuoti, išanalizuojami pagrindiniai finansiniai rodikliai bei projekto charakteristikos. Investicinių projektų vertinimas yra svarbus ir atsakingas darbas reikalaujantis ne tik žinių bet ir kruopštumo, kadangi teisingas sprendimas gali atverti įmonei kelią į didelę sėkmę, o priešingu atveju - į bankrotą (Girdzijauskas, 2005).

Anot Cibulskienės bei Butkaus (2007) analizuojant investicinius projektus svarbu juos išanalizuoti trimis etapais, atliekant:

- tradicinio statiško projekto efektyvumo įvertinimą;
- rizikos ir neapibrėžtumo įvertinimą
- projekto galimybių įvertinimą.

Labiausiai paplitęs yra tradicinis statiškas investicinio projekto vertinimas (Ryan ir Ryan, 2002; Block, 2007). Šis metodas naudojamas daugybę metų ir efektyvumas įvertinamas pagal vieną scenarijų - viskas priklauso nuo projekto svarbos - jei jis nėra labia didelis ir reikšmingas, tai pakankamai užtenka ir tradicinės statiškos analizės. Tačiau didesniems projektams įvertinti vien tradicinės statiškos analizės neužtenka, reikia atsižvelgti į aplinkos ir projekto charakteristikas (Cibulskienė, Butkus, 2007).

Atsižvelgiant į pinigų srautus atliekamas ir projekto ekonominis vertinimas. O pinigų srautai yra pinigai, kuriuos įmonė per tam tikrą laiką gauna arba praranda. Šie srautai rodo būsimų investicijų naudą-pelną ar praradimus, o skaičiuojami jie atsižvelgiant į aplinkos sąlygas (Darškvienė, 1997). Nuo sąlygų nustatymo ir nuo to, kaip tiksliai jos nustatomos priklauso efektyvumo analizės kokybė (Bivainis, Griškevičius, Jakštas, 1997).

Iš gautų pinigų atėmus išleidžiamuosius apskaičiuojamas projekto pinigų srautas. Jei gavimas yra didesnis už išleidimą - pinigų daugėja, jei mažesnis - gauname neigiamą pinigų srautą. Pagal pinigų srautus galime spręsti ar investicija yra sėkminga. Investiciniam projektui skiriami pinigai yra uždirbami iš gamybinės - komercinės veiklos. Taip apskaičiuoti pinigai yra diskontuojami ir išmokėta suma yra finansavimo kaštų rodiklis. Šis pinigų kiekis skaičiuojamas po "mokesčių". (Gaidienė, 1998).

Tradiciniai analizės metodai, kurie įvertina projekto naudingumą apibrėžtomis sąlygomis yra skirstomi į tris grupes/metodus (Cibulskienė, Butkus, 2007):

- apskaitinio pelningumo
- pinigų srautų
- diskontuotų pinigų srautų

Levišauskaitės ir Ruškio (2001) atlikto tyrimo duomenimis - apie 90 proc. tiriamų įmonių atsipirkimo laikotarpio metodą naudojo vertinant investicinius projektus. Antroje vietoje pagal populiarumą buvo - grynosios dabartinės vertės metodas, trečioje - vidutinė pelno norma, o ketvirtoje - pelningumo indeksas.

Apskaitinio pelningumo metodas. Iki šiol naudojami investicinių projektų įvertinimo metodai siekiasi su apskaitos finansiniais rezultatais. Tiksliau su projektų apskaitos pelningumu. Tam tikri pelningumo metodai pvz. nuosavybės grąža, remiasi grynuoju pelnu t.y. pelnu skirtu akcininkams. O tarkim kapitalo grąža remiasi visiems investuotojams skirtu pelnu. Tai veklos pelnas, neišskaičiavus skolų sąnaudų. Cibulskienės ir Butkaus (2007) teigimu, jei norime žinoti kiek projektas yra efektyvus, reikia kapitalo grąžą lyginti su ribine norma. Ribinė norma gali būti naudojama kaip nuosavybės kaštų norma - savinininkų paprastų akcijų reikalaujama pelningumo norma. Kiek rizikingas projektas ir kokios yra nuosavybės bei skolų proporcijos atspindi nuosavybės kaštų norma.

Pinigų srautų metodai. Norint kad investicinio projekto efektyvumas būtų gerai išanalizuotas ir įvertintas, būtina analizuoti grynujų pinigų, skirtų investiciniam projektui srautus. Ekonominiuose sprendimuose vartojamos dvi pagrindinės piniginių vienetų sampratos (Cibulskienė, Butkus, 2007):

- „Pinigų srautų vertinimas dabartiniais piniginiiais veinetais, kurie apibūdinami kaip gauti ar išleisti pinigai bet kuriuo tiriamu momentu“
- „piniginio srauto vertinimas pastoviais piniginiiais vienetais“. Šis vertinimas parodo hipotetinę ateityje gausimų pinigų pirkimo galią pasirinktų metų atžvilgiu.

Analizuojant investicinius projektus yra taikomas investicijų atsipirkimo rodiklis. Tai rodiklis, kuris parodo per kiek laiko gaunamų pinigų suma viršija investuotų pinigų sumą. Atsipirkimo laikotarpis - laiko trukmė, metų reikalingų kompensuoti investicines išlaidas, skaičius (Ališauskas, Kazlauskienė, 2005). Tačiau šis metodas labiau tinkamas apskaičiuojant ir vertinant tik mažus ir nereikšmingus projektus (Juozaitienė, 2007).

Diskontuotų pinigų srautų metodai. Norint gauti investicinių projektų atsipirkimo tikslesnį vertinimą reikia taikyti diskontavimo būdus. Diskontavimas - būsimų pinigų dabartinės vertės nustatymas. Šį būdą naudojame kai lyginame atskirų laikų pinigus - įplaukas ir išmokas (Dzikevičius, Michnevic, Ževžikova, 2008).

Diskontas - nuolaida už ankstenį apmokėjimą. Diskontas naudojamas kai reikia perskaičiuoti ateityje numatomus gauti pinigus į dabartinius. Labai svarbu pasirinkti teisingą diskontavimo normą. Kuo ji didesnė, tuo yra mažesnė dabartinio pinigų vertė. Diskontavimo norma pasirenkama susipažinus su paskolų palūkanom, įmonės mokamom palūkanom. Atsivelgiama į procentinę normą nes ji parodo kapitalo išlaidas (Dagilienė, 2008).

Anot Jakučio (2008) efektyviausias tradicinis investicijų vertinimo metodas - diskontuotų pinigų srautų analizė, kurios metu neanalizuojami įmonės praeities duomenys.

Pagrindinius diskontuotų pinigų srautų metodo privalumus išryškina Džikevičius (2002):

- didelis privalumas - atspindėti aktyvų sugebėjimą duoti pajamas;
- yra galimybė įvertinti riziką, ateinančią iš išorės;
- įvertinami laukiami pinigų srautai;
- yra įvairiapusiški - universalūs.

Vertinant investicijas daugiausia naudojami sekantys diskontavimo būdai:

Grynosios dabartinės vertės (NPV) - Tai būdas susijęs su pinigų srautų diskontavimu (Gaidienė, 1998). Šio laiko pinigų vertę galima analizuoti kaip lygią visam pinigų srautui. Norvaišienės (2006) teigimu grynosios dabartinės vertės rodiklis (NPV) labiausiai charakterizuoja investuoto kapitalo grąžą. Pagal Cibulskienę, Butkų (2007) pagrindiniai šios vertės privalumai yra:

- galima sudėti atskirų projektų pinigų srautus ir gauti įmonės dabartinių verčių sumą. Ši savybė labia patraukli tuo, kad ją žinant galima nustatyti įmonės vertę;
- projekto gauti tarpiniai pinigų srautai, su tam tikra ribine norma, yra reinvestuojami;
- kadangi diskonto norma nėra pastovi, o gali kisti, tai gryną dabartinę vertę galima skaičiuoti naudojant kintančią diskonto normą.

Vidinės pelno normos (IRR) - Pagal Ališauską bei Kazlauskienę (2005) vidinė pelno norma yra itin reikšmingas rodiklis. Norint vykdyti projektus reikia pritraukti finansus. Už juos visad mokėti. Palūkanos mokamos už lėšas, kurias pasiskoliname.

Vidinė pelno norma yra diskontavimo norma ir pagal ją gryniesiems dabarties pinigai yra prilyginami nuliui. Todėl diskontuota būsimų ateityje gaunamų pinigų suma sulyginama su investavimo suma. IRR nurodo, koks galimas didžiausias išlaidų lygis. Vidinė pelno norma įvertina pinigų laiko vertę, visus projekto pinigų srautus, todėl renkantis investicinius projektus šis rodiklis dažnai naudojamas. Ališauskas ir Kazlauskienė (2005) išryškina ir jo trūkumus:

- ne visuomet, kaip teigiama, reinvestavimo norma lygi IRR ir pinigų srautai reinvestuojami norma lygia IRR;
- jei piniguose yra keletas ženklo pasikeitimų, tai ir IRR gali būti ne vienintelis;
- jei nesurandamos diskonto normos, padarančios NPV lygią nuliui, tai ir IRR gali ir neegzistuoti;

- Jei svarstomi du variantai, kurių projektų dydžiai nėra vienodi, tai NPV metodu neatitiktų IRR metodo pasirinkimas.

Modifikuotos vidinės pelno normos (MIRR) - Kai projekto įdėjimų vertė lygi galutinės vertės esamai vertei tai tokia diskonto norma yra modifikuota vidinė pelno norma (Norvaišienė, 2006). Naudojant šią normą gaunami tarpiniai pinigai yra reinvestuojami su ribine norma. Susumavus piniginių srautų būsimas vertes gaunama galutinė vertė (Cibulskienė, Butkus, 2007).

Pagal Norvaišienę (2006) palyginus MIRR ir IRR pranašesnė yra MIRR, nes reinvestuojama šiuo atveju pagal kapitalo kaštus, o tokios investicijos laikomos korektiškesnės:

- MIRR atveju pinigai reinvestuojami pagal vidutinius kapitalo kaštus,
- IRR atveju pinigai įdedami pagal paties projekto IRR.

Cibulskienė, Butkus (2007) teigimu MIRR patrauklesnė už IRR, bet turint kelis skirtingo dydžio variantus geriau naudoti NPV - grynos dabartinės vertės variantą, parodantį įmonės perspektyvas, didinant jos vertę.

Rentabilumo (pelningumo) indeksas (PI) - Šis metodas yra tęsinys grynosios dabartinės vertės nustatymo metodo. PI rodiklis yra santykinis dydis tarp esamos teigiamos ir esamos neigiamų pinigų vertės. Rentabilumo indeksas parodo esamam investiciniam vienetui tenkančią pinigų srautų vertę. Kai pinigų esama vertė viršija esamą investicijų vertę - projektas skaitomas naudingas. T.y.

- jei $PI > 1$ - projektas perspektyvus
- jei $PI < 1$ - nenaudingas, neįgyvendinamas

Kompleksiškai analizuojant pelningumo indeksas labiau parodo projekto teigiamas puses tuomet kai pagal kitus metodus būdavo gaunami panašūs rezultatai (Norvaišienė, 2006).

Tamošiūnienės (2006) teigimu, kiekvienas iš rodiklių turi savo privalumus, Diskontuojamas pinigų srautas suteikia žinias apie riziką. NPV atskleidžia ekonominį projekto lygį, IRR parodo ar investicijos bus pelningos, kiek projektas yra Saugus ir patikimas.

2.2.4. Įmonės veiklos finansinis vertinimas

Norėdami įvertinti įmonės veiklą, privalome atlikti jos finansinę analizę. Mackevičiaus (2007) teigimu tai yra svarbiausias faktorius įmonės pelno didinimui. Kiti autoriai (Palepu, Healy, Bernar, 2004) tam pritaria bei pabrėžia, kad kokybiškai atlikta analizė didina įmonės vertę, bet tam reikia žinoti ekonominius dėsnius, atliekant analizę jais remtis, o taip pat pagrįsti žiniomis ir metodais (Bagdžiūnienė, 2006).

Įmonės veiklos analizės tikslas - parodyti įmonės finansinę būklę (Juozaitienė, 2007; Šlekienė, Klimavičienė, 2000; Mackevičius, Poškaitė, Villis, 2011).

Anot G. Kanceryvičiaus (2009) finansų analizę galima naudoti kaip:

- priemonę išankstinio tyrimo prieš pasirenkant objektą investavimui;
- prognozavimo priemonę ateičiai apie finansines sąlygas ir rezultatus;
- valdymo sričių tyrimo priemone

Finansų analizė sudaroma nagrinėjant ir remiantis finansinėm ataskaitomis - iš jų galima matyti kokią naudą duoda investicijos, kokie įmonės įsipareigojimai kitiems bei koks yra įmonės turtas (Jagminas, 2006).

„Finansinė analizė užbaigiama projekto vidinės gražos nuosavom kapitalui bei investicijų gražos įvertinimu“ (Rosen, Gayer, 2008). Analizė daroma keliais analizės būdais:

- lyginimo arba dar kitaip vadinama horizontalioji analizė. Ji parodo įmonės finansų kitimą ir numato plėtros kryptingumą (Juozaitienė, 2007).

- Santykinė analizė. Jei norime išnagrinėti ekonomikos kitimą tam tikru laiku ir vietoje, tuomet būtent ir naudojame šį analizės metodą. Jos dėka sėkmingai galima išanalizuoti gaunamą pelną, bei jam reikalingas išlaidas. Naudojant šią analizę galima palyginti skirtingų įmonių ataskaitas, arba tam tikro laiko vienos įmonės rodiklius (Bagdžiūnienė, 2006). Vykdam finansinės atskaitomybės ataskaitas naudojami tokie santykiniai rodikliai kaip mokumo, finansų struktūros, ganamo pelno koeficientai.

- Vertikalią analizę. Jai būdingas lyginimas atskiros finansinės atskaitos rodiklio su bendruoju atskaitos rodikliu, o gaunamas dydis išreiškiamas procentais. Matome atskirų elementų ryšius tarp savęs ir tų ryšių įtaką bendram rezultatui (Juozaitienė, 2007).

Remiantis ataskaitomis galime pradėti įmonės plėtrą, daryti apibendrinimus apie efektyvumą, būsimą pelną bei prognozuoti ateitį (Buškevičiūtė, Mačerinskienė, 2007).

Atliekant analizes būtina pasirinkti tinkamą būdą leidžiantį geriausiai atskleisti įmonės teigiamą bei neigiamas puses, nustatyti jos būklę ir įvertinti įmonės veiklos rezultatus. Be to vieniems investiciniams sprendimams priimti pakanka paprastų skaičiavimų, kitiems - reikalaujančių didesnės analizės (Rutkauskas, 2007). Tačiau Mackevičiaus bei Valskausko (2010) manymu, svarbūs ne vien finansiniai rodikliai, tačiau ir veiklos rezultatai. O Žilinsko (2008) teigimu, tikrosios objekto padėties neparodo vien tik finansiniai rodikliai (jų įvertinimas), svarbu įvertinti ir rizikos bei konkurencinę rinką.

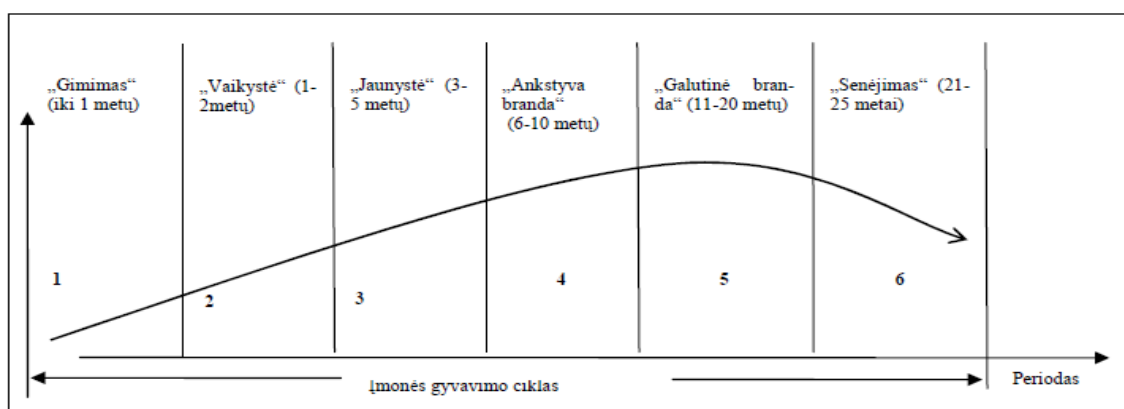
2.2.5. Investicijų patrauklumas, pelningumas ir rizika

2.2.5.1. Investicinis patrauklumas ir pelningumas

Rizika yra neatskiriama investavimo proceso, o investicinio patrauklumo nustatymas yra svarbus priimant investicinius sprendimus.

Rizika ir pelningumas, investicijų ir finansų valdyme, yra suprantamos ir nagrinėjamos, kaip 2 tarpusavyje susijusios kategorijos (Kaya et al., 2012; Rachev et al., 2011; Aleknevičienė 2011; Lileikienė, Daugintytė, 2009). Investicinio patrauklumo sąvoka taip pat dažnai aptinkama mokslinėje literatūroje. Anot Valentinavičius (2008) investicinis patrauklumas - požiūris į investavimo objektą

Valentinavičius (2008) teigimu pagrindiniais rinkos investicinio patrauklumo veiksniais galima laikyti konkurencinį pranašumą šakos viduje, rizikos veiksnius, rinkos dydį bei augimą, konkurencinę rinkos struktūrą bei rinkos ciklišumą. Anot autoriaus įmonės investicinis patrauklumas gali būti vertinamas ir atsižvelgiant į jos gyvavimo ciklą.

7 pav. Įmonės gyvavimo ciklo stadijos (Valentinavičius, 2010)

Investicijoms patrauklausiomis laikomos augančios organizacijos, kurios yra keturiose pirmose savo kitimo stadijose. Į galutinės brandos stadijose esančias organizacijas tikslinga investuoti tik tuo atveju jei galimas greitas lėšų atsipirkimas ir pačios organizacijos siūlomos prekės ar paslaugos turi gerą rinkodaros perspektyvą. Į senėjimo stadijoje esančias organizacijas investicijos netikslingos, nebent numatomas įmonės restruktūrizavimas (Valentinavičius, 2010).

Tačiau pastebima, kad vienodo investicinio patrauklumo nustatymo metodo nėra, kadangi kiekvienas objektas pasižymi vis kitomis savybėmis, todėl dažnai patrauklumui nustatyti pasirenkami įvairūs metodai. Stuko ir Miečinskienės (2010) atlikto tyrimo duomenimis investavimo kainą labiausiai lemia tokie veiksniai kaip pardavimo pelningumas, finansinė padėtis ir augimo galimybės, o mažiausiai kainą įtakoja rekomendacijos, verslo rodiklių pagražinimas..

Investicinį patrauklumą sąlygoja pelningumas, augimo galimybės, kadangi investicinis patrauklumas apibūdina investuotojo požiūrį, jo nusiteikimą į pasirinktą objektą (Geižutienė, Sūdžius, 2011). Jis yra skirtingas žiūrint tiesioginio ar portfelinio investuotojo akimis. Patraukliausia investuojant - sulaukti palūkanų. Verslininkai investicinį patrauklumą supranta kitaip. Pagal juos tai galimybė įsisavinti lėšas, pasiekiant kuo didesnę potencialą ir naudą sau, galimybė tvirčiau įsitvirtinti rinkoje. Taigi investicinis patrauklumas tai yra investuotojo norų ir

investicinio projekto rodiklių atitikimas (Martinkutė, 2006), kuris priklauso nuo konkrečios projekto pridėtinės vertės - socialinės ar ekonominės naudos, kurią galime numatyti tik turint reikiamus duomenis, gaunamus spręsdžiant tam tikrame laikotarpyje užsiduotus uždavinius, surinkus bei susisteminus tam tikrų veiksmų dalis (Žydžiūnaitė, 2010).

Kalbant apie pelningumą, svarbiausiais išskiriami keturi pelningumo rodikliai (Kvedaraitė, 1996):

1. Bendrasis pelningumas (pardavimų pelningumo rodiklis) arba pelno marža;
2. Grynasis pelningumas arba neto pelno marža;
3. Turto pelningumo arba grąžos rodiklis;
4. Akcinio kapitalo (nuosavybės) arba grąžos rodiklis

Teigiama, kad įmonės veikla efektyvesnė, kai pelningumas didesnis - ko pasekoje pelningumo rodikliai geresni (Bagdžiūnienė, 2005; Aleknavičienė, 2011). Atlikti pelningumo analizę svarbu, kadangi jos rodikliai geriausiai parodo įmonės laimėjimus arba nuostolius, be to iš pelningumo rodiklių galime spręsti kokia reali nauda gali būti gaunama, arba rizika nusprendus investuoti (Lazauskas, 2005).

5 lentelė. Pelningumo rodiklių orientacinis vertinimo lygis (Lakis, 2010)

Rodiklio pavadinimas	Vertinimo lygis				
	Labai geras	Geras	Patenkinamas	Nepatenkinamas	Blogas
Bendrasis pardavimų pelningumas	>35	>15	<15	<7	<0
Grynasis pardavimų pelningumas	>25	>10	<10	<5	<0
Turto pelningumas	>20	>15	>8	<8	<0
Nuosavo kapitalo pelningumas	>30	>20	>10	<10	<0

Galime teigti, kad investicinis patrauklumas bei pelningumo nustatymas yra labai svarbūs ir būtini, nes tik juos išanalizavus galimi tolimesni etapai susieti su sėkmingu projekto įgyvendinimu.

2.2.5.2. Investicijų rizika

Iš esmės rizika yra daugiafunkcė sąvoka ir vartojama įvairiais aspektais įvairiuose kontekstuose. Rizika yra taip glaudžiai susijusi su įvairiomis disciplinomis, pradedant draudimu ir baigiant gamyba bei portfelio teorija, kad nenuostabu, kaip skirtingai ji suprantama ir apibūdinama kiekvienoje iš jų.

Norėčiau atkreipti dėmesį į tai, kad verta susimąstyti apie platesnį rizikos apibūdinimą, įvertinančiam teigiamas ir neigiamas pasekmes, t. y. rizikos dvylipiškumą.

Reikia pastebėti, kad vis labiau įvairėjant investavimo priemonėms, sąlygoms, investavimas tapo labiau prieinamas kiekvienam asmeniui, nes galima investuoti ir mažesnes sumas, įvairiais pasirinktais periodais ir pan. Vis labiau suprantama ir investavimo svarba tiek lėšų ieškantiems, tiek

laisvų lėšų turintiems asmenims, kaip ekonomikos vystymosi bei kapitalo „auginimo“ ir kaupimo sąlyga. Tačiau pabrėžiama, kad pradėti nėra lengva, nes net ir esant daugybei informacijos šaltinių to nepakanka siekiant pradėti investuoti ir sėkmingai šią veiklą tęsti (Veld, Veld–Merkoulova 2008). Tam, kad investavimo proceso analizė būtų lengvesnė, racionalesnė ir efektyvesnė, pastarajame amžiuje buvo sukurta nemažai tam skirtų metodų ir techninių priemonių, tačiau net ir remiantis šiais kriterijais, investavimo rezultatas yra neapibrėžtas ir rizikingas, visų pirma dėl to, kad tai visuomet sąlygojama daugybės veiksnių – laiko momento, laikotarpio, neprognuozuotos aplinkos raidos, subjektyvios investuotojo nuomonės, viešos ar neviešos informacijos ir pan.

Egzistuoja skirtingi „rizikos“ sąvokos supratimai. Rizika dažniausiai yra apibrėžiama kaip konkretaus finansinio nuostolio dydis, išreiškiamas kaip:

- 1) nepasiektas užsibrėžtas rezultatas;
- 2) prognozuojamo rezultato neapibrėžtumas;
- 3) prognozuojamo rezultato įvertinimo subjektyvumas (Москвин 2008).

Rutkausko (2001) teigimu, rizikos sąvoka dažnai sutapatinama su neigiamo poveikio galimybe. Rutkauskas (2008) rizikos apibrėžimą pateikia, kaip nuostolio galimybę, kuri yra susijusi su investuotoju (riziką priimančiu subjektu) ir jos dydis yra būtinai susijęs su investuotojo priimtinos nuostolių ribos vertinimu, nes vien nuostolio suma arba rizikos veiksnio pokytis gali būti dviejų skirtingų investuotojų vertinamas skirtingai.

G. E. Reida (2008) teigia, kad nėra vienos rizikos apibrėžties, tačiau tradiciškai rizika yra siejama su neapibrėžtumu. Autorius siūlo apibrėžimą: „Rizika – tai neapibrėžtumas, susijęs su netektį lemiančiu įvykiu“, tačiau pateikia ir kitas galimas rizikos apibrėžtis:

- Ateities rezultatų kintamumas;
- Netekties galimybė;
- Neigiamo nukrypimo galimybė nuo laukiamo (tikėtino) rezultato;
- Galimų rezultatų nepastovumas, egzistuojantis konkrečioje situacijoje;
- Galimybė jautriam subjektui patirti netektį (Stasytė, 2011).

Finansuose rizika apibūdinama investicijų faktinės grąžos nukrypimais nuo laukiamos grąžos, dažnai netgi tais atvejais, kai ta grąža turi teigiamą reikšmę.

Rizika turi būti svarbi sprendimo priėmimo dalis, o jei rizika bus neįvertinta, gali būti priimti netinkami sprendimai. Apskritai rizikos įvertinimą reiktų suvokti, kaip procesą, kuriame pripažįstamas tam tikras rizikos įvertis, atsižvelgiant į visus rizikos veiksnius, paveiktinumo galimybes, recipientų ir aplinkos būseną (Rutkauskas, 2001). Ypatinę reikšmę investuotojai skiria politinei rizikai ir politinės situacijos pasikeitimo rizikai (Lee et al. 2013).

2.2.5.3. Projekto rizikos įvertinimo metodai

Kaip minėta anksčiau investicija reiškia- įdėjimą. Galima sakyti, kad investavimas tai yra materialinio, finansinio ir nematerialinio turto įdėjimas ko pasekoje bus gaunamas papildomas materialus, finansinis ar nematerialus efektas. Tačiau pagal Norvaišienę (2006) bet koks investavimas yra susijęs su tam tikra- didesne ar mažesne rizika.

Rizika susijusi su neigiamais rezultatais, nuostoliais, su galimybe netekti savo įdėtų išteklių, negauti lauktų pajamų, būtinybė papildomoms išlaidoms (Bagdonas, 1996). Atliekant investavimą investuotojas tikisi naudos, o ne nuostolių. Tai žinant galima teigti, kad rizika tai tikimybė jog faktiškos pajamos gali skirtis nuo laukiamų.

Prieš investuojant būtina rizikos analizė, siekiant įvertinti rizikos elementus ir veiksnius, galinčius pateikti projekto rezultatą. Rizikos analizė padeda (Norvaišienė, 2006):

- nustatyti kiek projektas gali būti pažeidžiaas tam tikrų veiksnių;
- numatyti veiksnius, nuo kurių projektą gali lydėti sėkmė ar nesėkmė
- apskaičiuoti geriausių bei blogiausių rezultatų ribas
- atrasti būdus, galinčius padėti apsisaugoti nuo rizikos arba bent ją sumažinti.

Tradiciškas investicijų analizavimas siekiant išvengti rizikos paremtas prielaidomis apie projekto perspektyvas ateityje. Visų prielaidų rinkinys vadinamas baziniu atveju, Siekiant sumažinti rizikos padarinius naudojami įvairūs investicijų rizikos vertinimo metodai. Pagal Cibulskienę bei Butkų (2007) pagrindiniai yra šie:

Jautrumo analizės metodas - šis metodas dažniausia naudojamas praktikoje. Privalumas tas, kad paprasti skaičiavimai - ekonominiai matematiniai rezultatai naturalūs ir aiškūs. Tikslas - išryškinti veiksnius, galinčius turėti daugiausia įtakos projektui. Jautrumo analizė atliekama pagal vieną parametą jį keičiant. Taip nustatomas projekto jautrumas kintamiesiems. Parenkami veiksniai, vienaip ar kitaip įtakojantys rodiklio reikšmę ir apskaičiuojame pagrindinį rodiklį (Simanavičienė, Ustinovičius, 2011). Šis metodas labiausia tinkamas tada, kai įmonė neturi ekspertų analizės, mažai rinkos informacijos.

Pagal Cibulskienę bei Butkų (2007) šis vertinimo metodas yra naudingas dėl to, kad suteikiama informacija apie dydžius - parametrus į kurių pasikeitimus labiausia reaguoja investicijos, suteikia galimybę juos išnagrinėti ir įvertinti investicijų riziką tuomet, kai šie parametrai neturi apibrėžtumo.

Nežiūrint į tai, kad šis metodas taikomas dažniausia - jis turi ir trūkumų. Mat tiria tik vieno faktoriaus įtaką projektui, be to didelis jautrumas - nebūtinai nesėkmingas projekto įgyvendinimas, nenustatomi ryšiai tarp atskirų veiksnių (Kausteklienė, 2006).

Scenarijaus analizės metodas - Šis metodas leidžia nustatyti kelių veiksnių kitimą vienu metu. Todėl galima įvertinti poveikį projekto NPV. Populiarus modeliavimas trimis variantais (Norvaišienė, Bagdzevičienė, 2000; Neverauskas ir k t., 2004): baziniu, optimistiniu, pesimistiniu.

Projekto esmė - palyginimas “gerų - optimistinių” ir “blogų- pesimistinių” aplinkybių visumos su baziniu atveju. Kuo projektas rizikingesnis, tuo šis skirtumas yra didesnis. Šį metodą galima modifikuoti, kuomet pagal pasirinktą metodiką skirtingų sąlygų variantams priskiriame tikimybes ir apskaičiuojame vidutinę kvantinę paklaidą. Kuo didesnė paklaida, tuo didesnė rizika.

Anot Norvaišienės ir Bagdzevičienės (2000) scenarijaus analizės metodo trūkumai yra šie: esant daugybei galimų rezultatų, tiriama tik kelis projekto (NPV) rezultatus; negalima visiškai pasitikėti rezultatais, nes nėra didelės galimybės vienu metu turėti visų pastovių dydžių blogiausias ar geriausias savybes; analizės rezultatai priklauso nuo tų, kurie vertina požiūrį į pelną ir riziką.

Modeliavimo metodas - Šios analizės metu ateities veiksniai modeliuojami kompiuteriu. Taip gauna rizikos indeksų ir pelno normų prognozės. Matematinis modelis sudaromas naudojant neapibrėžtas matematinės reikšmes. Žinodami parametrų pasiskirstymą bei ryšį tarp pasikeitimų gauname projekto rezultatyvumą. Metodo esmė ta, kad norėdami įvertinti kaip keičiasi rezultatas, parametrus suteikiame įvairius dydžius, sudarome įvairias kombinacijas. Todėl šis metodas yra tikslesnis, nes apima daugiau NPV sudėtinių dalių ir kombinacijų, galim tiksliau nustatyti laukiamą NPV ir jo kitimo amplitudę, vidutinį kvadratinį nuokrypį ir kintamumo koeficientą (Norvaišienė, Bagdzevičienė, 2000).

Modeliavimo būdas turi ir trūkumų (Norvaišienė, Bagdzevičienė, 2000): kompiuteriu sunku apibrėžti reiškinių tarpusavio ryšį nustatančius laukiamą NPV ir riziką; sunku nustatyti ar ji pilnai kompensuos jos riziką; nekreipiamas dėmesys į diversifikacijos įtaką tiek įmonės viduje, tiek investuotojų portfeliams.

Modeliavimo metodas kol kas nesulaukia plataus palaikymo, nes programinė įranga brangi, skaičiavimų daug ir jie sudėtingi (Kausteklienė, 2006).

Lūžio taško analizė - tai toks skaičiavimo metodas, kurio metu randamas lūžio taškas. Šis taškas parodo pardavimų apimtį. Matome, pardavimo ir pelno tarpusavio santykį, nurodomos išlaidos ir pajamos. Šis taškas parodo kiek reikia produkcijos realizuoti kad gautos pajamos būtų lygios gamybos sąnaudoms. Tai ribinis taškas. Jį viršijus įmonės darbas yra pelningas, o pajamos iki taško - reiškia nuostolį (Norvaišienė, Bagdzevičienė, 2000). Lūžio taško analizė atsako į du klausimus:

- kiek produkcijos reikia pagaminti, norint padengti veiklos sąnaudas;
- kokias turime gauti pajamas, kad įmonė funkcionuotų pelningai.

Lūžio taško analizė suteikia papildomos informacijos padedančios apsispręsti priimti projektą ar ne. Bet šios analizės metodas turi trūkumų: jis apima tik išlaidų - pastovių ir kintamų ir kainos

vertės įtaką projekto rezultatams. Neatsižvelgiama į investuojamą sumą, kapitalo sumą. Šis metodas paprastai apima tik vienu metų periodą (Norvaišienė, Bagdzevičienė, 2000).

Ekspertinis ir ekvivalentų metodas. Nepakakus statistinių duomenų naudojamas ekspertinis rizikos įvertinimo metodas. Jis vertina veiksnius, kurie nebuvo įvertinti ekonominėje ir finansinėje analizėje. Metodo esmė- investuotojų pasitikėjimas ekspertų išvadomis apie investicijų efektyvumą. Daugiausia remtis siūloma šiais ekspertų nustatytais rodikliais (Bivainis, Griškevičius, Jakštas, 1998):

- projekto NPV;
- IRR;
- Atsipirkimo laiku;
- Rentabilumu;
- Ivertinimo imitaciniu modeliavimu;
- Rizika apskaičiuota pagal skirtingą diskonto koeficientą;
- Importuojamų žaliavų sudėtinę dalį.

Jei įmonė turi patikimą rinkos ar ekspertų informaciją tik tuomet gali taikyti ekspertinį rizikos nustatymo metodą.

Anot Kausteklienės (2006) šis metodas yra nesudėtingas, ir jį galima atlikti iki projekto efektyvumo skaičiavimo. Trūkumas - rezultatais galima tikėti tuomet, jei ekspertai yra pakankamai kompetetingi.

Atsipirkimo laiko metodas. Rizika vertinama pagal atsipirkimų laiką. Tai vienas iš kriterijų. Rizika tuo didesnė, kuo atsipirkimo laikas ilgesnis. Neverauskas, Stankevičius (2000), Norvaišienė (2000) nagrinėję riziką pagal atsipirkimo metodą pažymi šiuos privalumus:

- skaičiavimas paprastas ir lengvas
- yra galimybė lyginti investavimo alternatyvas
- galimas projekto išrinkimas su mažiausia rizika
- likvidumo atveju įmonė gali išlaikyti didesnę lankstumą dėka ko lengviau išnaudoti netikėtas galimybes;
- patogus būdas trūkstant lėšų finansuoti investicijoms;
- nėra būtinybės suskaičiuoti pinigų srautų visam projekto egzistavimo laikotarpiui;
- matosi koks laikotarpis investicijas sieja su projektu.

Kausteklienė (2006) pabrėžia ir šio metodo trūkumus:

- sunku nurodyti laiką kada prasideda atsipirkimas;
- nenustatoma pinigų laiko vertė, ji nesikeičia nei ankstesniais nei vėlesniais metais.
- Neįvertinamas bendras rizikos lygis;
- Gauto faktoriaus negalima įtraukti į rodiklių koregavimo procesą.

Statistinis metodas. Pagal konkrečių investicijų efektyvumą ir pasireiškimo dažnumą sudaromos prognozės ateičiai. Statistinis metodas taikomas kai skaičiuojame kiekvieno darbo laukiamą ir projekto trukmę. Metodo esmė - visų statistinių duomenų, kurie liečia įmonės rezultatyvumą analizuojamos siekiant nustatyti nuostolių galimybę (Garškienė, 1997). Rizika tai yra nuostolių tikimybė. Statistiniai metodai būtent ją ir nustato. Tačiau reikia žinoti kokio tai reiškimo visus rezultatus ir jų gavimo tikimybę. Pagal Norvaišienę ir Bagdzevičienę (1999) tikimybių nustatymo metodai yra du:

- Objektivus - paremtas tų įvykių dažnumo įvertinimu
- Subjektyvus - remiasi nuomonėmis.

Statistinio metodo privalumas tas, kad

- gaunama gana patikima prognozė, nes visi statistiniai duomenys turintys ryšį su įmonės pelningumu
- galima naudotis kitų įmonių investicinės veiklos rezultatais - jei neturime savų;

Kausteklienė (2006) pastebi ir šio metodo trūkumus:

- apskaičiuojant rizikos laipsnį šiuo metodu reikalingos didelis duomenų kiekis, kurio įmonė gali ir neturėti.
- Tikimybinės charakteristikos sunkiai pritaikomos praktikoje.

Diskonto normos įvertinančios rizikos dydį, metodas. Šis metodas reikalauja nurodyti projekto rizikos kainą ir kapitalo nerizikingo investavimo kainą. Tokį metodą dažniausia taikome kai priimame ilgalaikio investavimo sprendimą.

Anot Bivainio, Griškevičiaus ir Jakšto (1998), metodas taikomas remiantis NPV duomenimis - jei jie didesni ar lygūs nuliui. Šis metodas grynų pinigų įplaukas priima pagal normas įvertinančias riziką, o ne pagal kapitalo kaštus. Esant rizikingesnei investicijai turi būti didesnė grąža.

Diskonto normos metodas paprastas praktiniame naudojime, diskonto normą galime paskaičiuoti remiantis rinkos stebėjimų duomenimis.

Kausteklienė (2006) pabrėžia ir šio metodo trūkumus:

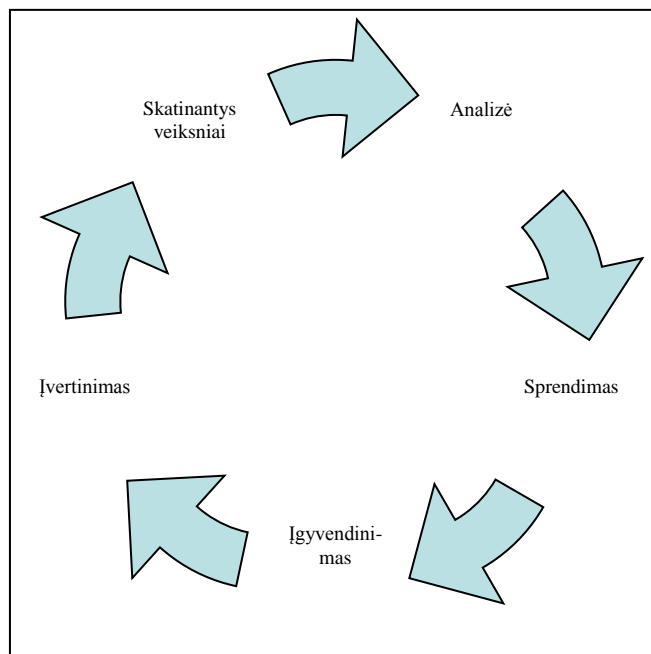
- galutiniam sprendimui priimti trukdo rizika ir laikui įvertinti naudojamas tas pats matas;
- neįvertinama rizika konkretiems projektams nes dažnai vienos diskonto normos naudojimos visiems projektams;
- rizikos dydis nustatomas intuityviai.

Šis metodas taikomas kai norima palyginti kelių projektų riziką tarp savęs. Bet dėl diskonto normos patikimumo - taikymas problematiškas.

Išanalizavus įvairius investicinių projektų rizikos nustatymo metodus matome, kad nėra to vienintelio metodo, kuriuo galima būtų pilnai pasitikėti, ir kuris tiksliai įvertintų riziką. Kadangi

visi išvardinti metodai turi savų trūkumų bei pliusų. Todėl reikia naudotis keliais, pačiais priimtinausiais būdais ir tik tuomet spręsti ar priimti projektą ar ne.

Galime teigti, kad investiciniai sprendimai pirmiausia yra susieti su skatinančiais veiksniais, analize. Priėmus investicinį sprendimą vyksta jo įgyvendinimas bei įvertinimas.

8 pav. Investicijų sudedamosios dalys

Todėl investiciniai sprendimai turi pabrėžti bei atsakyti į klausimus:

- Koks investavimo tikslas bei siekiamas rezultatas?
- Į kokius objektus bus investuojama? Investicijų vertė?
- Finansavimo šaltiniai - iš kokio kapitalo bus finansuojama?
- Rizikos įvertinimas. - vadovaudamiesi gautais rezultatais, priimsite sprendimą – investuoti ar ieškoti kitų alternatyvų.
- Ekonominiai skaičiavimai - galima investicijų grąža, kapitalo poreikis. Nustatę, jog projektas gali būti sėkmingas, pereisite į kitą etapą – verslo plano rengimą. Tuomet įvertinami pinigų srautai, investicijos išdėstomos laike, patikslinama galima grąža.

Praktinėje šio darbo dalyje išanalizuosime ir įvertinsime investicinio sprendimo naudą motorolerių dalių prekyboje.

3. TYRIMO METODOLOGIJA

3.1. Tyrimo tikslas, objektas ir uždaviniai

Įmonių vadovams dažnai iškyla abejonių, ar verta investuoti, ar investicija atsipirks, ar įmonė nepatirs nuostolių investuodama į vieną ar į kitą projektą. Dabartinė rinka ypač konkurencinga, Lietuvos bankroto departamento duomenimis kasmet bankrutuoja apie 50 proc. naujai susikūrusių įmonių. Naujo investicinio sprendimo motorolerių dalių rinkoje įvertinimas svarbus, siekiant nustatyti planuojamų investicijų efektyvumą bei riziką įtakojančius veiksnius.

Todėl šio darbo probleminis klausimas: Ar tikslingas investavimas į motorolerių dalių pardavimo verslą?

Tyrimo objektas. Individuali veikla – prekyba motorolerių dalimis.

Tyrimo tikslas. Įvertinti individualios veiklos investicinio sprendimo naudą ir riziką.

Tyrimo uždaviniai:

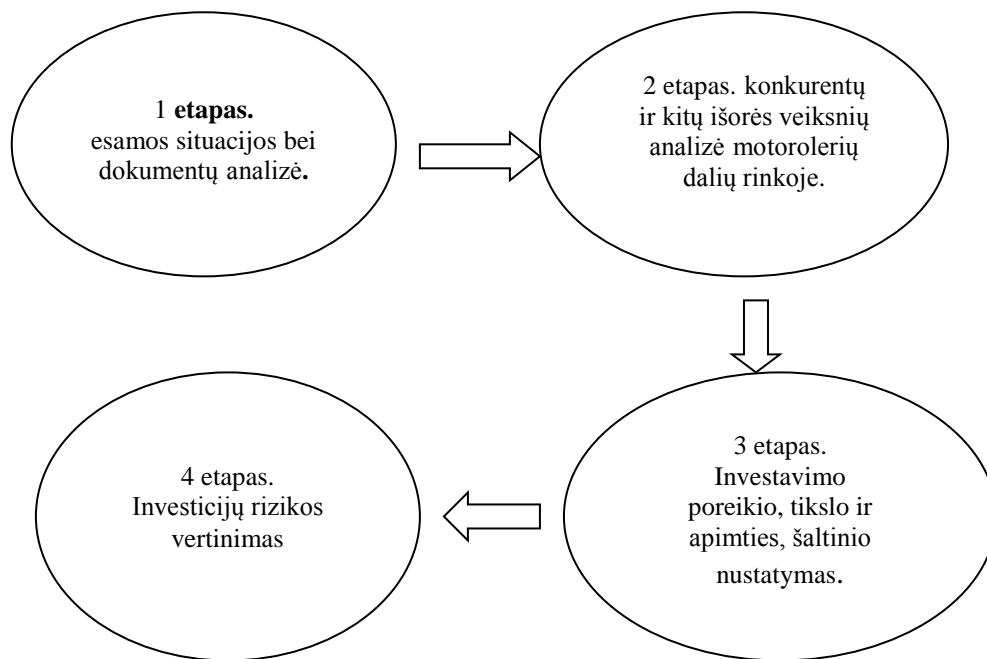
1. Surinkti, susisteminti ir išanalizuoti individualios veiklos duomenis motorolerių dalių prekyboje;
2. Atlikti konkurentų ir kitų išorės veiksnių analizę motorolerių dalių rinkoje;
3. Apskaičiuoti investicijų poreikį veiklos plėtrai.
4. Įvertinti investicinį sprendimą atliekant rizikos įvertinimą.

3.2. Tyrimo metodologija ir organizavimas

Tyime atliekama individualios veiklos dokumentų analizė - padedanti bendrai apžvelgti temą. Atliekant tyrimą darbo autorius naudojo neoficialius pirminius dokumentus – individualios veiklos dokumentus – siekiant gauti kuo išsamesnę informaciją apie esamą finansinę situaciją bei atliekant rizikos įvertinimą.

Analizuojant individualios veiklos dokumentus buvo siekiama išsiaiškinti: investicinių sprendimų naudos ir kaštų įvertinimą, atliekamas investicinių sprendimų rizikos įvertinimas, ar palanki esama situacija.

Tyrimo procesas ir etapai pateikiami 9 paveiksle.

9 pav. Tyrimo procesas ir etapai

Pirmame tyrimo etape - atliekama esamos situacijos bei įmonės dokumentų analizė, pajamų ir išlaidų žurnalo analizė, vidaus veiksnių apžvalga. Atliekama individualios veiklos SSGG bei TOWS analizė. Apskaičiujami peningumo rodikliai.

Siekama atsakyti į klausimus:

- Koks gaunamas pelnas iš dabartinės veiklos?
- Kokios yra individualios veiklos silpnosios, stipriosios pusės, kokios galimos galimybės bei grėsmės.

Antrame etape - atliekama konkurentų ir kitų išorės veiksnių analizė motorolerių dalių rinkoje - taikytas duomenų sisteminimo ir apibendrinimo metodas.

Trečiame etape - nustatomas investavimo poreikis, tikslas ir apimtis, bei šaltinis.

Siekama atsakyti į klausimus:

- Koks investavimo tikslas bei siekiamas rezultatas?
- Į kokius objektus bus investuojama? Investicijų vertė?
- Finansavimo šaltiniai - iš kokio kapitalo bus finansuojama?

Ketvirtame etape - įvertinama investicijų rizika. Investicinio sprendimo rizikos vertinimas atliekamas pasitelkiant jautrumo analizės metodą bei scenarijaus analizę. Atsipirkimo trukmės metodu nustatoma, per kiek metų grįžta investuotos lėšos.

4. TYRIMO REZULTATAI IR DISKUSIJA

4.1. Esamos veiklos ir investicijų poreikio analizė

4.1.1. Dabartinis individualios veiklos apibūdinimas bei planuojama plėtra

Analizuojamo objekto veikla yra registruota kaip „Individuali veikla“ per Valstybinę mokesčių inspekciją. Veiklos kodas – 454000 - naujos/naudotos motorolerių dalys ir aksesuarai.

Mokestinė sistema pasirinktai veiklos rūšiai yra ganėtinai palanki - mokamas gyventojų pajamų mokestis – 5% (GP308). Iš visų pajamų atimama – 30% sąnaudos, tada nuo likutinės apmokestinamų pinigų sumos mokamas mokestis – 5%. Mokama taip pat ir Valstybinio socialinio draudimo mokestis (VSD) 28,5 % nuo pusės asmens gautų apmokestinamų pajamų. Ir trečiasis mokestis kurį reikia mokėti yra Privalomojo socialinio draudimo mokestis (PSD) – 29 Eurai per mėnesį.

Individualios veiklos apskaitos metu pildomas pajamų ir išlaidų žurnalas, išrašomos sąskaitos faktūros, pinigų priėmimo kvitai, o gale metų pateikiama metinė ataskaitą apie gautas pajamas.

Veiklos kryptys:

- prekyba naujomis/dėvėtomis motorolerių dalimis,
- mototechnikos remontas,
- motorolerių nuoma.

Šiuo metu analizuojamo objekto veiklą vysto vienas asmuo, dirbantis namų sąlygomis. Kol kas nėra įsteiga nei fizinė oficiali parduotuvė, nei vystoma elektroninė prekyba, o veiklos mastus riboja mažas naujų detalių asortimentas. Prekyba vyksta: Kaune, Tymo g.15 - šiuo adresu įregistruota individuali veikla. Tiekėjai yra vieni iš svarbiausių įmonės/individualios veiklos elementų. Individualios veiklos vykdytojas yra sudaręs ilgalaikes ir trumpalaikes sutartis su tiekėjais. Pagrindiniai tiekėjai ir jų pirkimų dalys pateikti 6 lentelėje lentelėje.

6 lentelė. Individualios veiklos sutartys su tiekėjais

Tiekėjas	Produktas	Pirkimų dalis %
Tiekėjas X Prancūzijoje	Motoroleriai ardymui	30%
Tiekėjas X Olandijoje	Naujos motorolerių dalys	40%
Tiekėjas X Lietuvoje	Motoroleriai ardymui	30%

Reklama. Reklamuodamasis individualios veiklos vykdytojas informuoja esamus ir potencialius klientus naudodamas masines informavimo priemones - savo reklamą talpina didelio vartotojų skaičiaus sulaukiančiose internetiniuose puslapiuose (7 lent.).

7 lentelė. Esamos reklamos sąnaudos, eur

Laikotarpis	2014 m.	2015 m.
Išlaidų suma	600	600

Žinant interneto vartojimo sklaidą ir jo augimo mastą individualios veiklos vykdytojas reklamos informacijos sklaidimui didelį dėmesį skiria internetui - aktyviai savo reklamą naudoja socialiniuose tinklapiuose, skelbimų portaluose.

Individualios veiklos vykdytojas yra Autogidoas.lt portalo partneris už tam tikrą mokestį. Įstojimo nauda – reklama, kuriama pačios asociacijos. Tai informacijos apie prekes bei paslaugas sklaidimas.

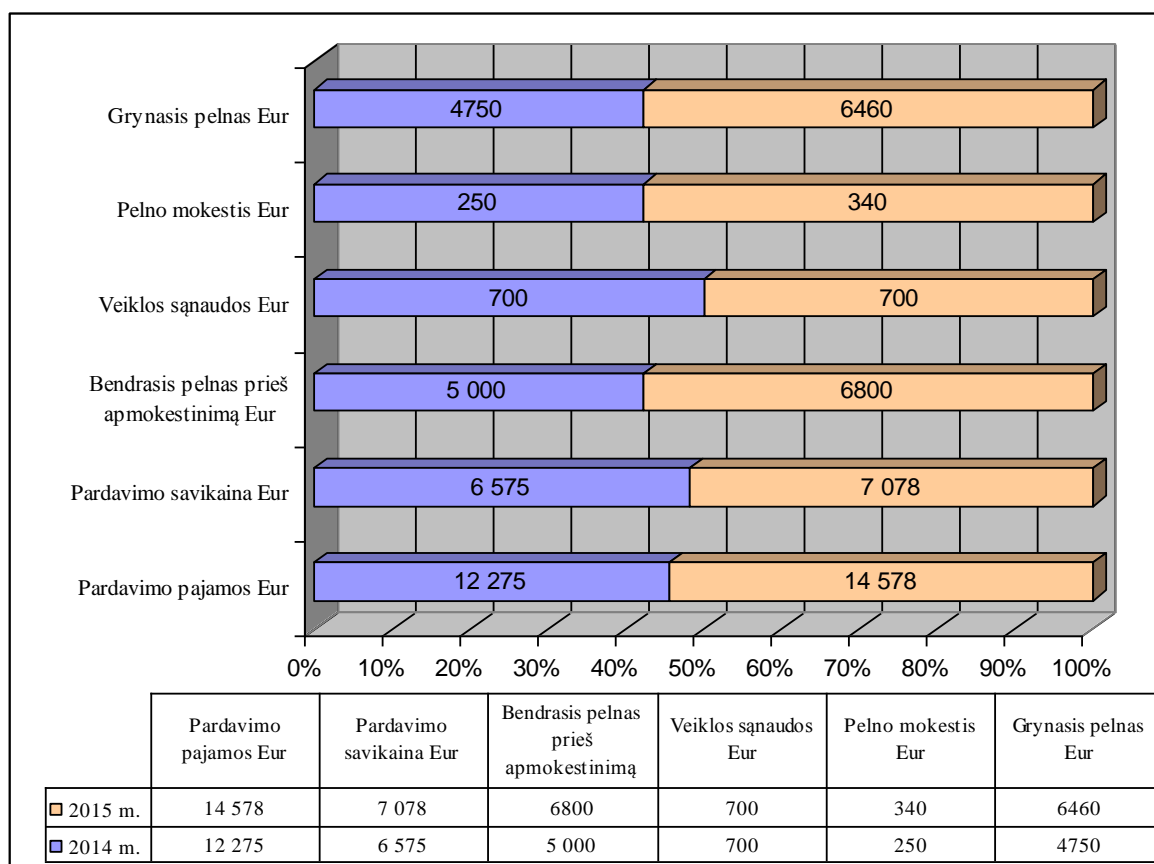
Pardavimų skatinimas. Individualios veiklos vykdytojas taikomo ir pardavimo skatinimo priemonės- loterijas - socialiniame tinklalapyje facebook.com. dažnai skelbia loterijas, kuriomis siekiama pritraukti potencialių klientų. Savo sukurtame socialiniame puslapyje skelbiamas konkursas, kuriame galima laimėti kažkurią iš įmonės teikiamų paslaugų. Kad vartotojas galėtų dalyvauti, jis turi padaryti kažką, kas būtų naudinga įmonei (pavyzdžiui: pasidalinti konkursu ant savo facebook sienos, pakviesti savo draugus į įmonės sukurtą konkursą, pasiūlyti įmonės facebook puslapį savo draugams ir t.t.). Tokiu būdu, informacija apie teikiamas paslaugas bei prekes pasiekia daugiau Lietuvos gyventojų. Net ir pasibaigus konkursui individualios veiklos vykdytojas gali toliau informuoti potencialius klientus apie savo paslaugų ir prekių kainas bei kokybę.

Individualios veiklos vykdytojas planuoja:

- atidaryti parduotuvę Kaune - Raudondvario plente 93. Įmonės pagrindinė veikla būtų motorolerių dėvėtų/naujų atsarginių detalių ir aksesuarų pardavimas. Pagalbinė veikla planuojama ateityje motorolerių nuoma Kaune šiltuoju metų sezonu.
- sukurti savo informacinį puslapį/ elektroninę parduotuvę internete, kuriame būtų galima sužinoti apie jo teikiamas paslaugas bei prekes.

4.1.2. Pagrindinių veiklos rodiklių analizė

Atliekant dabartinės individualios veiklos analizę, buvo išanalizuota bei parengta pelno (nuostolios) ataskaita individualios veiklos vykdomu periodu - 2014 - 2015 metų ataskaita (2 PRIEDAS)

10 pav. Pelno (nuostolio) ataskaita 2014-2015 metais

Iš pateiktų individualios veiklos vykdytojų duomenų (10 pav.), matome, kad 2015 m. pagrindiniai veiklos rodikliai lyginant su 2014 m. rodikliais kito, pastovios išliko tik veiklos sąnaudos - tiek 2014 m., tiek 2015 m. individualios veiklos vykdytojas išleido 700 Eur - iš jų 600 Eur kainavo reklama tinklalapyje autogidas.lt bei 100 Eur dalių transportavimas iš tiekėjo.

Tendencingas pardavimo apimčių padidėjimas lėmė ir bendrojo, tiek grynojo pelno padidėjimą - kuris 2015 m. lyginant su 2014 m. padidėjo 36 proc.

Pelningumo rodiklių analizė pateikta 8 lentelėje.

8 lentelė. Pelningumo rodiklių analizė

Rodikliai	Rodiklių apskaičiavimas	2014	2015	Įvertinimas
Bendrasis pelningumas, proc.	Bendrasis pelnas/ Pardavimo pajamos	46,43	51,44	Labai geras
Tipinės veiklos pelningumas, proc.	Tipinės veiklos pelnas/ Pardavimo pajamos	40,73	46,64	Labai geras
Grynasis pelningumas, proc.	Grynasis pelnas / Pardavimo pajamos	38,69	44,31	Labai geras

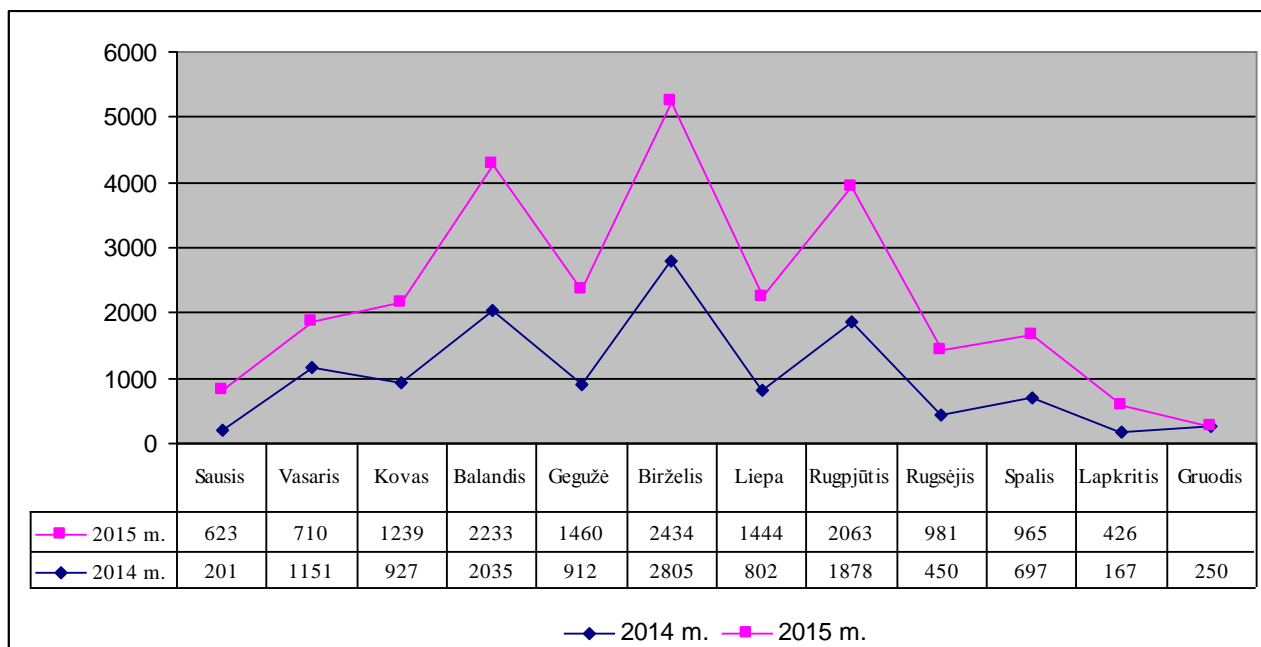
Bendrasis pelningumas parodo individualios veiklos sugebėjimą uždirbti pelną iš pagrindinės veiklos. Kuo didesnė pelno norma kiekvienam uždirbtam pajamų eurui, tuo efektyvesnė individuali veikla. Šio rodiklio augimą paprastai sąlygoja efektyvi įmonės rinkodara, teisingas kainų ir konkurencijos politikos pasirinkimas. Šio rodiklio kitimo ribos yra 10 – 35 proc. Žemesnis rodiklio lygis atspindi įmonės verslumo išlaidų padengimo sunkumus, o didesnis negu 35 proc. lygis rodo didelį gamybos/pardavimų pelningumą.

Individualios veiklos bendrasis pelningumas tiek 2014 m., tiek 2015 m yra didesnis negu 35 proc., bei turi augimo tendenciją 2014 m. - 46,43 proc., 2015 m. - 51,44 proc. Vadinasi, individualios veiklos bendrasis pelningumas yra labai geras.

Tipinės veiklos pelningumas parodo parduotų prekių kiekį ir tam kiekiui tenkančios veiklos sąnaudas. Rezultatai gerėja, jeigu gaunama daugiau pardavimo pajamų, o tipinės veiklos sąnaudos išlieka tokios pačios ar mažėja. 2015 metais šis rodiklis buvo 46,64 proc. Palyginus su 2014 metais jis padidėjo beveik 6 proc. Tai rodo, kad individualios veiklos rezultatai gerėja - gaunama daugiau pardavimo pajamų su tokiomis pačiomis veiklos sąnaudomis.

Grynasis pelningumas dar kartais vadinama pardavimų graža. Grynasis pelningumas įvertina visas sąnaudas. 2014 metais grynasis pelningumas sudarė 38,69 proc., 2015 m – 44,31 proc. Galime teigti, kad augant bendrajam pelningumui, augo ir grynasis pelningumas.

Analizuojant individualios veiklos pardavimo pajamų dinamiką galime pastebėti, kad pajamos nėra tolygios - pastebimas sezoniškumas (11pav.)

11 pav. Pardavimo pajamų sezoniškumas 2014 - 2015 m.

Iš individualios veiklos vykdytojo pateiktų duomenų matome, kad daugiausia pardavimų - daugiausia pajamų tiek 2014 m., tiek 2015 m. gaunama šiltuoju metų laiku - birželio bei rugpjūčio mėnesiais, tačiau pardavimų suaktyvėjimas fiksuojamas jau pavasarį - balandžio mėnesį.

4.1.3. Konkurencinės padėties analizė

Konkuruoti su kitomis įmonėmis vien kaina ir kokybe nepakanka. Tam, kad būtų galima konkuruoti, labai svarbu nustatyti esamą padėtį įmonėje ir palyginti su padėtimi konkurentų įmonėse, be to jei įmonės nori gyvuoti ir nesužlugti konkurencinėje kovoje, privalo optimizuoti savo valdymo metodus gerinant finansinius rezultatus. Pažangi įmonė - sugebėjimas vertinti įmonės veiklą. Tuomet pamatoma, kokia įmonės padėtis, ar ji sugebės siekti norimų tikslų. Įmonės egzistavimą lemia rinkos ekonomika, auganti konkurencija. Veiklos analizė - įmonės ekonominės veiklos informacijos šaltinys. Teisingai įvertinta įmonės padėtis padeda priimti teisingus plėtros būdus, o tai užtikrina įmonės išlikimą bei plėtrą (Mackevičius, 2007).

Todėl svarbu išanalizuoti ir individualios veiklos vykdytojo (motorolerių dalių rinkoje) konkurentus.

Konkurentai Lietuvoje:

Eremga.lt, Dvitaktis.lt, Mototex.lt, Detava.lt, Scooterlion.lt, Motogarazas.lt, Rstudija.lt, Motoshop.lt, Motoideja.lt, Fastmx.lt, Egarazas.lt, Motosprintas, Motostar.lt, Motoparts.lt, Aleina.lt, Smoto.lt, Duratai.lt, Motorparts.autogidas.lt, **individuali veikla**. Stiprūs konkurentai pateikiami 10 lentelėje.

10 lentelė. Stiprių konkurentų apžvalga

Įmonė	Veikla ir privalumai	Trūkumai
Eremga.lt	Rinkoje 20 metų, stipriosios savybės: prekyba naujomis dalimis, motorolerių/motociklų pilnas servisas. Turi po parduotuvę ir servisą Vilniuje bei Kaune, taip pat elektroninę parduotuvę.	Neimlus naujovėms, supratimą apie versla prarandantis savininkas, nestabilus kolektyvas
Mototex.lt	rinkoje 18metų, prekyba naujomis motorolerių dalimis. Stipriosios savybės: didmeninė ir mažmeninė prekyba, didelė patirtis šioje rinkoje. Turi 2 parduotuves Kaune. Taip pat elektroninę parduotuvę.	neprekiauja dėvėtomis dalimis, neužsiima motorolerių remontu, nėra lankstus, imlus naujovėms.
Scooterlion.lt	pagrindinė veikla motorolerių dalių mažmeninė prekyba. Stipriosios savybės: Didelė patirtis, didelis prekių asortimentas, lankstus, atviras naujovėms, konkurencingas. Turi elektroninę parduotuvę.	Neprekiauja dėvėtomis dalimis, neužsiima remontu. Turi tik elektroninę parduotuvę.
Motogarazas.lt	pagrindinė veikla motorolerių naujų dalių pardavimas. Stipriosios pusės: Imlus naujovėms, lankstus, didelis prekių asortimentas. Turi elektroninę parduotuvę.	Neužsiima remontu, neprekiauja dėvėtomis dalimis, neturi parduotuvės.
Rstudija.lt	pagrindinė veikla motorolerių naujų detalių pardavimas. Stipriosios pusės: Imlus naujovėms, didelis prekių asortimentas, lankstus. Turi	neprekiauja dėvėtomis dalimis, neužsiima remontu.

	elektroninę parduotuvę bei parduotuvę Vilniuje.	
Motoideja.lt	pagrindinė veikla remontas ir naujos/ dėvėtos motorolerių dalys. Stipriosios pusės: prekyba naujomis/dėvėtomis dalimis, didelis prekių asortimentas, patirtis rinkoje, parduotuvė Vilniuje ir elektroninė parduotuvė.	didelė prekių kaina.
Fastmx.lt	rinkoje 6 metai. pagrindinė veikla atsarginių motociklų, motorolerių detalių prekyba ir remonto darbai, pilnas servisas. Stipriosios pusės: prekyba naujomis motociklų ir motorolerių dalimis, imlūs naujovėms, lankstūs, daugumos prekinių ženklų oficialūs atstovai Lietuvoje, remonto darbai. Turi parduotuvę Vilniuje ir elektroninę parduotuvę.	neprekiauja dėvėtomis dalimis.
Motostar.lt	motorolerių naujų dalių prekyba. Stipriosios pusės: prekyba elektroninėje erdvėje, imlus naujovėms, lankstus, konkurencingas. Turi elektroninę parduotuvę.	didelės produkcijos kainos, prasti atsiliepimai. Parduotuvių nėra.
Aleina.lt	pagrindinė veikla yra mažmeninė ir didmeninė prekyba moto technika, atsarginės dalys mototechnikos. Stipriosios pusės: naujų detalių prekyba didmeninę ir mažmeninę prekyba, didelis prekių asortimentas. Turi elektroninę parduotuvę bei parduotuvę Šiauliuose.	Silpnosios pusės: maža patirtis rinkoje (~2 metai), puslapis neveikia stabiliai, neužsiima remontu, jauna įmonė, prekės nėra vidutinės arba geriausios kokybės.
Duratai.lt	prekiauja kiniškais arba taivaniškais motorolieriais ir jų naujomis dalimis, pagal užsakymą gali užsakyti bet kokią dalį motorolieriui, sandėliuojamų prekių mažai. Stipriosios pusės: didelė patirtis rinkoje, partnerius turi visoje Lietuvoje, užsiėma remontu. Turi parduotuvę Kaune.	nėra lankstūs, imlūs naujovėms, prekių kainos didelės, nedidelis prekių asortimentas parduotuvėje.
Motorparts.autogidas.lt	užsimantis mažmenine ir didmenine naujų motorolerių dalių prekyba, taip pat ir naudotomis dalimis. Stipriosios pusės: rinkoje 5 metai, lankstus, protingas savininkas, imlus naujovėms. Turi parduotuvę Kaune.	didelės kainos, nedidelis supratimas apie prekes, parduotuvė toli nuo miesto centro Kaune.

Kaip matome, stiprių konkurentų (motorolerių dalių rinkoje) nėra tiek daug, be to, visos jos turi ir nemažai trūkumų.

Silpni konkurentai taip pat neturėtų būti nuvertinti - jų veiklos privalumai bei trūkumai pateikiami 11 lentelėje.

11 lentelė. Silpnų konkurentų apžvalga

Įmonė	Veikla ir privalumai	Trūkumai
Dvitaktis.lt	Rinkoje 2 metai, prekyba tik naujomis dalimis ir aksesuarais motorolieriams. Stipriosios savybės: prekyba naujomis dalimis, imlus naujovėms, lankstus, jaunas kolektyvas, komanda sudaro 3 žmonės, mažos produkcijos kainos. Turi biurą sandėliavimui Kaune bei elektroninę parduotuvę.	neužsiima prekyba dėvėtomis dalimis, prekiauja tik elektroninėje erdvėje, neužsiima transporto priemonių remontu.
Detava.lt	pagrindinė niša prekyba atsarginėmis automobilių dalimis ir prekyba keturačiais, motorolieriais, motociklais. Stipriosios savybės: rinkoje nuo 1997 metų, didelė patirtis. Turi parduotuvę Alytuje bei elektroninę parduotuvę.	pagrindinės veiklos nėra susiję su motorolerių dalių prekyba, prekyba motorolerių dalimis yra labai maža, neprekiuojama dėvėtomis

		dalimis, neužiima motorolerių remontu.
MotoShop.lt	Pagrindinė veikla – motociklų atsarginių dalių ir aksesuarų prekyba, žinoma užsakyti motoroleriui dalių gali. Rinkoje jau 10 metų. Stipriosios pusės: Motociklų rinkoje didelė papirtis, platus prekių asortimentas, didelė patirtis. Turi elektroninę parduotuvę bei parduotuvę Vilniuje.	jauna komanda, neprekiauja motorolerių dalimis, neužiima visų rūšių motorolerių remontu, neprekiauja dėvėtomis dalimis.
Egarazas.lt	užsiėma motorolerių ir motociklų naujų dalių prekyba ir remontu. Stipriosios pusės: imlus naujovėms, lankstus, užsiėma remontu. garažas Mažeikiuose bei elektroninė parduotuvė.	neprekiauja dėvėtomis dalimis, jaunas kolektyvas, įsikūrę Mažeikiuose, rinkoje 2 metai.
Motosprintas.lt	Užsiėma motorolerių ir keturačių prekyba, taip pat motorolerių, motociklų ir keturačių dalimis. užsiėma remontu, populiarina dvirates transporto priemones. Turi parduotuvę Plungėje bei elektroninę parduotuvę.	jaunas kolektyvas, rinkoje tik metai, nėra imlūs naujovėms, nes prekiauja kuniška technika, įsikūrę Plungėje.
Motoparts.lt	prekyba naujomis kuniškų motorolerių dalimis, o tai nėra populiarėjantis prekės ženklas. Stipriosios pusės: neįžvelgiama nei vienos. Turi parduotuvę Vilniuje	Naujų kuniškų motorolerių dalių prekyba, neprekiauja dėvėtomis dalimis, neužiima remontu, nevykdo prekybos elektroninėje erdvėje, informacinis pristatomasis įmonės tinklapis nepatogus ir nenaudingas vartotojui. Neturi elektroninės parduotuvės.
Smoto.lt	užsiėma dėvėtų dalių prekyba ir maža dalimi naujomis dalimis prekiauja. Stipriosios pusės: lankstus, gera vieta Klaipėdoje, užsiėma remontu, yra elektroninis puslapis naudojamas kaip pristatyti jų produkciją. Turi parduotuvę Klaipėdoje.	neimlūs naujovėms, puslapis prastas, sunkus naudotis ir tuščias, maža prekių asortimentas.

Apibendrinant galime pateikti susistemintą informaciją apie konkurentų veiklą (12 lentelė).

12 lentelė. Susisteminta konkurentų apžvalga

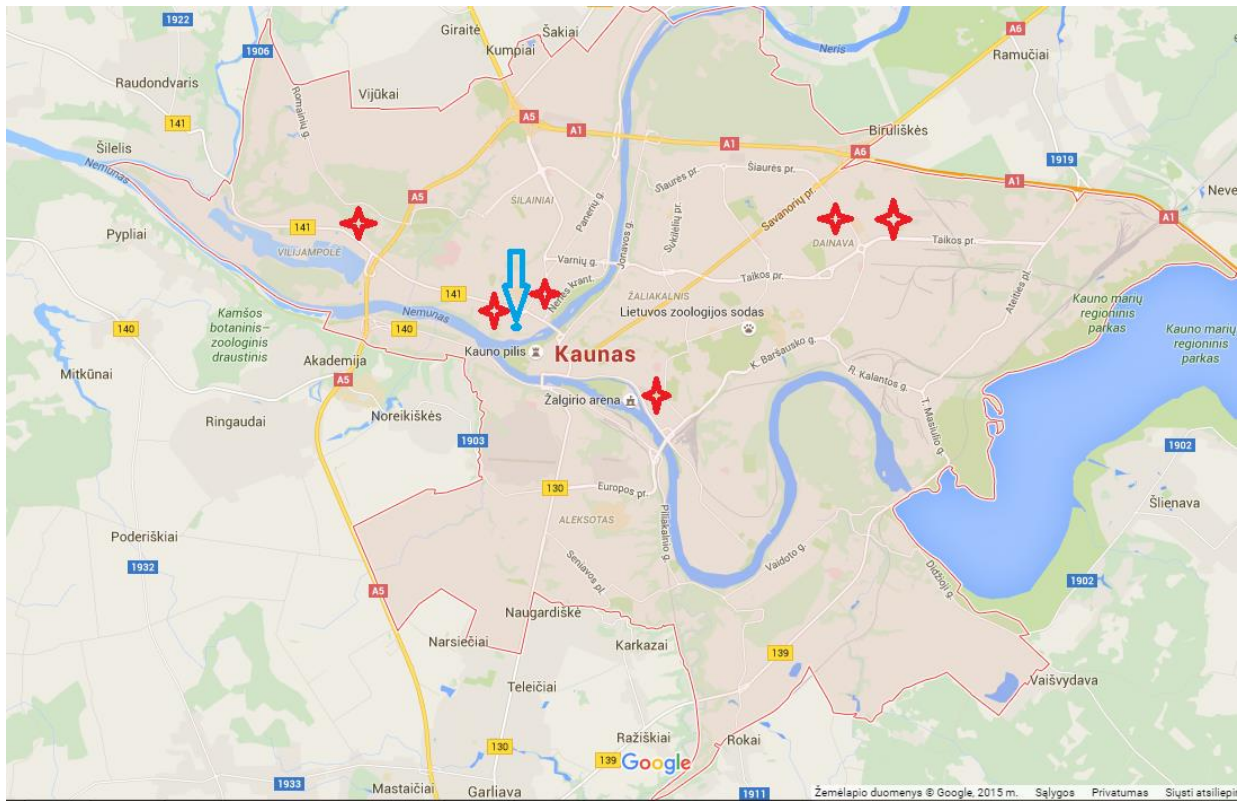
Įmonė	Parduotuvė	Elektroninė parduotuvė	Prekyba naudotomis dalimis	Prekyba naujomis dalimis	Remonto paslaugos	Nuomos paslaugos
Eremga.lt	+	+	-	+	+	-
Mototex.lt	+	+	-	+	-	-
Scooterlion.lt	-	+	-	+	-	-
Motogarazas.lt	-	+	-	+	-	-
Rstudija.lt	+	+	-	+	-	-
Motoideja.lt	+	+	+	+	-	-
Fastmx.lt	+	+	-	+	+	-
Motostar.lt	-	+	-	+	-	-

Aleina.lt	+	+	-	+	-	-
Duratai.lt	+	+	-	+	-	-
Motorparts.autogidas.lt	+	+	+	+	-	-
Dvitaktis.lt	-	+	-	+	-	-
Detava.lt	+	+	-	+	-	-
MotoShop.lt	+	+	-	+	-	-
Egarazas.lt	-	+	-	+	+	-
Motosprintas.lt	+	+	-	+	+	-
Motoparts.lt	+	-	-	+	-	-
Smoto.lt	+	+	+	+	+	-
Individuali veikla	-	-	+	+	+	+

Ši konkurentų analizė yra labia svarbi, kadangi individualios veiklos vykdytojas norėtų savo veiklą plėsti - atidaryti parduotuvę Kaune, kurios pagrindinė veikla būtų motorolerių dėvėtų/naujų atsarginių detalių ir aksesuarų pardavimas. Pagalbinė veikla planuojama ateityje motorolerių nuoma Kaune šiltuoju metų sezonu. Taip pat sukurti savo informacinį puslapį/ elektroninę parduotuvę internete, kuriame būtų galima sužinoti apie jo teikiamas paslaugas bei prekes. Ši išsami konkurentų analizė leidžia susipažinti su konkurentų veikla, - jų stipriosiomis bei silpnosiomis pusėmis.

Individualios veiklos vykdytojui, nusprendus investuoti bei plėsti savo veiklą - jis būtų vienintelis (vienintelė įmonė), kuris užsiimtų tokio pobūdžio veikla - t.y. prekiautų naujomis bei naudotomis dalimis, suteiktų remonto bei nuomos paslaugas. Šiai dienai individualios veiklos vykdytojas pilnai vykdo savo veiklą tačiau nuo konkurentų skiriasi tuom, kad neturi parduotuvės bei nevykdo elektroninės prekybos.

Norint efektyviai vystyti prekybos veiklą, labai aktualu yra išanalizuoti konkurentų išsidėstymą miestuose. Kadangi individuali veikla vykdoma Kaune bei jos plėtra planuojama taip pat Kaune, todėl darbo autoriaus manymu svarbu išnagrinėti konkurentų išsidėstymą Kauno mieste (13 pav).

13 pav. Konkurentų išsidėstymas kauno mieste

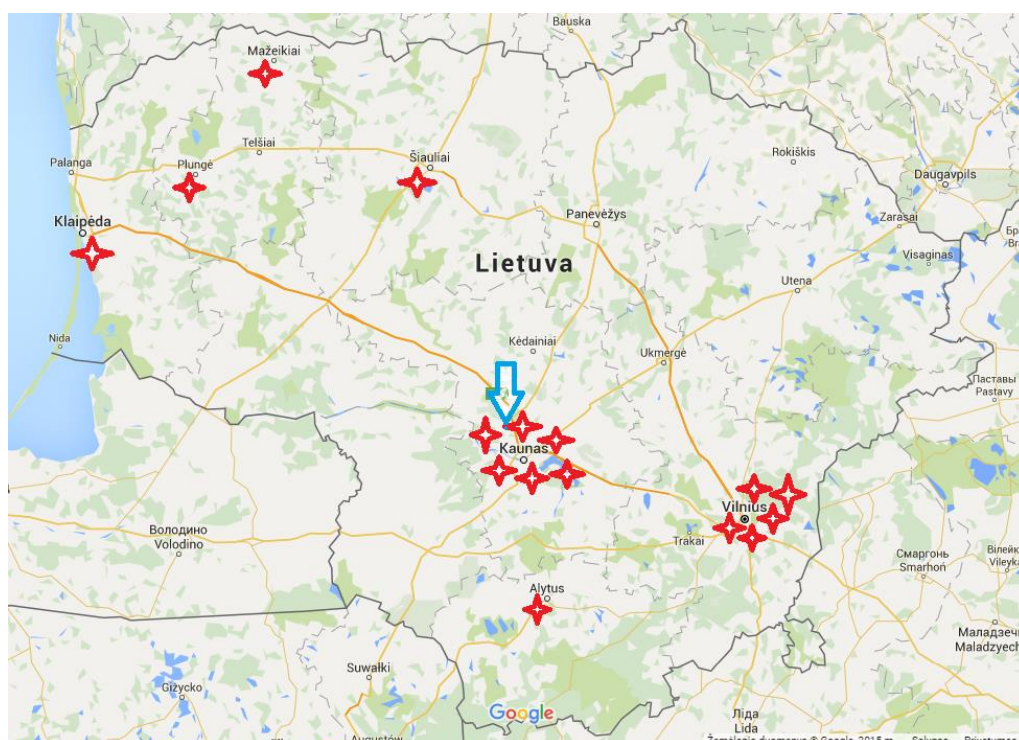
Kaip matome, arčiausiai Kauno centro yra išsidėstę trys konkurentai. Manytina, kad įsikūrus miesto centre arba labai netoli jo, prekybai tokia lokacija atneša tikrai didelį vartotojų ratą ir kai kurių vartotojų lojalumą, kuriems aktuali motorolerių detalių ir aksesuarų parduotuvės įsikūrimo vieta. Arčiausiai Kauno centro esantys tiesioginiai konkurentai yra „Du ratai“, „Eremga“ ir „Mototex“. Šie konkurentai yra ganėtinai stiprūs, ilgus metus dirbantys šioje sferoje, turintys didelį vartotojų ratą, turintys didelį prekių asortimentą, taip pat didelį lojalių vartotojų ratą. Šie trys konkurentai tarpusavyje konkuruoja ir tikrai nenorėtų, kad atsirastų dar viena įmonė, kurios specifikacija prekyboje labai panaši. Tikėtina, kad konkurentai supratę, kad jų vartotojai gali rinktis naujos įmonės siūlomas prekes ir paslaugas, pradės imtis visokių gudrybių, tokių kaip kainų mažinimas, įvairios akcijos perkant pastoviai pas juos, pradės rinkti „žvalgybinius“ duomenis apie naują įmonę, t.y. pradžia apsilankys parduotuvėje apžiūrėti asortimento ir prekių kainų, stebės prekių išdėstymą, įvertins parduotuvės prekybos vietą (lokaciją mieste), gali ir suvienodinti kainas ar pradės prekiauti panašiomis prekėmis, kurių prieš tai neturėjo.

Žinoma nereikia nuvertinti konkurentų, kurie yra įsikūrę toliau nuo Kauno miesto centro. Šie konkurentai yra „motorparts.autogidas.lt“, „Mototex“ antra parduotuvė ir „Dvitaktis.lt“ prekių atsiėmimas, bet apmokėjimas internetu. Šie konkurentai yra jauni, imlūs naujovėms, pasirengę naujiems iššūkiams ir konkurenciniai kovai Kauno mieste, dėl didesnio vartotojų rato įgavimo, didesnių metinių pajamų savo įmonėms. Šios įmonės įsikūrusios Kauno miesto pakraščiuose,

aptarnauja kitus vartotojus, kuriems pagal parduotuvės lokacijos vietą yra patogu pirkti atsargines detales savo dviratėms priemonėms motoroleriams.

Manyti, kad visos įmonės konkurentės sužinojusios, kad Kauno mieste atsiranda nauja parduotuvė, kuri užsiims motorolerių naujų/dėvėtų detalių ir aksesuarų prekyba, pradės tam tikrą konkurencinį tyrimą, kuriuo stengsis išsiaiškinti naujos įmonės stipriąsias ir silpnąsias puses.

Taip pat aktualu reaguoti į konkurentų išsidėstymą šalies lygiu. Todėl šiuo atveju darbo autorius pažymi konkurentus išsidėčiusius Lietuvoje. Iš viso tiesioginių konkurentų Lietuvoje yra 16 įmonių, kurios turi įkūrę savo parduotuves Kaune, Vilniuje, Alytuje, Klaipėdoje, Mažeikiuose, Plungėje, Šiauliuose (14 pav.).

14 pav. Konkurentų pasiskirstymas Lietuvoje

Kaip matome iš 14 paveikslo, didžiausia konkurencija Lietuvoje vyksta Kauno ir Vilniaus miestuose, likusiuose pažymėtuose miestuose viso tik yra po vieną parduotuvę, kuri užsiima motorolerių detalių ir aksesuarų prekyba. Konkurencija galima teigti vyksta tarp Kauno ir Vilniaus, lyginant prekybą Lietuvos lygiu. Analizuojant įmones, kurios yra įsikūrusios Alytuje, Klaipėdoje, Mažeikiuose, Plungėje, Šiauliuose, galima drąsiai teigti, kad jos yra lyderės savo miestuose, nes neturi konkurentų arba turi, bet labai silpnus ir netiesioginius.

4.1.4. Makroaplinkos veiksnių analizė

Išorinė aplinka taip pat gali labai įtakoti įmonės veiklą bei jos rezultatus. Siekiant išanalizuoti individualios veiklos/motorolelių rinkos išorinę aplinką, naudojamas PESTLE modelis - kuriuo išskiriamos 6 pagrindinės įtakos zonos: politinė ir teisinė, ekonominė, socialinė ir kultūrinė, bei technologinė (Cadle, Paul, Turner, 2010).

Šie makroaplinkos aspektai pateikiami 13 lentelėje.

13 lentelė. Makroaplinkos aspektų analizė

Makroaplinkos aspektas	Pagrindinės veiksnių tendencijos	Įtaka įmonei
Politinis ir teisinis	Nenusistovėjusi mokesčių sistema Lietuvoje	Grėsmė patirti nuostolius dėl nenusistovėjusios mokesčių sistemos
Ekonominis	Sulėtėjęs ekonomikos augimas Stabilus ekonomikos vystymasis šalyje Stabilios ir žemos palūkanų normos Lietuvoje	Grėsmė - sunkesnis paslaugų realizavimas; auga tiekėjų siūlomos produkcijos kaina; mažėja vartojimas; Galimybės- kainų ir didesnių pajamų tikimybė; Galimybė - dėl stabilių ir neaukštų palūkanų normų galimybė vystymui (strateginiams projektams) naudoti skolintą kapitalą.
Socialinis ir kultūrinis	Aplinkosaugos standartai	Galimybė konkuruoti pasinaudojant įdiegtų standartų bei atnaujintų ir modernių įrangų privalumais; Galimybė - klientų gausėjimas, senų klientų išlaikymas
Technologinis	Tobulėjanti informacinė technologija	Galimybė - didinti ilgalaikius konkurencinius pranašumus rinkoje: operatyvus informacijos pateikimas klientams, spartesnė veikla, supaprastintos atsiskaitymo operacijos už paslaugas, prekes.

Išnagrinėjus veiksnius organizaciją supančioje aplinkoje, darytina išvada, kad ekonominė ir politinė aplinka yra tie makroekonomikos veiksniai, kurių rodikliai kinta labiausiai ir yra sunkiau prognozuojami ilgesniam laikotarpiui, todėl nustatant įmonės strateginius tikslus bei investicinio projekto rizikas, reikėtų įvertinti įvairius ekonominių rodiklių kitimo scenarijus.

4.1.5. SSGG analizė bei veiklos TOWS matrica

Atliekant bet kurios kompanijos strateginį tiesioginį ar netiesioginį planavimą, vertinga atlikti analizę, kuri apžvelgia ne tik nuosavą verslą, bet įvertina ir konkurentų veiklą bei esamus įvykius rinkoje. Šią užduotį padeda įvykdyti SSGG (SWOT) analizė, kuri nurodo organizacijos strateginių planų vystymo kryptį ir suteikia jiems pagrindą.

Silpnosios ir stipriosios pusės bei iš aplinkos kylančios grėsmės ir galimybės vertinamos SSGG analize (14 lentelė).

14 lentelė. Individualios veiklos SSGG analizė

Pranašumai (stiprybės)	Trūkumai (silpnybės)
<ul style="list-style-type: none"> - Gera reputacija - klientų pagarba ir pripažinimas - Sukaupta patirtis - Kainos ir kokybės santykis - Klientų poreikių tenkinimas - Pastovūs klientai - Stiprūs tarptautiniai ryšiai - ilgalaikiai ir patikimi tiekėjai užsienyje 	<ul style="list-style-type: none"> - Parduotuvės nebuvimas - el. Parduotuvės nebuvimas - Dalinis sezoniškumas
Galimybės	Grėsmės
<ul style="list-style-type: none"> - Įmonės veiklos plėtra - Inovacijų diegimas - Paslaugų bei prekių plėtra atsižvelgiant į klientų pageidavimus - motorolerių vartotojų/augimas - Besiplečianti rinka 	<ul style="list-style-type: none"> - Ekonominis nuosmūkis - užsakymų sumažėjimas - Esami stiprūs konkurentai - Naujų konkurentų atsiradimas - Konkurentų rengiamasis plėtrai - Mokesčių padidėjimas - Transporto priemonės populiarumo mažėjimas - Silpnas motorolerių skaičiaus augimas Lietuvos rinkoje

SSGG analizė atskleidė, kad individualios veiklos stipriosios pusės yra sukaupta patirtis, pastovūs klientai, lanksčios prekių ir paslaugų kainos. Galimybės - plėsti savo veiklą ir taip didinti savo konkurencingumą rinkoje. Tačiau individuali veikla turi ir silpnųjų pusių, t.y. neturi parduotuvės, nevykdo elektroninės prekybos - tai pagrindinės silpnosios pusės, kadangi dalinio sezoniškumo šioje veikloje negali išvengti jokia įmonė užsiimanti šia veikla dėl Lietuvos klimatinėjų sąlygų.

Pagrindinės grėsmės susijusios su konkurencija rinkoje, todėl individualios veiklos vykdytojas turi išanalizuoti rinką, pokyčius joje, patenkinti klientų poreikius, kad nebūtų patiriami nuostoliai ir individualios veiklos vykdytojui investuojant bei plečiant savo veiklą, galėtų veiksmingai funkcionuoti rinkoje.

SSGG analizė labiau nagrinėja įmonės vidinius rezursus bei išteklius - atlikta SSGG analizė leidžia įvertinti įmonės veiklą, jos stiprybes, silpnybes, grėsmes bei numatyti būdus veiklai gerinti ir nuostoliams išvengti arba bent jau juos sumažinti. Tačiau taip pat svarbu atlikti ir TOWS, kurios analizė parodo išorinę aplinką (Rubikis, 2013) (15 lentelė).

15 lentelė. TOWS matrica

	Išorinės galimybės (G)	Išorinės grėsmės (G)
	1. Įmonės veiklos plėtra 2. Inovacijų diegimas 3. Paslaugų plėtra atsižvelgiant į klientų pageidavimus 4. Motorolerių vartotojų/augimas	1. Ekonominis nuosmūkis 2. Esami stiprūs konkurentai 3. Naujų konkurentų atsiradimas 4. Konkurentų rengimasis plėtrai 5. Mokesčių padidėjimas
Vidinės stiprybės (S): 1. Gera reputacija 2. Sukaupta patirtis 3. Kainos ir kokybės santykis 4. Klientų poreikių tenkinimas 5. Pastovūs klientai 6. Ilgalaikis, patikimas tiekėjas	Stiprybių panaudojimas galimybėms įgyvendinti Gera reputacija, sukaupta patirtis, kainos ir kokybės santykis, padės plėsti veiklą bei paslaugų/prekių spektrą (atsižvelgiant į klientų pageidavimus).	Silpnybių įveikimas pasinaudojant galimybėmis Užtikrinti aukštos kokybės ir kainų santykį, plėsti veiklą - parduotuvės atidarymas bei el. parduotuvės sukūrimas - taip stiprinant savo pozicijas konkurentų atžvilgiu.
Vidinės silpnybės (S): 1. Dalinis sezoniškumas 2. Parduotuvės nebuvimas 3. el. parduotuvės nebuvimas	Grėsmių sumažinimas, panaudojant stiprybes Ilgalaikės sutartys su pagrindiniais tiekėjais padės padidinti užimamos rinkos dalį bei užtikrinti gerą siūlomos produkcijos ir paslaugų kainą. Esant dėvėtų ir naujų dalių didmenai, galima kainas sumažinti 30-40%, taip galimai galima pristabdyti sezoniškumo padarinius, t.y. pajamų mažėjimą.	Silpnybių šalinimas siekiant sumažinti grėsmes parduotuvės atidarymas bei el. parduotuvės sukūrimas - taip stiprinant savo pozicijas konkurentų atžvilgiu. Šaltuoju metų sezonu sumažinti kainas, skelbti pastoviai ivairius naudingus pasiūlymus esamiems klientams ir klientams, kurie perka pirmą kartą. Konkurentų kainas stebėti ir parduotuvėje jas sumažinti tiek, kad pirkėjų srautas tik didėtų.

Individualios veiklos TOWS matrica leidžia suformuoti įmonės tarpinius strateginius tikslus. Nustatant, kaip įmonė gali savo stiprybes panaudoti galimybėms įgyvendinti, o silpnybes įveikti pasinaudojant galimybėmis nustatyti šie individualios veiklos tarpiniai strateginiai tikslai:

- Plėsti veiklą;
- Užtikrinti aukštos kokybės ir geros kainos santykį;
- Didinti lojalių klientų skaičių;

Ištyrus kaip individualios veiklos vykdytojas gali sumažinti grėsmes panaudojant stiprybes ir pašalinus silpnybes sumažins grėsmių galimybę, nustatyti šie tarpiniai strateginiai tikslai:

- parduotuvės atidarymas bei el. parduotuvės sukūrimas.

Atlikus individualios veiklos SSGG analizę bei TOWS matricą nustatytos dvi strateginių tikslų grupės. Pagrindinė strateginė kryptis yra veiklos plėtra ir jos efektyvumo didinimas, o kaip antrinę strateginę kryptį galima įvardinti klientų pasitenkinimo didinimą.

Taigi pagrindinis individualios veiklos tikslas turėtų būti - didinti konkurencingumą plečiant veiklą.

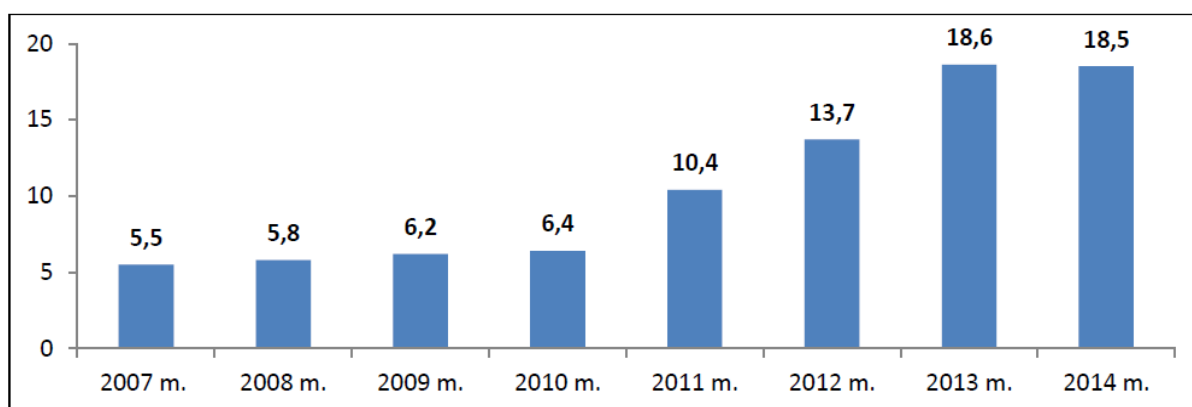
4.2. Investicinio sprendimo vertinimas

4.2.1. Investicinio projekto idėja

Kadangi individualios veiklos vykdytojas norėtų savo veiklą plėsti atidarydamas parduotuvę Kaune bei el. parduotuvę, todėl svarbu paanalizuoti šios idėjos svarbą bei poreikį.

Pasak, Vaškėlaičio (2006) internetinė prekyba vis populiarėja ir tampa bene pagrindine priemone parduodant prekes vartotojui. Tai naudinga ne tik pirkėjui (negaištamą laiką parduotuvėse, nelaukiama eilėse ir pan.), bet ir pardavėjui, kadangi išvengiama patalpų nuomos, nereikia įdarbinti daug žmonių ir pan.

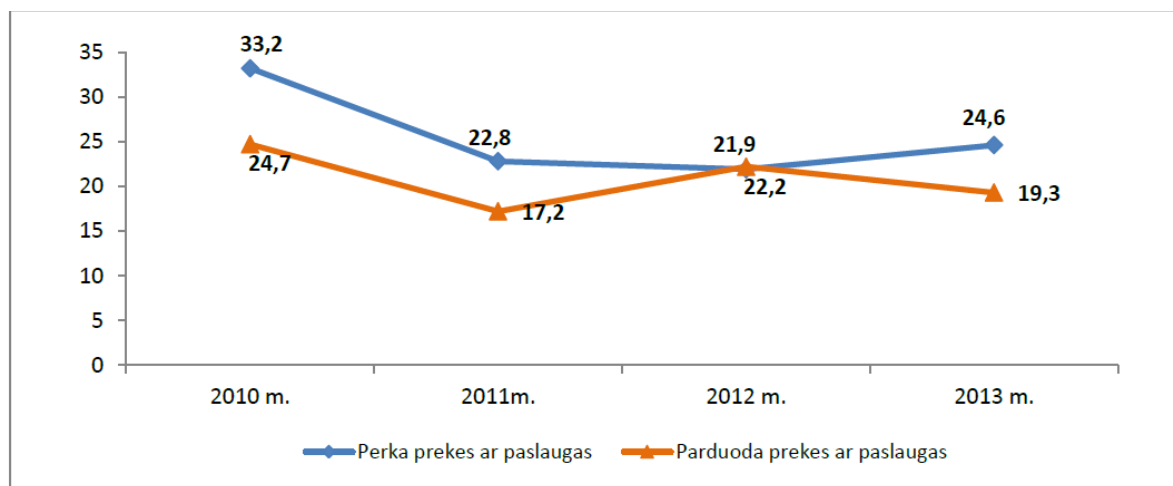
Atliktų tyrimų duomenimis, Lietuvoje dauguma privačių asmenų dalyvaujančių elektroninėje prekyboje - jaunimas, vyresnio amžiaus žmonės šiek tiek mažiau, tačiau bendra tendencija išlieka tokia, kad žmonių, naudojančių, šias technologijas, skaičius kiekvienais metais didėja (Mikalajūnas, Pabedinskaitė, 2010), tai patvirtina ir Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Susisiekimo ministerijos pateikti duomenys (15 pav.).

15 pav. Gyventojai pirkę ar užsisakę prekes ir paslaugas internetu (proc.) (Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie susisiekimo ministerijos, 2014)

Taigi elektronine prekyba Lietuvoje naudojasi vis daugiau gyventojų (Klapatauskienė, 2013). Dažniausiai internetas naudojamas naujienų skaitymui įvairiose naujienų portaluose (88,5 proc.); informacijos paieškai (85,3 proc.), taip pat informacijos paieškai apie prekes ir paslaugas (84,3 proc.). (Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie susisiekimo ministerijos, 2014).

Be to, Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Susisiekimo ministerijos duomenimis (2014) elektroninės prekybos naudojimas įmonėse vis dar išlieka populiarus (16 pav.).

16 pav. Elektroninės prekybos naudojimas įmonėse (proc.) (Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie susisiekimo ministerijos, 2014)

„2013 m. kompiuterius ir elektroninius tinkles prekybai (prekėms ar paslaugoms pirkti arba parduoti) naudojo 35,8 proc. Įmonių (2012 m. - 34,7 proc.). 2013 m. 24,6 proc. Įmonių pirko (užsakė) prekes ar paslaugas internetu arba kompiuteriniais tinklais, 19,3 proc. - gavo užsakymų (2012 m. - atitinkamai 21,9 ir 22,2 proc.). 12,1 proc. Įmonių nurodė, kad gavo mokėjimus už parduotas prekes elektroniniu būdu (t.y. buvo apmokėta elektroninio užsakymo procedūros metu)“ (Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Susisiekimo ministerijos, 2014).

„Be to, 2013 m. 75,2 proc. įmonių turėjo interneto svetaines (2012 m. - 71,2 proc.), kuriose 39,2 proc. įmonių skelbė prekių ar paslaugų katalogus ir kainynus (2012 m. - 38,9 proc.)“ (Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Susisiekimo ministerijos, 2014).

Taigi, kadangi labai didelę reikšmę atveriant investicijų erdves individualiems investuotojams turi internetas. Trumpai tariant, technologijos teikia galimybę daug lengviau pirkti prekes ir jas parduoti, taip pat investuoti, todėl individualios veiklos vykdytojas planuoja sukurti elektroninę parduotuvę.

Tačiau anot kitų šaltinių „didžioji dalis pirkėjų produktų ieško internete, tačiau dažniausiai perka tik realiai pamatę prekę, bei apie ją išsiaiškinę su konsultanto pagalba. Norint pasiekti optimalaus rezultato reikia klientams suteikti galimybę produktą apžiūrėti gyvai. Praeitų metų rezultatai būtent tai ir parodo. Internetu prekę pirko 37 proc. žmonių o parduotuvėje 63 proc.“

(Dmn.inf, 2015). Todėl individualios veiklos vykdytojo manymu be elektroninės parduotuvės būtų tikslinga atidaryti ir parduotuvę - planuojama parduotuvę atidaryti Kaune, Raudondvario plente 93.

Įmonės pagrindinė veikla būtų motorolerių dėvėtų/naujų atsarginių detalių ir aksesuarų pardavimas. Pagalbinė veikla planuojama ateityje motorolerių nuoma Kaune šiltuoju metų sezonu.

Įmonės finansavimo šaltinis - savos pajamos. Renkantis savo lėšomis finansuoti verslą, individualios veiklos vykdytojas rizikuotų savomis lėšomis, o nepasisekus neliktų skolingas bankui ar kitai skolinimo institucijai.

4.2.2. Investicijų poreikis ir jų panaudojimas

Planuojamos teikti paslaugos ir produktai, bei jų kainos pateiktos 1 PRIEDE.

Investicinio sprendimo poreikis:

Patalpų nuoma - 60m² 400 Eur/mėn, metams mokestis už patalpas - 4 800 Eur.

Kompiuteris, spausdintuvas, telefonas – vienkartinė investicija 400 Eur.

Patalpų įrengimas prekybai (stalas, prekybinės lentynos, kėdė) - vienkartinė investicija 500 Eur.

Banko sąskaita banke - yra, metinis mokestis 7 Eur.

Reklamos stendo gamyba – 81 Eur.

Reklama internete – autogido.lt reklamos paketai mėnesiui 50 Eur/mėn – 600Eur/metams

Komunaliniai mokesčiai – vanduo, elektra, internetas, telefonas – 50 Eur/mėn, metams už komunalinius mokesčius - 600 Eur.

Internetinis puslapis/ elektroninė parduotuvė - 37 Eur/mėn - 444 Eur/metams

Motorolerių dalių ir aksesuarų užsakymas iš tiekėjo – didelis pirmas užsakymas 6200 Eur.

Atsargų užsakymas – 3 000 Eur.

Darbo užmokestis savininkui – 400 Eur/mėn, metinė alga 4 800 Eur.

Apyvartinis kapitalas - 2000 Eur.

Individualios veiklos mokesčiai – 5% nuo apmokestinamų pajamų.

VSD – 28,5% nuo pusės asmens gautų apmokamų pajamų.

PSD – 29 Eur per mėnesį – 348 Eur.

Susumavus visas galimas išlaidas individualios veiklos plėtrai, individualios veiklos vykdytojui reikia investuoti - 23 432 Eur. Vėliau gavus pajamas iš parduotų detalių, jas individualios veiklos vykdytojas galės toliau investuojant į savo verslo ateitį, be to esant poreikiui apyrintinis kapitalas taip pat gali būti panaudotas plėtrai.

4.2.3. Investicinio sprendimo rizikos vertinimas

Kadangi atlikus individualios veiklos SSGG analizę bei TOWS matricą nustatyta, kad pagrindinis individualios veiklos tikslas turėtų būti - didinti konkurencingumą plečiant veiklą.

Todėl siekiant įvertinti individualios veiklos vykdytojo investicinį sprendimą - atidaryti parduotuvę bei vykdyti elektroninę prekybą (elektroninės parduotuvės nuoma) - kuriose būtų parduodamos motorolerių dėvėtų/naujų atsarginių detalės ir aksesuarai, svarbu atlikti ir investicinio sprendimo rizikos vertinimą.

Kadangi visi išvardinti investicinio sprendimo/projekto rizikos įvertinimo metodai (žr. 2.2.5.3 poskyrį) turi savų trūkumų bei pliusų. Todėl reikia naudotis keliais, pačiais priimtinausiais būdais ir tik tuomet spręsti ar priimti projektą ar ne (Kausteklienė, 2006).

Investicinio sprendimo rizikos vertinimas atliekamas pasitelkiant jautrumo analizės metodą bei scenarijaus analizę.

Jautrumo analizė atliekama pagal vieną parametą jį keičiant. Kadangi šiuo metu individualios veiklos vykdytojas šiuo metu neturi parduotuvės, nevykdo internetinės prekybos, tačiau bendrasis bei grynasis pelnas per metus išaugo, todėl tikėtina, kad investavus į parduotuvę, nepaisant papildomų išlaidų (investicijų), pelnas/pajamos augs, tačiau reikia įvertinti ar investuojami pinigai atneš didesnę pelną nei dabartinės veiklos metu, bei kokių atveju bus gaunamas didesnis pelnas.

Pasirinkti trys variantai:

1 variantas - pajamos auga 20 proc., pardavimų savikaina tokia pati.

2 variantas - pajamos auga 20 proc., pardavimų savikaina padidėja 20 proc.

3 variantas - pajamos auga 50 proc., pardavimų savikaina padidėja 20 proc.

16 lentelė. Pajamų prognozė, Eur

Metai	Faktiniai duomenys		2016
	2014	2015	
Pardavimo pajamos (1 ir 2 variantai)	12 275	14 578	17 494
Pardavimo pajamos 3 variantas			21867

17 lentelė. pardavimo savikaina, Eur

Metai	Faktiniai duomenys		2016
	2014	2015	
Pardavimo savikaina	6575	7 078	
1 variantas			7 078
2 variantas			8494
3 variantas			8494

Pelno (nuostolio) ataskaita planuojamai veiklai - 2016 m. visais 3 variantais pateikiama 3 PRIEDE.

Pelningumo rodiklių analizė pateikta 18 lentelėje

18 lentelė. Pelningumo rodiklių analizė

Rodikliai	Rodiklių apskaičiavimas	2014	2015	2016
Bendrasis pelningumas, proc.	Bendrasis pelnas/ Pardavimo pajamos	46,43 %	51,44 %	1 var. 59,54
				2 var. 51,44
				3 var. 61,15
Veiklos pelningumas, proc.	Tipinės veiklos pelnas/ Pardavimo pajamos	40,73 %	46,64 %	1 var. 55,53
				2 var. 47,44
				3 var. 57,95
Grynasis pelningumas, proc.	Grynasis pelnas / Pardavimo pajamos	38,69 %	44,31 %	1 var. - 2 var.- 3 var.-

Matome, kad trečiu variantu tiek bendrasis, tiek veiklos pelningumas labiausiai didėtų, tačiau įvertinus investicijų dydį grynojo pelno pirmais metais nepavyktų gauti, be to nors ir tiek elektroninė, tiek stacionari parduotuvė pritrauktų daugiau klientų, tačiau 50 proc. pardavimo pajamų augimo gali ir nebūti.

Atsipirkimo trukmės metodas. Atsipirkimo trukmės metodu nustatoma, per kiek metų grįžta investuotos lėšos.

Kadangi kiekvienu nagrinėjamu variantu reikia turėti - 23 432 Eur (tačiau reklamos bei detalių transportavimo išlaidos patiriamos ir dabar - todėl jas galėtumėm priskirti ne prie investicijų, bet prie veiklos sąnaudų - šios išlaidos ir šiuo metu vykdomai veiklai priskiriamos prie veiklos sąnaudų-, todėl investicinė suma būtų - 22 742. Pateikiame planuojamas metines įplaukas:

19 lentelė. Atsipirkimo trukmė

Metai	1 varianto pinigų srautas	2 varianto pinigų srautas	3 varianto pinigų srautas
1	10 416	10 352	14 725
2	20 832	20 704	29 450
3	31 248	31 056	-
Iš viso	22 742	22 742	22 742

Pagal 1 ir 2 varianto projektas (investuotos lėšos) atsipirktų po 2,2 metų, o 3 varianto - 1,4 metų. Vertinant pagal atsipirkimo terminą 3 variantas būtų patraukliausias, tačiau kaip minėta prieš tai nors ir tiek elektroninė, tiek stacionari parduotuvė pritrauktų daugiau klientų, tačiau 50 proc. pardavimo pajamų augimo gali ir nebūti, tai įtakoja įvairūs išoriniai veiksniai. Be to pirmiems metams pasibaigus veiklos sąnaudos taip pat padidėtų, nes išliktų nuomos, komunaliniai mokesčiai, o to pasekoje grynasis pelnas gali būti pradedamas gauti ne po 1,5 metų, bet po 2 metų.

Čia galime pateikti pardavimų augimo pesimistinę, optimistinę ir realistinę prognozes.

Pesimistinė prognozė. Lietuvoje gyventojai 2014 metų pabaigoje, nekantriai laukė euro įvedimo. Nuo 2015 metų euro įvedimas sukėlė daug nerimo šalies gyventojams. Jie pradėjo neigiamai vertinti euro įvedimą ir ne dėl to, kad perkant reikia persiskaičiuoti kainą į litus ar valiuta nepatogi naudojimui, bet priežastis buvo prekių ir paslaugų smarkus pabrangimas. Nors pasaulyje dvi pastovios ir stipriausios valiutos yra JAV doleris ir Euras, pastarasis mums turėjo atnešti stabilumą, bet tai sukretė šalies gyventojus ir tik baigiantys metams jaučiasi žmonių pripratimas prie pasikeitusių prekių ir paslaugų kainų, pirkėjai pradėjo nebeversti euro į litus. Nors 2015 metų prekybos sezonas buvo netoks veiklus, kokį individualios veiklos vykdytojas prognozavimo, tačiau pajamos viršijo 2014 metų pajamas. Nors ir detalių kainas 2015 metais individualios veiklos vykdytojas sumažino, tačiau buvo pastebėtas pirkėjų nepasitikėjimas kaina - nors kaina mažesnė negu 2014 metais. Prognozuoti galima daug ką, bet kad euras taip paveikė vartotoją, netikėta. Labai tikėtina 2016 metais kai kurie žmonės gali atsisakyti pirkti individualios veiklos vykdytojo siūlomas prekes ir paslaugas, nes jie dar nėra prisitaikę prie euro zonos standartų, kitaip sakant vartotojai bus linkę smarkiai taupyti. Prognozuojama, kad tiekėjai didins kainas, todėl ir individualios veiklos vykdytojas turės jas kelti. Vartotojai tikrai pastebės kainų kitimo tendencijas ir tas sukels dar didesnę nerimą, galimas dalykas, kad bus renkamasi pirkti originalių detalių pakaitalus, taip stengiantis sutaupyti pinigų.

Optimistinė prognozė. Galima prognozuoti tai, kad gyvenimas gerėja ir vartotojai, kurie važinėja motorolieriais pirks atsargines dalis ir aksesuarus savo motorolieriams ir taip prekybos pardavimo našumai išaugs. Vartotojai nekreips labai dėmesio į kainą, bet jiems labiau bus svarbesnė detalės kokybė, nors seniau vartotojų elgsena buvo kitokia. Padidės pardavimai dvigubai negu praeitais metais, tai atnes verslui didelę naudą. Didesni pajamų rodikliai, leis individualios

veiklos vykdytojui didinti prekių asortimentą. Euro valiutos stabilumas verslui suteiks našumą ne tik Lietuvoje, bet ir prekiaujant ar perkant prekes užsienyje (JAV arba EU).

Bazinis variantas. Kaip jau žinoma Lietuva yra įsivedus Eurą, tai yra Lietuvos Valstybės valiuta nuo 2015 metų sausio 1d. Šalies gyventojai nevisi sukrėsti dėl kainų kitimų, bet kiti šalies gyventojai dėl kai kurių pabrangusių prekių/paslaugų atsisako kai kurių paslaugų arba prekių. Bet yra tokių šalyje gyventojų, kurie pirko ir pirs tam tikras prekes ar paslaugas, jų pajamos vidutinės arba aukštos. Tikėtina, kad pradedant naują veiklą – prekybą motorolerių dalimis ir aksesuarais, įmonei bus sunku vystytis, nes visų pirmą kainos visuose srityse, yra aukštesnės negu 2014 metų pradžioje. Ši veikla yra daugiau sezoninė, nes didysis prekybos bumas vyksta tik 6 mėnesius per metus, toliau pusę metų vyksta pasiruošimas naujam sezonui. Bet tikėtina, kad naujos veiklos pajamos viršys praėjusių metų pajamas ir vartotojai pirs motorolerių detales vidutinės kokybės ir kainos santykio. Pastebėjus vartotojų apsisprendimą naudoti vidutinės kokybės ir kainos santykio prekes, bus į rinką daugiau užsakomą pardavimui pigesnių arba vidutinės kainos ir kokybės prekių. Bus užpildyta vartotojų lūkesčiai, nes jie pirs atsargines detales ar aksesuarus už mažesnę kainą ir liks patenkinti.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

1. Statistinių duomenų apžvalga parodė, kad motorolerių rinka plečiasi ir Europoje ir Lietuvoje. Tikėtina, kad esant ES politikai link „žalios“ ekonomikos, bus skatinamas mažesnių transporto priemonių naudojimas, todėl motorolerių bei jų dalių paklausa Lietuvos rinkoje augs.
2. Lietuvoje, bei Europoje pastebimos užterštumo ir spūsčių problemos. Spūstyse deginamas kuras ir taip kenkiama aplinkai, nes kietųjų dalelių išmetimas į aplinką padidėja. Siekiant sumažinti šias problemas, kai kuriuose Europos miestuose skatinamas dviračių transporto priemonių naudojimas.
3. Dabartinės rinkos ekonomikos sąlygomis, vystytis ir klestėti gali tik įmonės, kurios nuolatos investuoja bei tobulina savo gaminamą produkciją atsižvelgdama į besikeičiančius vartotojų poreikius, todėl svarbų vaidmenį vaidina investicinių sprendimų priėmimas - ilgalaikių investicijų kryptių ir jų finansavimo šaltinių numatymas. Investavimo pagalba gali būti įgyvendinami strateginiai įmonės tikslai, uždaviniai ir taip padidinamas įmonės veiklos efektyvumas. Investiciniame projekte turi būti nurodoma, kodėl būtina investuoti, išanalizuojami pagrindiniai finansiniai rodikliai bei projekto charakteristikos. Analizė turi apimti tradicinio statiško projekto efektyvumo įvertinimą; rizikos ir neapibrėžtumo įvertinimą, projekto galimybių įvertinimą. Tradiciniai analizės metodai, kurie įvertina projekto naudingumą apibrėžtomis sąlygomis yra skirstomi į apskaitinio pelningumo, pinigų srautų, diskontuotų pinigų srautų.
4. Rizikos sąvoka dažnai sutapatinama su neigiamo poveikio/nuostolio galimybe. Rizika yra neatskiriama investavimo proceso, o investicinio patrauklumo nustatymas yra svarbus priimant investicinius sprendimus. Investicinį patrauklumą sąlygoja pelningumas, augimo galimybės. Prieš investuojant būtina rizikos analizė, siekiant įvertinti rizikos elementus ir veiksnius, galinčius paveikti projekto rezultatą. Siekiant sumažinti rizikos padarinius naudojami įvairūs investicijų rizikos vertinimo metodai: jautrumo analizė, scenarijaus analizė, modeliavimas, lūžio taško analizė, atsipirkimo laiko metodas ir kt.
5. Empiriniame tyrime individualios veiklos SSGG analizė atskleidė, kad individualios veiklos stipriosios pusės yra sukaupta patirtis, pastovūs klientai, lanksčios prekių ir paslaugų kainos. Galimybės - plėsti savo veiklą ir taip didinti savo konkurencingumą rinkoje. Pagrindinės grėsmės susijusios su konkurencija rinkoje. Atlikus individualios veiklos SSGG analizę bei TOWS matricą nustatytos dvi strateginių tikslų grupės. Pagrindinė strateginė kryptis yra veiklos plėtra ir jos efektyvumo didinimas, o kaip antrinę strateginę kryptį galima įvardinti

klientų pasitenkinimo didinimą. Taigi pagrindinis individualios veiklos tikslas turėtų būti - didinti konkurencingumą plečiant veiklą.

6. Individualią veiklą numatyta plėtoti dviem investavimo kryptimis – atidarant elektroninę parduotuvę bei atidarant fizinę prekybos motorolerių detalėmis parduotuvę. Nustatytas bendras investicijų poreikis – 22 742 Eurų. Šio investicinio sprendimo rizika vertinta pagal atsipirkimo laiką. Pagal optimistinį variantą, grynąjį pelną veiklos vykdytojas gautų po 1,4 metų, pesimistiniu variantu po 2,2 metų.
7. Visas investicijos lėšas susijusias su patalpų nuoma galime laikyti nestabilia investicija. Todėl manytina, kad investicinis sprendimas nėra patrauklus individualios veiklos vykdytojui, kurio vykdoma individuali veikla jau dabar duoda grynąjį pelną ir lyginat veiklos vykdymo laikotarpiu vis auga. Atsižvelgiant į konkurentų teikiamas paslaugas, individualios veiklos vykdytojui patartina neatsisakyti individualios veiklos, tačiau papildomai investuoti tik į elektroninę prekybą.

LITERATŪRA

1. ACEM market update (2015). Retrieved from <http://www.acem.eu/images/publiq/2015/Market-2015-03.pdf>
2. Aleknevičienė, V. (2011). *Įmonės finansų valdymas*. Kaunas: Spalvų kraitė.
3. Ališauskas, K., Kazlauskienė, Ž. (2005). *Investicinių projektų rengimas, valdymas ir vertinimas*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
4. Bagdžiūnienė, V. (2005). *Finansinių ataskaitų analizė* Vilnius: Conto litera.
5. Bagdžiūnienė, V. (2006). *Įmonių veiklos planavimas ir analizė. Esmė ir verslo situacijos*. Vilnius: Conto litera.
6. Bagdanavičius, J., Stankevičius, P., Lukoševičius, L. (1999). *Ekonomikos terminai ir sąvokos*. Vilnius: VPU.
7. Bagdonas, V. (1996). *Verslo rizika*. Vilnius.
8. Baranauskienė, J. (2013). Viešųjų projektų vertinimas kaštų naudos analizės metodu: kritiškas požiūris. *Žemės ūkio mokslai*, 20(1), 64-74.
9. Bivainis, J., Griškevičius, A., Jakštas, V. (1997). *Investicinių projektų vertinimas*. Vilnius: Lietuvos informacijos institutas.
10. Bivainis, J., Griškevičius, A; Jakštas, V. (1998). *Investicinių projektų vertinimas*. Vilnius: Lietuvos informacijos institutas.
11. Blanke, Ch. (2008). *Sprendimų priėmimo menas: kaip vadovauti verslui nuolat kintančiame pasaulyje*. Vilnius: Verslo žinios.
12. Block, S. (2007). Are “Real Options” Actually Used in the Real World? *The Engineering Economist*, Vol. 52, Issue 3, 255-267.
13. Buškevičiūtė, E., Mačerinskienė, I. (2007). *Finansų analizė*. Kaunas: Technologija.
14. Buškevičiūtė, E., Kanapickienė, R., Patašius, M. (2010). *Finansinių rezultatų analizė*. Kaunas: Technologija.
15. Cadle, J., Paul, D., ir Turner, P. (2010). *Business Analysis Techniques. 72 Essential Tools for Success*. Chippenham, CP: British Informatics Society Limited.
16. Cibulskienė, D., Butkus, M. (2007). *Investicijų ekonomika: realios investicijos*. Šiauliai: VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla.
17. Dagilienė, L. (2008). Finansinių vertinimo metodų tarpusavio priklausomybės tyrimas informacijos atskleidimo aspektu. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 4(13), 90-96.
18. Darškuvienė, V. (1997). *Įmonės finansų valdymas*. Kaunas: Technologija.

19. Džikevičius, A., Michnevic, E., Ževžikova, O. (2008). Stochastinis verslo vertinimo modelis. *Verslas: teorija ir praktika*, 9(3), 229-237.
20. Europe's 25 worst cities for traffic. (2015). Itv news. Retrieved from <https://owl.english.purdue.edu/owl/resource/560/10/>
21. Elektroninė prekyba: kokios tendencijos Lietuvoje? 2015. Prieiga per internetą <http://m.diena.lt/naujienos/verslas/ekonomika/elektronine-prekyba-kokios-tendencijos-lietuvoje-681827>
22. Gaidienė, Z. (1998). *Finansų valdymas*. Kaunas: Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centras.
23. Garškienė, A. (1997). *Verslo rizika*. Vilnius: Lietuvos informacijos institutas.
24. Geizutienė, L., Sūdžius, V.P. (2011). *Įmonės investicinio patrauklumo nustatymo ypatumai*. Vilniaus: Vilniaus Gedimino technikos universitetas.
25. Ginevičius, R., Podvezko, V., Ginevičius, A. (2013). Quantitative evaluation of enterprise marketing activities. *Journal of business economics and management*, 14 (1), 200–212.
26. Ginevičius, R., Podvezko, V., Novotny, M., Komka, A. (2012). Comprehensive quantitative evaluation of the strategic potential of an enterprise. *Economic computation and economic cybernetics studies and research*, 46 (1), 65–84.
27. Ginevičius, R., Ratkauskaitė, O.G (2005). *Eksporto ir investicijų plėtra Lietuvoje*. Vilnius: VGTU leidykla.
28. Ginevičius, R., Zubrecovas, V., Ginevičius, T. (2009). Nekilnojamojo turto investicinių projektų efektyvumo vertinimo metodikos. *Verslas: teorija ir praktika*, 10(3), 181–190.
29. Girdzijauskas, S. (2005). *Finansinė analizė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
30. Grigas, T / (2006). *Finansų valdymas*. Vilnius: Verslo žinios.
31. Jagminas, V. (2006). Atskaitomybė - ne valdymui, bet darbui. Prieiga per internetą <http://www.vakarai.lt/news.php?id=78>
32. Jakutis, A. (2008). Inovatyvusis black-scholes ir tradiciniai vertinimo metodai, jų panaudojimo galimybės. *Taikomoji ekonomika: sisteminiai tyrimai*, 2/2, 81-95.
33. Juozaitienė, L. (2007). *Įmonės finansai: analizė ir valdymas*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
34. Informacinės visuomenės plėtros 2014 metų apžvalga. Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie susisiekimo ministerijos.
35. Kaya, H., Lee, W., Wan, Y. (2012). Risk Budgeting with Asset Class and Risk Class Approaches. *Journal of Investing*, 21(1), 109–115.

36. Kausteklienė, I. (2006). Įmonės investicijų projektų rizikos vertinimo metodų taikymo galimybių tyrimai. Iš: Jaunasis mokslininkas. Prieiga per internetą http://jaunasis-mokslininkas.asu.lt/smk_2006/finansai/Kaustekliene%20Irma.pdf
37. Kalvaitis, D. (2007). Įmonės investicinių projektų ekonominio vertinimo metodikos tobulinimas. Iš Jaunasis mokslininkas. Prieiga per internetą http://jaunasis-mokslininkas.asu.lt/smk_2007/finansai/Kalvaitis_Darius.pdf
38. Kancerevyčius, G. (2009). *Finansai ir investicijos*. Kaunas: Smaltijos leidykla.
39. Klapatauskienė, J. (2013). Elektroninės komercijos populiarumas Lietuvoje. *Profesinės studijos: teorija ir praktika*, Nr.12, 102.
40. Kvedaraitė, V. (1996). *Pelningumo analizė ir prognozavimas*. Vilnius: Lietuvos informacijos institutas.
41. Lakis, V., Mackevičius, J., Gaižauskas, L. (2010). *Valdymo apskaitos teorija ir praktika*. Vilniaus universitetas.
42. Laskienė, D., Pekarsienė, I. (2011). Tiesioginių užsienio investicijų poveikis investicijas priimančios šalies darbo produktyvumui. *Ekonomika ir vadyba*, 16, 207-214.
43. Lazauskas, J. (2005) *Įmonių ūkinės ir komercinės veiklos ekonominė analizė* Vilnius: technika.
44. Lee, J., Lee, Y., Kim, J. (2013). Assessing the Risks of Asian Development Projects: A Theoretical Framework and Empirical Findings. *Journal of Asian Architecture and Building Engineering*, 12(1), 25–32.
45. Levišauskaitė, K. Rūškys, G. (2001). Realiųjų opcionų metodas kaip investicinių projektų vertinimo instrumentas: teoriniai ir taikomieji aspektai. *Socialiniai mokslai*, 5(31), 29-40.
46. Lileikienė, A., Daugintytė, D. (2009). Investicinio portfelio valdymas: investicinės grąžos ir rizikos subalansavimas. *Vadyba*, 1(13), 15–27.
47. Lietuvos Respublikos kelių transporto priemonių registre įregistruotų transporto priemonių skaičius. (2015). Regitra. Prieiga per internetą http://www.regitra.lt/uploads/documents/files/2015_01_01_iregitruotu_TP.pdf
48. Lietuvos ekonomikos raida ir perspektyvos. (2015). Lietuvos bankas. Prieiga per internetą https://www.lb.lt/makroekonominės_proгноzes
49. Lietuvos Respublikos investicijų įstatymas. 1999 m. liepos 7 d. Nr. VIII-1312; *Žin.*, 1999, Nr. 66-2127.
50. Lydeka, Z. (2001). *Firmos ekonomikos pagrindai*. Vilnius: Pačiolis.
51. Lydeka, Z., Drilingas, B. (2002). *Firmos ekonomikos pagrindai*. Vilnius: Pačiolis.
52. Mackevičius, J. (2007). *Įmonių veiklos analizė. Informacijos rinkimas, sisteminimas ir vertinimas*. Vilnius: TEV.

53. Mackevičius, J., Poškaitė, D., Villis, L. (2011). *Finansinė analizė*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
54. Mackevičius, J., Valkauskas, R. (2010). Integruota įmonės finansinės būklės ir veiklos rezultatų analizės metodika. *Verslas: teorija ir praktika*, 12(3), 213-221.
55. Martinkutė, R. (2006). Investavimo strategijų portfelio parinkimas ir valdymas. Daktaro disertacija. Vilnius: VGTU.
56. Metiniai oro užterštumo rodikliai (2013). Vilniaus aplinkos informacinė sistema. Prieiga per internetą: <http://aplinka.vilnius.lt/lt/index.php/aplinkos-kokybe/oras/metiniai-oro-uzterstumo-rodikliai/>
57. Mikalajūnas, A., Pabedinskaitė, A. (2010). Elektroninio verslo plėtra Lietuvoje. *Business, management and education*. Prieiga per internetą http://leidykla.vgtu.lt/conferences/BME_2010/005/pdf/Art-Mikalajunas_Pabedinskaite.pdf
58. Motorcycle industry in Europe. (2015). ACEM, the European Association of Motorcycle Manufacturers. Retrieved from <http://www.acem.eu/images/publiq/2015/2015-report.pdf>
59. Motorcycles European market briefs 2013-2014. (2014). Retrieved from http://www.export.gov/build/groups/public/@eg_main/@byind/@autotrans/documents/webcontent/motocycles066908.pdf
60. Motorolerių istorija. Prieiga per internetą <http://www.motoroleriai.net/motoroleriu-istorija/pirmieji-motoroleriai-1900-1920m.html>
61. Neverauskas, B., Stankevičius, V., Viliūnas, V., Černiūtė, I. (2004). *Projektų valdymas*. Kaunas: Technologija.
62. Norvaišienė, R. (2000). Sisteminis investicinių projektų rizikos vertinimas. Daktaro disertacija. KTU. Kaunas: Technologija.
63. Norvaišienė, R. (2006). *Įmonės investicijų valdymas*. Kaunas: Technologija
64. Norvaišienė, R., Bagdzevičienė, R. (2000). Investicinių projektų rizikos įvertinimo metodai. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, 13, 127-137.
65. Norvaišienė, R., Bagdzevičienė, R. (1999). Tikimybių teorijos panaudojimas investicinių projektų rizikos vertinimui. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, 9, 81-91.
66. Oro tarša. (2015). Europos aplinkos agentūra. Prieiga per internetą <http://www.eea.europa.eu/lt/themes/air/intro>
67. Palepu, K.C., Healy, P., Bernarb, V.L. (2004). *Business Analysis and valuation. Using statements third edition*. Thomson: South-Western.
68. Pekarskienė I., Laskienė D. (2012). Užsienio investicijų sąsajų su ekonominiais lūkesčiais vertinimas Lietuvoje. *Economics and management*, 17(4), 1390-1396.

69. Powered two wheeler registrations in EU and EFTA countries 2014 statistical release. (2014). The motorcycle industry in Europe. Retrieved from <http://www.acem.eu/images/publiq/2015/2014-registrations-statistics.pdf>
70. Rachev, S.T., Stoyanov, S.V., Fabozzi, F. J. (2011). *Risk and uncertainty*. Wiley Global Finance Ltd.
71. Rejda, G. (2008). *Principles of risk management and insurance*. Publisher: Prencipe Hall.
72. Ryan, P.A., Ryan, G.P. (2002). Capital Budgeting Practices of the Fortune 1000: How Have Things Changed? *Journal of Business and Management*, 8(4), 355-364.
73. Rubikis, L. (2013). GGSS (TOWS) analizė. Prieiga per internetą <http://www.verslas.in/ggss-tows-analize/>
74. Rutkauskas, V. (2001). Finansinės rizikos valdymas. Daktaro disertacija. Vilnius: Technika
75. Rutkauskas, A.V. (2006). *Konkurencingo verslo projektavimas: monografija*. Vilnius: Technika.
76. Rutkauskas, A. V. (2006). Adekvačiojo investavimo portfelio anatomija ir sprendimai panaudojant imitacines technologijas. *Ekonomika: mokslo darbai*, 75, 52–76.
77. Rutkauskas, A. V. (2007). Pelnų inžinerija. Vilnius: UAB Ciklonas.
78. Rutkauskas, A.V., Stankevičius, P. (2006). *Investicinių sprendimų valdymas: monografija*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
79. Rutkauskas, D. V., Sūdžius, V., Mackevičius, J. (2009). *Verslo finansų principai ir praktika*. Vilnius: Technika.
80. Rutkauskas, A.V., Stasytė, V. (2007). *Decision Making Strategies in Exchange and Capital Markets, Advances and Innovations in Systems, Computing Sciences and Software Engineering*. Springer Netherlands.
81. Rutkauskas, A. V. (2008). On the sustainability of regional competitiveness development considering risk. *Technological and Economic Development of Economy*, 14(1), 89–99.
82. Segalovičienė, I. (2011). Vertinimas viešajame valdyme: samprata ir modeliai. *Viešoji politika ir administravimas*, 10(3), 437- 450.
83. Simanavičienė, R., Ustinovičius, L. (2011). Jautrumo analizės metodai ir jų naudojimas daugiakriteriniams sprendimams analizuoti. *Mokslas-Lietuvos ateitis*, 3(1), 25-28.
84. Suhobokov, A. (2008). Application of Monte Carlo simulation methods in risk management. *Journal of Business Economics and Management*, 8(3), 165–168.
85. Stasytė, V. (2011). Investicijų portfelio sprendimų paramos sistema. Daktaro disertacija. Vilnius : Technika, 2011
86. Stukas, D., Miečinskienė, A. (2010). Įmonių susijungimų ir įsigyjimų sandorių kainai įtaką darančių veiksnių tyrimas. *Verlas: teorija ir praktika*, 11(2), 168-175.

87. Šlekienė, D., Klimavičienė, I. (2000). *Įmonės veiklos finansinis įvertinimas*. Kaunas: Technologija.
88. Tidikis, R. *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.
89. Tomaševič, V., Mackevičius, J. (2010). Materialiųjų investicijų analizė ir jų įtakos vertinimas. *Verslo ir teisės aktualijos*, 5, 186-203.
90. Tunčikienė, Ž. (2009). Viešojo sektoriaus institucijų strateginio planavimo sprendimų paramos modelių analizė. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, 49, 109–123.
91. Tunčikienė, Ž., Skačkauskienė, I. (2012). Viešojo sektoriaus institucijų strateginio planavimo buklė ir jos gerinimo prielaidos. *Socialinių mokslų studijos*, 4(1), 97–110.
92. Torben, J.A., Schroder, P.W. (2010). *Strategic Risk Management Practice: How to deal effectively with Major Corporate exposures*. Cambridge: Cambridge University Press.
93. Treiginė, D. (2010). *Investicijos: mokomoji knyga*. Vilnius: Technika
94. Valentinavičius, S. (2008). Investicinio įmonės patrauklumo vertinimas. *Verslas, vadyba ir studijos*. 94-111.
95. Valentinavičius, S. (2009). Verslo strategijos formavimo įmonėje teoriniai aspektai. *Verslas: teorija ir praktika*, 10(2), 130-141.
96. Valentinavičius, S. (2010). *Investicijų valdymas*. Vilnius: Technika.
97. Vaškelaitytė, V. (2006). Piniga: pinigų politika ir jos priemonės. Vilnius: VĮ Mokslotyros institutas.
98. Veld, C., Veld–Merkoulova, Y. (2008). The risk perceptions of individual investors. *Journal of Economic Psychology*, 29, 226–252.
99. Žilinskas, V. J. (2010). Investicinių projektų optimalios atrankos metodas. *Verslas, Vadyba ir Studijos*, 8.1, 21.
100. Žilinskas, V.J. (2008). Investicijų projekto atrankos ir valdymo aktualijos. *Vadybos mokslas ir studijos - kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai. Mokslo darbai*, 13 (2), 205-213.
101. Žydžiūnaitė, V. (2010). *Projektų rezultatų ir poveikio efektyvumo vertinimo metodika*. Iš: Europos socialinio fondo agentūra. Prieiga per internetą <http://www.epf-eif.lt/eif/node/40>
102. Žvinklys, J., Vabalas, E. (2006). *Įmonės ekonomika*. Vilnius: VVAM.
103. World's most congested cities, by the numbers. (2015). The Washington post. Retrieved from <https://www.washingtonpost.com/news/morning-mix/wp/2015/03/31/the-worlds-most-congested-cities-by-the-numbers/>
104. Вланк, И. А. (2002). *Инвестиционный менеджмент*. Киев: Ника-Центр.
105. Москвин, В. А. (2008). *Механизмы нейтрализации финансовых рисков*, Элитариум: центр дистанционного образования. 2–6.

PRIEDAI

1 PRIEDAS

Planuojamos teikti paslaugos ir produktai, bei jų kainos

<i>Produktas/paslauga</i>	<i>Kain a be PVM, EUR</i>	<i>KAINA su PVM, EUR</i>	<i>Pardu otuvės kaina, EUR</i>
Oro filtras HFA3618	9,24	11,07	18,00
Alyva keturtakčiams varikliams 4L 10W40	19,1 2	24,21	30,00
Alyvos filtras HF138	3,35	4,24	10,00
Priemonės valymo CHAINLUBE ROADP C2+	4,77	6,04	10,00
Priemonės valymo CHAIN CLEAN C1	4,40	5,57	10,00
Priemonės valymo SHINE&GO E10 SPRAY	3,95	5,00	10,00
Priemonės valymo WASH&WAX MCS	3,37	4,27	10,00
Stabdžių trinkelės Runner 49cc	3,51	4,45	10,00
Stabdžių trinkelės Aerox, Sr 49cc MH	3,10	3,93	10,00
Stabdžių trinkelės SF2	3,45	4,37	9,99
Variklio tarpinės piaggio 49cc LC	2,07	2,63	9,99
Variklio tarpinės piaggio 49cc LC (be duslintuvo tarpinės)	2,30	2,92	9,99
Variklio tarpinės MH 49cc LC	2,01	2,55	9,99
Posūkio žibintas PR.R. Aerox	0,96	1,21	5,00
Posūkio žibintas PR.L. Aerox	0,96	1,21	5,00
Posūkio žibintas GL.R. Aerox	0,86	1,09	5,00
Posūkio žibintas GL.L. Aerox	0,86	1,09	5,00
Posūkio žibintas Runner GL.R	2,10	2,67	6,00
Posūkio žibintas Runner GL.L	2,10	2,67	6,00
Variklio tarpinės MH 49cc LC	3,38	4,28	9,99
Alyvos filtras HF183 Piaggio 125 4T	2,29	2,90	10,00
Galinis žibintas skaidrus Runner	4,14	5,24	12,00
Posūkio žibintas SR GL.R.	0,76	0,96	3,00
Posūkio žibintas SR GL.L.	0,76	0,96	3,00
Žibintas VIC-8307	3,84	4,65	10,00
Žibintas VIC-7105	3,82	4,62	10,00
Posūkio žibintas VIC-8305	1,45	1,75	5,00
Posūkio žibintas VIC-8304	1,45	1,75	5,00
Posūkio žibintas VIC-8939	2,57	3,11	7,00
Posūkio žibintas VIC-8938	2,57	3,11	7,00
Posūkio žibintas VIC-8935	2,18	2,64	7,00
Posūkio žibintas VIC-8934	2,18	2,64	7,00

Posūkio žibintas VIC-7140	1,23	1,49	5,00
Posūkio žibintas VIC-7126	1,23	1,49	5,00
Posūkio žibintas VIC-6710	1,00	1,21	5,00
Posūkio žibintas VIC-6709	1,00	1,21	5,00
Posūkio žibintas VIC-8350	1,53	1,85	5,99
Posūkio žibintas VIC-8349	1,53	1,85	5,99
Posūkio žibintas VIC-8346	1,53	1,85	5,99
Posūkio žibintas VIC-8345	1,53	1,85	5,99
Posūkio žibintas VIC-6844	3,63	4,39	10,00
Posūkio žibintas VIC-6845	3,63	4,39	10,00
Posūkio žibintas VIC-6854	1,01	1,22	5,00
Posūkio žibintas VIC-6855	1,01	1,22	5,00
Posūkio žibintas VIC-8115	0,84	1,02	4,00
Posūkio žibintas VIC-8916	2,32	2,81	6,00
Posūkio žibintas VIC-6898	0,79	1,91	5,00
Oro filtras VIC-9203	1,28	1,55	5,00
Alyva 4T POWER 1 1L	6,79	8,22	11,00
Posūkio žibintas VIC-7241	2,21	2,67	6,00
Posūkio žibintas VIC-7240	2,21	2,67	6,00
Žibintas VIC-7861	4,33	5,24	12,00
SR factory veidrodėliai VIC-E7091 R.	6,55	7,93	15,00
SR factory veidrodėliai VIC-E709D L.	6,55	7,93	15,00
Posūkio žibintas VIC-6865	0,93	1,12	5,00
Posūkio žibintas VIC-6864	0,93	1,12	5,00
Posūkio žibintas VIC-7263	1,44	1,74	5,00
Posūkio žibintas VIC-7262	1,44	1,74	5,00
Posūkio žibintas VIC-7241	2,21	2,67	6,00
Posūkio žibintas VIC-7240	2,21	2,67	6,00
Žibintas VIC-7361	2,21	2,67	6,00
Žibintas VIC-8949	3,25	3,93	8,00
Žibintas VIC-7107	3,25	3,93	8,00
Žibintas VIC-7861	4,33	5,24	12,00
Žibintas VIC-7330	4,21	5,09	11,00
Alyva 2T Castrol 1L	3,87	4,68	10,00
Veidrodėliai E252I VESPA	10,5 4	12,75	18,00
Veidrodėliai E252C VESPA	10,5 4	12,75	18,00
Veidrodėliai E316I	14,1 2	17,09	30,00
Veidrodėliai E316D	14,1 2	17,09	30,00
Oro filtras NRG RMS	1,20	1,52	5,00
Varomasis diržas Day8101	10,7 9	8,52	15,00
Aksesurrai Spynelė 6599	7,30	8,83	20,00
Piaggio lepestokai 49cc	4,51	5,72	11,00
Spidometro lynas 022SP	3,54	4,49	10,00
Užkūrimo mechanizmas 000133	2,07	2,63	7,00

Užkūrimo mechanizmas 000132	2,27	2,88	7,00
Cilindro komplektas 000101	9,52	12,06	25,00
Variklio tarpinės RMS Piaggio 49cc LC	2,07	2,63	10,00
Tarpinės 000011	1,83	2,32	7,00
Spidometro lynas LP-019	6,84	8,66	15,00
Posūkio žibintas L.	1,38	1,75	5,00
Posūkio žibintas R.	1,38	1,75	5,00

Pelno (nuostolio) ataskaita 2014-2015 metais

	2014	2015
I. PARDAVIMO PAJAMOS	12 275	14 578
II. PARDAVIMO SAVIKAINA	6575	7 078
III. BENDRASIS PELNAS (NUOSTOLIS)	5 700	7500
IV. VEIKLOS SĄNAUDOS	700	700
IV.1. pardavimo		
IV.2. bendrosios ir administracinės	700	700
V. TIPINĖS VEIKLOS PELNAS (NUOSTOLIS)	5000	6800
VI. KITA VEIKLA	-	-
VII. FINANSINĖ IR INVESTICINĖ VEIKLA	-	-
VIII. ĮPRASTINĖS VEIKLOS PELNAS (NUOSTOLIS)	5000	6800
IX. PAGAUTĖ	-	-
X. NETEKIMAI	-	-
XI. PELNAS (NUOSTOLIS) PRIEŠ APMOKESTINIMĄ	5000	6800
XII. PELNO MOKESTIS	250	340
XIII. GRYNASIS PELNAS (NUOSTOLIS)	4750	6460

Pelno (nuostolio) ataskaita 2014-2015 metais 1 variantas

	2014	2015	2016
I. PARDAVIMO PAJAMOS	12 275	14 578	17 494
II. PARDAVIMO SAVIKAINA	6575	7 078	7 078
III. BENDRASIS PELNAS (NUOSTOLIS)	5 700	7500	10 416
IV. VEIKLOS SĄNAUDOS	700	700	700
IV.1. pardavimo			
IV.2. bendrosios ir administracinės	700	700	700
V. TIPINĖS VEIKLOS PELNAS (NUOSTOLIS)	5000	6800	9 716
VI. KITA VEIKLA	-	-	-
VII. FINANSINĖ IR INVESTICINĖ VEIKLA	-	-	- 20 742
VII.1. Sąnaudos susijusios su investicijomis			
VIII. ĮPRASTINĖS VEIKLOS PELNAS (NUOSTOLIS)	5000	6800	-11 026
IX. PAGAUTĖ	-	-	
X. NETEKIMAI	-	-	
XI. PELNAS (NUOSTOLIS) PRIEŠ APMOKESTINIMĄ	5000	6800	-11 026
XII. PELNO MOKESTIS	250	340	-
XIII. GRYNASIS PELNAS (NUOSTOLIS)	4750	6460	-

Pelno (nuostolio) ataskaita 2014-2015 metais 2 variantas

	2014	2015	2016
I. PARDAVIMO PAJAMOS	12 275	14 578	17 494
II. PARDAVIMO SAVIKAINA	6575	7 078	8494
III. BENDRASIS PELNAS (NUOSTOLIS)	5 700	7500	9000
IV. VEIKLOS SĄNAUDOS	700	700	700
IV.1. pardavimo			
IV.2. bendrosios ir administracinės	700	700	700
V. TIPINĖS VEIKLOS PELNAS (NUOSTOLIS)	5000	6800	8300
VI. KITA VEIKLA	-	-	-
VII. FINANSINĖ IR INVESTICINĖ VEIKLA	-	-	- 20 742
VII.1. Sąnaudos susijusios su investicijomis			
VIII. ĮPRASTINĖS VEIKLOS PELNAS (NUOSTOLIS)	5000	6800	-12 442
IX. PAGAUTĖ	-	-	
X. NETEKIMAI	-	-	

XI. PELNAS (NUOSTOLIS) PRIEŠ APMOKESTINIMĄ	5000	6800	-12 442
XII. PELNO MOKESTIS	250	340	-
XIII. GRYNASIS PELNAS (NUOSTOLIS)	4750	6460	-

Pelno (nuostolio) ataskaita 2014-2015 metais 3 variantas

	2014	2015	2016
I. PARDAVIMO PAJAMOS	12 275	14 578	21867
II. PARDAVIMO SAVIKAINA	6575	7 078	8494
III. BENDRASIS PELNAS (NUOSTOLIS)	5 700	7500	13 373
IV. VEIKLOS SĄNAUDOS	700	700	700
IV.1. pardavimo			
IV.2. bendrosios ir administracinės	700	700	700
V. TIPINĖS VEIKLOS PELNAS (NUOSTOLIS)	5000	6800	12 673
VI. KITA VEIKLA	-	-	-
VII. FINANSINĖ IR INVESTICINĖ VEIKLA	-	-	- 20 742
VII.1. Sąnaudos susijusios su investicijomis			
VIII. ĮPRASTINĖS VEIKLOS PELNAS (NUOSTOLIS)	5000	6800	-8 069
IX. PAGAUTĖ	-	-	
X. NETEKIMAI	-	-	
XI. PELNAS (NUOSTOLIS) PRIEŠ APMOKESTINIMĄ	5000	6800	-8 069
XII. PELNO MOKESTIS	250	340	-
XIII. GRYNASIS PELNAS (NUOSTOLIS)	4750	6460	-